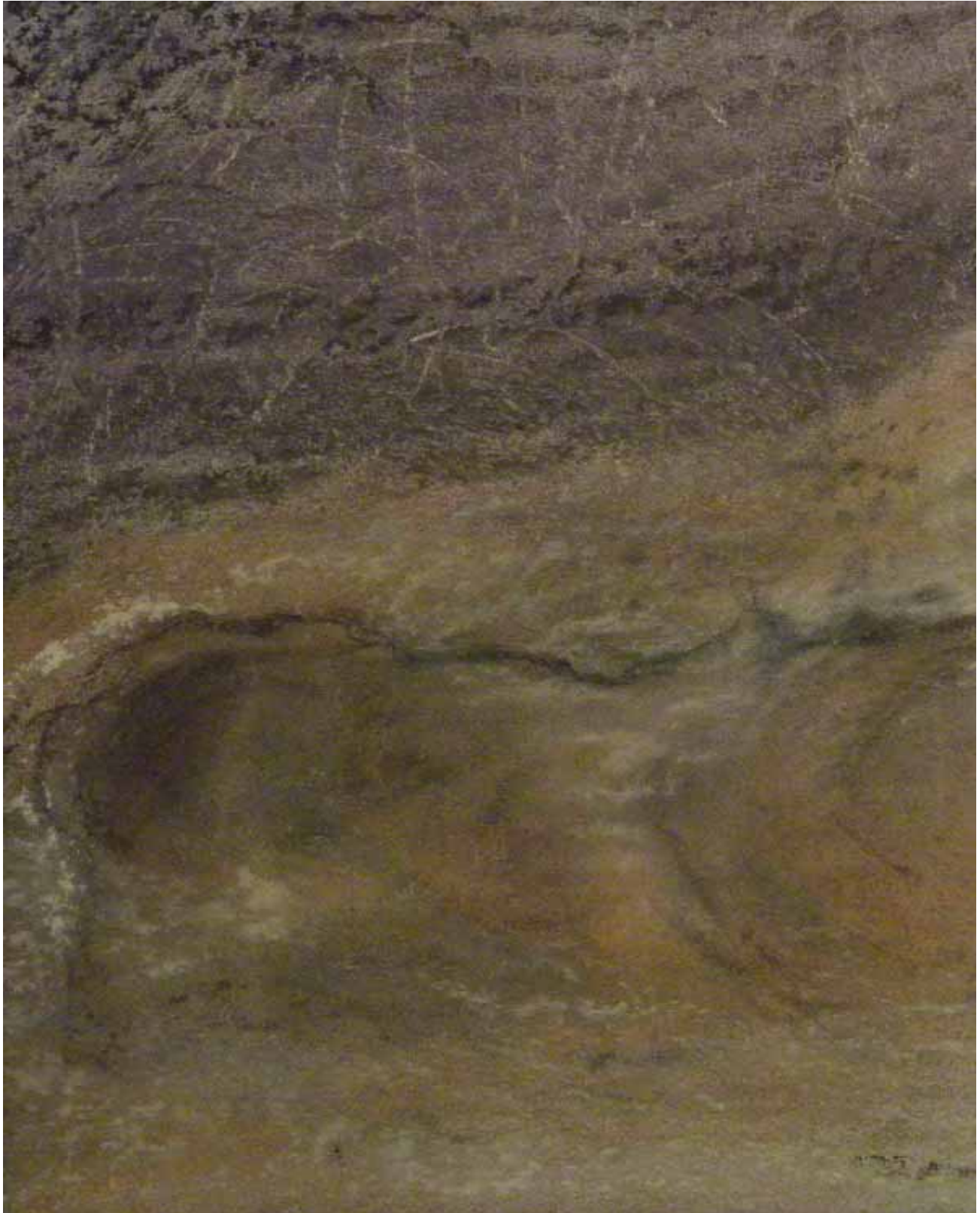

BÖRZSÖNY? HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VIII. évfolyam 1. szám, 2013. január

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Kővári Krisztina: A part alatt (részlet, pasztell)

Tartalom:

- 3.o.: Őrhajóim: 11.szonett; (Ketykó István szonett-koszorúja)
- 4.-21. o.: A nagy változások kora IV; Helyi kereskedelem, piacok és vásározó helyek; (dr. Koczó József képes helytörténeti írása)
22. o.: Jólát; (Csáky Károly verse)
- 24.-31. o.: Bemutatjuk: Képharmónia – Vargáné Kővári Krisztina képei; (Handó Péter írása és a képek)
- 32.-33. o.: Szép piros szempár; (Kovács T. István írása)
- 34.-44. o.: Munkaterápián; (Handó Péter disztópikus naplója részletekben I.)
46. o.: „méltatlan ugyan, de elhívott”; (Végh Tamás verse)
48. o.: Fehér szerelem; (Szűk Balázs verse)
50. o.: Szél kergeti; (Székács László verse)
- 52.-53. o.: Rántott szelet; (Kő-Szabó Imre írása)
54. o.: Itt, e síkba szelődült dombtetőn...; (Szájbelly Zsolt írása)
- 56.-63. o.: Viktor és Viktória V. rész; (Petrozsényi Nagy Pál írása folytatásokban)
- 64.-72. o.: Nógrád szülötte: Nógrádi Mátyás református püspök; (Végh József képes helytörténeti írása)
- 74.-76. o.: Különleges olvasmányaim: Gróza Péter emlékére; (Kovács T. István írása)
- 78.-80. o.: Minimálók: Külön utak; avagy: Egyszerűek és tanultabbak; (Bozgor Elian írása)
82. o.: Valuta; (H. Túri Klára írása)
84. o.: Napok; (Dobrosi Andrea verse)
85. o.: Vízöntő; (Elbert Anita verse)
86. o.: Portánc füstalagútban; (B. Tóth Klára verse)
87. o.: Évszakok; (Hörömpő Gergely verse)
- 88.-91. o.: A szabálytalan ima; (Pribojszky Mátyás írása)
92. o.: Ártatlanság kora; A kígyó fogságában; (Horváth Ödön versei)
93. o.: A főhadnagy halála; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
- 94.-96. o.: Megemlékezés; Ács Bódog: A tél és a szél;
- 98.-112. o.: A Pusztatemplom melletti Öregtemető Nagycsalomján; (Csáky Károly képes helytörténeti írása)
114. o.: Hírek;
115. o.: Felhívás;
- 116.-117. o.: Pályázat;
118. o.: Programajánló;
119. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkat a Somoskőújfalun élő és alkotó **Vargáné Kővári Krisztina** Salgótarjánban, január 22-én megnyitott kiállításának pasztellképeivel díszíttem. Köszönet a képek közlési jogáért. A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Ő r h a j ó i m

Szonettek édesanyám emlékére

11. szonett

*Nevem koppant, csendülve elgurult;
pókhálóból szótt fölém takarót
az éj - kinyíltt kehely-itatót
nyújtott felém anyám, majd elvonult.*

*Homályos köd-lepel burkolta be
testét - odakint madár vijjogott,
borzas hold részegen dalba fogott,
a csend saját magát fejezte le ...*

*Riadtan lobogott, ugrált a láng,
tüzet fogott a szív, agy- homlokom
csillag-vázáit törte mosolyom*

*össze, mikor fölém hajolt zihált
mellel, imádkozva anyám - dobom
verői megperdültek arcomon.*

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

A nagy változások kora IV.

Helyi kereskedelem, piacok és vásározó helyek

Házaló kereskedelem

A Felföldön már a XVI-XVIII. században nagyarányú sáfránytermesztés folyt. A sáfránnyal házaló tótok Hont megyében is megfordultak. Ősszel, disznóölés előtt jelentek meg, s hoztak a sáfrányon kívül majoránát, borsot, köménymagot és más fűszereket is. Drótosok, ablakosok ugyancsak járták az Ipoly menti falvakat. Ugyanide cserépedényeket Bakabányáról hozták.

Ha a magyar menyecske bement Ipolyságra a vásárba, a piacra, díszes bernecei kosarat vett a vállára, mely a Börzsöny alján, Barátiban és Bernecén készült. A Selmec egyik mellékvölgyében fekvő Bácsfaluból főleg jármot, Korponáról gereblyét hoztak Ipolyság környékére, ugyanide a zólyomi Tótpelsőc vidékéről aratni jártak le. A Szitnya tövében fekvő Szentantaltól zsindeletet hozták az Ipoly mellé. (GUNDA, 1940. 170-174. o.)

Vásározás, piacozás

A zebegényiek fő vásározó helye az 1870-es években Esztergom volt. Szombaton a kora hajnali órákban indult a hatalmas, fából készült dereglye az esztergomi piacra. A hajó félig fedett volt, elején két lóállás. Áteveztek a pilismaróti oldalra, a lovakat partra vezették, és a vízfolyás ellenében a lovak húzták a part mentén a rakományt és a vásározókat. A hetivásár végeztével pedig lecsurogtak Zebegényig. A helyi hagyomány szerint egészen Bécsig eljutott a zebegényi gyümölcs, a filoxéra pusztítása előtt a szőlő is.

A Dunán való átkelést a Heiszler család vállalkozása biztosította. Az 1800-as évek végén lóvontatású kofaszállító és utasszállító hajójuk volt. Később különböző befogadó képességű csónakokkal bonyolították le a szállítást. (CSÓKÁNÉ-CSÓKA, 2010. 58. o.)

1920 előtt Nagybörzsöny őstermelői az Ipolyon túlra – Ipolyság, Ipolypásztó, Korpona, Párkány – vitték terményeik nagy részét. A határ miatt a nagymarosi és a váci piac lépett helyükbe, jóval kisebb fogadóképességgel. Megnehezedett a bor és a tejtermékek értékesítése is. Ugyanakkor tovább élt a kereskedelem középkor óta hagyományos formája, a vásár, melyből évente négyet tartottak.

Az országhatár megváltozása miatt a tölgyesiek és letkésiek a vámosmikolai országos vásárra jártak, mert Esztergomot az új határvonal következtében körülményesebb és költségesebb úton érthették el.

Vámosmikolának is négy országos állat- és kirakodó vásári joga volt. A vásárnapok az évszakoknak megfelelően oszlottak meg. Nagy forgalmat bonyolított le a nyári és az őszi vásár, messze vidékekről jöttek az eladók és vásárlók. A község életében a vásár ünnepnapnak számított: ekkor nem dolgoztak, hanem vendégeskedtek, ettek, ittak. Az állatvásár a falu felső szélén, az ún. Nyargón, bekerített helyen volt. Mivel a lovak felhajtása soha nem volt számottevő, a vásártérből lovak részére nem kerítették el külön részt. (SZATMÁRY, 1970. 75-76. o.)

Ipolyhídvég lakói a krumplit eladásra termelték, leginkább az esztergomi piacra vitték, ahová a régi hídon mentek át. A falu piacozó helyei között adatközlőim említették még Gyarmatot és Ipolyságot. Drégelypalánk lakóinak vásár- és piachelye Vác, Pest és Balassagyarmat volt. (BALOGH, 95. o.)

A Hangya szövetkezeti mozgalom

A második világháború előtti időszakban Magyarország valamennyi településén jelen voltak a Hangya szövetkezetei. Székházzal, kereskedelmi átvevő-hellyel, hitelszövetkezeti partnerséggel, és azzal a

szellemiséggel, hogy az összefogás, a szövetkezés az egyetlen út arra, hogy a termelők megfelelő pozíciót érjenek el a piacon, hogy a gazdátársadalom piaci érdekei érvényesüljenek.

A Hangya stratégiai alapelve az volt, hogy lerövidítve az áru és szolgáltatás útját, az értékeket és a pénzt is minél nagyobb hányadban a rendszerén belül tartva megteremtse az egyén és a vidék boldogulásának anyagi és társadalmi feltételeit. Ezek az erények az első világháborút megelőzően kialakult szervezeten keresztül a Trianont követő trauma feldolgozásában is – mind az anyaországban, különösen Erdélyben, de Felvidéken is Hanza névre „átkeresztelve” – nemzetmentő hatást fejtettek ki, a magyarság összetartó erejét jelentették. Minden idők legsikeresebb magyar összefogása volt fél évszázadon keresztül a Hangya, amely gazdasági alapról indult ki és legszélesebb társadalmi rétegeket fogta össze, gyakorlatilag Magyarország valamennyi települését az egész Kárpát-medencei régióban. (www.hangyaszov.hu/hangya)

A Hangya szövetkezet üzleteiről a következő községekben találunk említést: Zebegény, Kóspallag, Szob, Nagybörzsöny, Perőcsény, Kemence, Drégelypalánk. A két világháború között a településeken a Hangya szövetkezet boltjain kívül egy-két szatócsüzlet, kocsmá üzemelt. Több községre vonzerőt gyakorló kereskedelmi hálózata Szobnak, Vámosmikolának, Ipolyságnak és Párkánynak volt.

Tanulságos 1945 után a perőcsényi szövetkezet esete, hiszen minden bizonnyal más helyeken is hasonlóan próbálkoztak a háborút követően életre kelteni a Hangyát. A faluban fennálló Hangya szövetkezet a háborúban teljesen tönkrement, az üzlet berendezése és áruja is elpusztult. A szövetkezet újjászervezése 1946-ban kezdődött el. A Hangya vezetősége és a község lakossága fát, burgonyát, babot, lisztet adott össze, és a volt üzletvezető, Dudás András két szekérrel útra kelt, hogy árura cserélje azt. Sót, gyufát, szappant és néhány apróságot hoztak az inflációs világban, árukészletet teremtve az induló üzletnek. 1946 nyarán a helyi szövetkezet megkapta a gabonafelvásárlási jogot. Kezdetben a felvásárlás gyengén alakult a magas infláció miatt, majd a stabil forint megindította a kereskedelmi forgalmat. A Hangya 1949. január 30-án földműves-szövetkezetté alakult. (HNF, 1965. 3-9. o.) A XX. század eleje óta működő Hangya Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet Drégelypalánkon az 1940-es évek végén egyesült a földműves-szövetkezettel.

Földműves-szövetkezetek

A települések sorsának áttekintéséből is kitűnt, hogy a földműves-szövetkezeteket (fmsz) kezdetben az „egy falu – egy szövetkezet” elv alapján szervezték.

1979-ben készült el a környék szövetkezeteinek megalakulásáról, összevonásáról végül a Szobi ÁFÉSZ létrejöttéről egy kiadvány. Mivel a kezdeti időszakról szóló feldolgozást Szatmáry István vámosmikolai helytörténész készítette – amit a *Fogyasztási szövetkezet az Ipoly völgyében* című munka azzal indokolt, hogy a vámosmikolai szövetkezet működésének kezdeteiről megmaradtak az iratok – így ennek a szövetkezetnek a bemutatásával kezdik a történeti áttekintést.

A szövetkezettörténet közli a nemzetgyűlés által 1945 szeptemberében törvényerőre emelt földreformrendelet földműves-szövetkezetek induló vagyonát megalapozó cikkelyét: „Az igénybevett birtokhoz tartozó kisajátított gazdasági felszerelést, gépeket és gazdasági épületeket, amennyiben azok szétosztása nem felel meg a termelés érdekeinek, a földhözjuttatottakból alakítandó földműves szövetkezet tulajdonába kell adni.” (VARGA, 1979. 9. o.)

Vámosmikolán sok volt az ilyen szét nem osztható vagyontárgy:

- A Pongrácz-uradalom szeszgyára Istvánmajorban;
- 2 db traktor, 2 db cséplőszekrény, 2 db vetőgép, 1 db 3 q/nap kapacitású daráló;
- egy pince 224 hl úrtartalmú hordóval;
- 65 kh almáskert, 14 kh szőlő;
- a leltárban nem szerepel, de létezett az orszányligeti borház és Harmostagon lakóház.

A vagyontárgyak összértéke 1190,05 q búza! (Érdekességként, ez 2011. évi búzaáron számítva mintegy 5,4 millió Ft értékű vagyont jelenthetett.)

1946. február 26 harmincvalahány taggal a Földművelésügyi Minisztérium kiküldöttének jelenlétében meg is alakult a Vámosmikolai Földműves Szövetkezet. Sinkó Pétert választották elnöknek, Mészáros Pétert ügyvezetőnek.

A vagyontárgyak hasznosítása: a szeszgyárat a Bars Megyei Népbank Rt. vámosmikolai fiókja vette bérbe a bruttó bevétel 3 %-áért, a szőlőt a tagok holdanként 2 q búza áráért, míg a traktorokkal, cséplőgépekkel a tagok részére bémunkát végeztek. Az istvánmajori szeszgyár 1946. szeptember 24-én kelt jegyzőkönyv szerint került az fmsz kezelésébe. A szeszgyár igazgatóságának elnöke Gál Árpád. (SZATMÁRY, 1970. 102. o.)

1947-ben a Nógrád-Hont megyei fmsz-központ szervező-ellenőre azt állapította meg, hogy a mikolai szövetkezet alakuló iratai hiányosak, rosszak. Az ügyvezető a földhözjuttatottakat új alakuló ülésre hívta össze. Erre 1947. február 9-én került sor. Jogérvényesen 39 fő írta alá a belépési nyilatkozatot. A következő hónap elején, március 6-án a Pestvidéki Törvényszék mint cégbíróság be is jegyezte a szövetkezetet, melynek működése így törvényessé vált.

Az alakuló közgyűlés elfogadta a szövetkezet alapszabályát, melyből tanulságos a célokra és feladatokra vonatkozó részt idézni:

„A szövetkezet célja, hogy a tagoknak egyéni tulajdonukat alkotó ingatlanukon folytatott okszerű gazdálkodást, a termeléshez szükséges beszerzéseket, a termények feldolgozását és értékesítését a kölcsönösség és a szövetkezeti ügyvitel előnyeinek biztosításával elősegítse, a tagok gazdasági, társadalmi és művelődési érdekeit egyébként is szolgálja.

A szövetkezet feladata, hogy céljainak megvalósítása érdekében az igénybevett Pongrácz Jenő, Huszár Károly, Tamaskovics Dezső birtokhoz tartozó kisajátított, de egyéni juttatás céljaira fel nem használható gazdasági felszereléseket, gépeket, mezőgazdasági ipari üzemeket, gazdasági épületeket... átvegye, kezelje, és tagjai javára hasznosítsa.” (VARGA, 1979. 11. o.)

A közgyűlés a szövetkezet igazgatóságának elnökévé Lachmann Jánost, tagjaivá Gál Árpádot, Juhász Ferencet és (Bene) Szabó Istvánt, a felügyelő bizottság tagjaivá Bankó Antalt, Pobori Jánost és Herda Istvánt választotta.

Érdekes adatsor 1947-ből: a 289 vámosmikolai földhözjuttatott közül ekéje volt 170 főnek, boronája 134-nek, lókapával 8, vetőgéppel 27, szecskavágóval 11 fő rendelkezett. A szövetkezet az 1947-es üzleti évet 3 550,45 Ft veszteséggel zárta.

A következő évben a közgyűlés új vezetőséget választott. A szövetkezet elnöke Bene Szabó István lett, ügyvezetője Lachmann János. Az ügyvezető év közben lemondott, helyét június 1-jétől ifjú Híró Vilmos foglalta el. Az 1948-ban végzett tagtoborzási akció eredményeként év végére a tagok száma 114-re növekedett, akik összesen 182 üzletrésszel rendelkeztek. Ebben az évben, május közepén nyílt meg a szövetkezet első élelmiszer-vegyesboltja Vámosmikolán, melynek kezelője Varga József helybéli fűszerkereskedő lett.

Az év végének fontos eseménye, hogy november 4-én megalakult a táblás gazdálkodást folytató földbérli szövetkezet, melynek szántási munkáit a földműves-szövetkezet traktorai végezték. A szövetkezet 1948 évi mérlegeredménye: 4 288, 35 Ft.

Az fmsz 1949. évi tervében a szeszgyár további üzemben tartása, a régi uradalmi istállók, a vízvezeték és a daráló rendbehozásával szarvasmarha-hizlalás, továbbá sertésnevelés szerepelt.

1949-ben országosan megkezdődött a földműves szövetkezetek fokozott térhódítása a kereskedelem minden területén, mely a régi Hangya szövetkezet elsorvasztásával, beolvasztásával végződött.

1949-től kezdve a földműves-szövetkezetek életében gyökeres fordulat állt be: addig a szövetkezet maga szabta meg tennivalóit, ettől az időponttól kezdve viszont a felülről jövő utasítások végrehatója szerepet szántak neki.

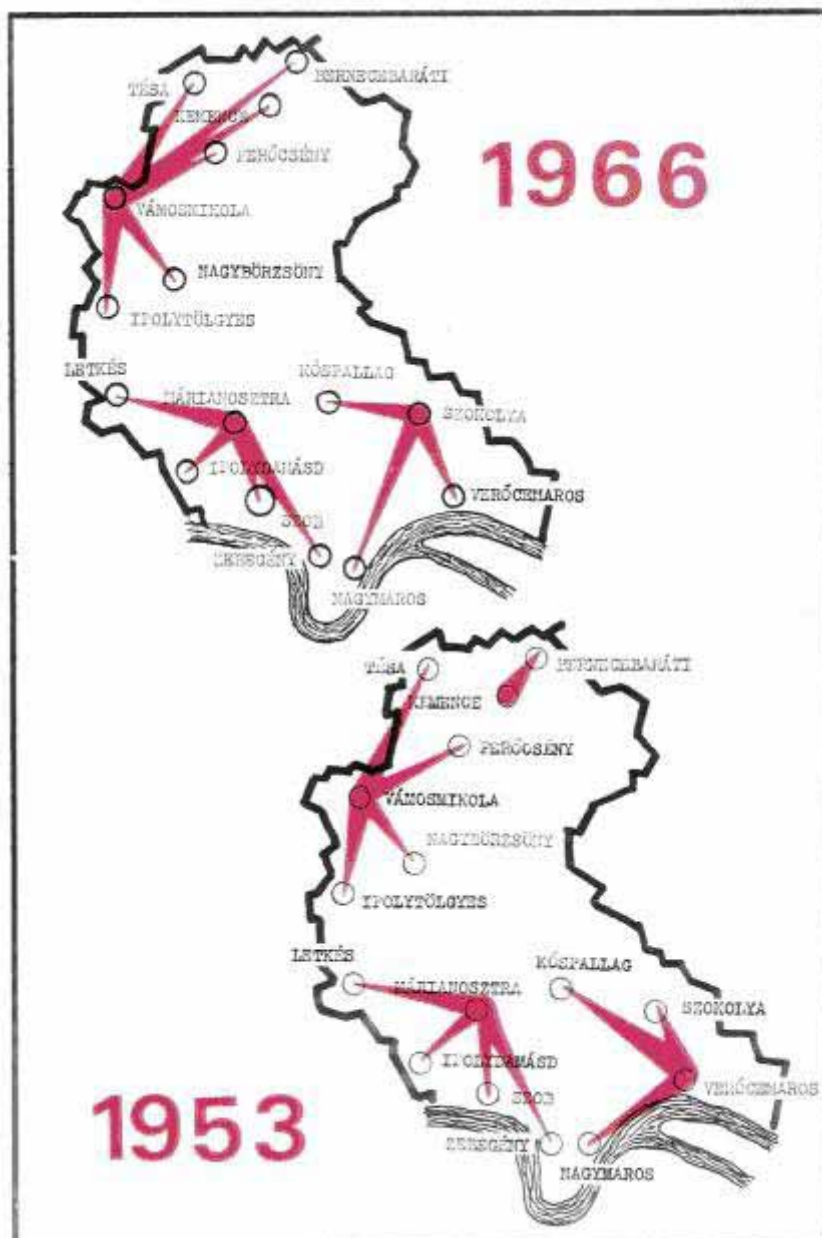
1950-ben megnyílt a szövetkezet kocsója is Mikolán. A bolti forgalom elérte a 782 000 Ft-ot, míg a többi üzemág: szerződéses üzemeltetés, bérszántás, bérszilózás, szeszfőzde, termény-, gyümölcs-, gyapjú, zsír- és hulladékfelvásárlás valamint az olajcsere forgalma elenyésző volt.

1947-48-ban a járás minden községében már működött önálló földműves- szövetkezet, de rövid időn belül megindult ezek összevonása. 1951-ben a 16 községben 12 földműves-szövetkezet működött. (VARGA, 1979. 11-21. o.)

Mint jeleztük, a szövetkezeti mozgalomban centralizáció ment végbe. 1949-ben létrejött a Szövetkezetek Országos Szövetsége, s kiépültek ennek megyei szervei, a MESZÖV-ök. 1951-ben került sor a szövetkezetek II. Országos Küldöttgyűlésére, melyen járási szövetségek létrehozását is elhatárolták. 1951-

ben ennek megfelelően megalakult a 12 járási földműves-szövetkezet járási szerve, a Szobi Járási Szövetkezetek Szövetsége.

Ezt követően megkezdődött az „egy falu – egy szövetkezet” elv felrúgása, és a 12 földműves-szövetkezetet öt körzeti szövetkezetté vonták össze: Kemence, Vámosmikola, Márianosztra, Szob és Nógrádverőce központtal, majd a szobi szövetkezetet is a nosztraihoz csatolták. Ez azzal is járt, hogy átmenetileg, 2 évre a szobi járási központot megszüntették, és a váci járással vonták össze, természetesen Vác központtal. A Földműves-szövetkezetek Szobi Járási Központjának megalakulását 1956. március 25-én a járási küldöttgyűlés mondta ki. Ekkor választották meg Kiss Gyulát az FJK elnökévé, mely tisztséget a szervezet megszűnéséig, 1967. március 31-ig betöltött. Az ekkor működő három körzeti földműves-szövetkezet: a Vámosmikola és Vidéke, Márianosztra és Vidéke valamint a Szokolya és Vidéke egyesülésével 1967. április 1-jén megalakult a Szobi Járási Általános Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet.

A szövetkezetek fúziói

A '60-as évek átszervezése során – az állami szektort erősítendő – át kellett adni az állami kereskedelmi- és vendéglátó-ipari vállalatoknak Nógrádverőcén, Nagymaroson és Zebegényben egy-egy élelmiszer-vegyesboltot, Nagymaroson ezen felül még egy kerthelyiséges vendéglőt is. A szövetkezetek üzletágai ekként alakultak:

Kiskereskedelmi tevékenység: a szövetkezetek legfontosabb ágazata. Az 1961. évi területrendezés során Nógrádverőce, Nagymaros, Zebegény kizárólagos állami területté, Szob közös ellátású községgé vált. 1961 végén az érintett 14 községben 46 kiskereskedelmi egység (7 iparcikk-szaküzlet, egy könyvesbolt, 18 élelmiszerbolt, 8 húsbolt, 3 tüzelő-építőanyagtelep /tüzép/, 6 vegyesbolt, 3 zöldség-gyümölcsbolt) működött. A '60-as évek elején nagy lendületet vett az üzletek korszerű berendezésekkel, hűtőpultokkal való ellátása, raktártereinek bővítése. 1961-ben öt új bolttal gyarapodott a kiskereskedelmi hálózat: Ipolytölgyes vegyesbolt, Letkés élelmiszerbolt, Ipolydamásd vegyesbolt, Márianosztra élelmiszerbolt és Kóspallag élelmiszerbolt.

Vendéglátó-ipari tevékenység: a 10 italbolt, 4 borozó-falatozó, 3 cukrászda, egy kisvendéglő forgalma 1961-ben 9,3 millió Ft-ot tett ki. 1961-ben Vámosmikolán kisvendéglőt és saját termelőüzemmel rendelkező cukrászdát, Királyréten és Ipolydamásdon korszerű italboltot, Márianosztrán cukrászdát adtak át. Ugyancsak ebben az évben alakították át borozó-falatozóvá a kemencei, nagybörzsönyi, márianosztrai és a kóspallagi italboltot, több helyen a berendezést korszerűsítették.

Felvásárlási tevékenység: az ötvenes évek második felében nagy lendületet vett. A felvásárolt termények értéke az 1956. évi 9,6 M Ft-ról 1961-ben 24,7 M Ft-ot, a szövetkezet 30 éves tevékenységének csúcsát érte el. Ebben az időben ugyanis málnafelvásárlással kizárólag a földműves-szövetkezetek foglalkoztak, s a korábban nagy területen telepített málnások termőre fordultak. A felvásárolt gyümölcsök: málna 2500 t, eper 190 t, szilva 570 t, továbbá baromfi 12 t, tojás 448 ezer db.

A rekordévet követően a felvásárlás forgalma csökkent, mivel a termelőszövetkezetek és a szakszövetkezetek termelvényeiket közvetlenül értékesítették.

Az FJK irányítása alatt működött egy málnatermelő és egy gyümölcstermelő szakcsoport. Az 1961-ben alakult tszcs-k közül a nógrádverőcei, a kismarosi és a nagymarosi szakszövetkezetté alakult, s szintén az FJK irányítása alá került, majd ide csatlakozott a kóspallagi és a márianosztrai szakszövetkezet is. Odatartozott a területen működő 5 méhész szakcsoport, egy méhésztársulás, valamint a vámosmikolai és a perőcsényi tejszövetkezet is (ez utóbbiak a '60-as évek közepén megszűntek).

A földműves-szövetkezetek a '60-as évek első felében termelés-szervezési feladatokat is elláttak, közülük három függetlenített agronómust is foglalkoztatott. Az agronómusok feladata a termelés befolyásolása, szaktanácsadás, szakmai oktatás, a mezőgazdasági termeléshez szükséges anyagok, eszközök, szerszámok biztosítása.

A szövetkezetek ipari tevékenységéből említésre méltó a 7 szikvízüzem, 3 szeszfőzde, egy üdítőital-üzem, 3 daráló, 2 fűrészgép és a karbantartó brigád.

Takarékszövetkezet egy működött a járás területén, az 1958-ban alakult Nagymaros és Vidéke Takarékszövetkezet. Az FJK megszűnésével ez közvetlenül a MESZÖV tagjai sorába került.

A Szobi Járási Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet (ÁFÉSZ) 1967. április 1-jén Rasman István igazgatósági elnök vezetésével kezdte meg működését. Rasman István haláláig állt a szövetkezet élén. A szövetkezet működési területe a járás minden községére kiterjedt, viszont indulásakor Nagymaroson, Verőcén, és Zebegényben egyetlen kereskedelmi vagy vendéglátó-ipari létesítménye sem működött, sőt a székhely Szobon is csak egy könyvesboltja üzemelt.

Tíz év alatt – miközben a járás lakossága nem változott – összforgalmát megkétszerezte (1966 = 100; 1976 = 214). A kiskereskedelmi (1976 = 240) és vendéglátó-ipari (1976 = 226) forgalom még ennél is nagyobb mértékben nőtt. A szatócsboltok többsége eltűnt, helyüket modern hűtőpultokkal felszerelt létesítmények foglalták el. Vizsgált településeink közül Szobon könyvesbolt és ABC-áruház, Nagybörzsönyben vegyesbolt és bisztró, Vámosmikolán ABC-áruház, Bernecebarátiban bisztró létesült. Tíz év alatt 25 millió Ft-ot fordítottak beruházásra, felújításra, azaz épületekre, berendezésekre, kereskedelmi és vendéglátó-ipari gépek vásárlására. Ezzel egyre jobban szolgálták a szövetkezet tagságát, és a községek lakosságát.

Ugyanakkor az ÁFÉSZ felvásárló tevékenysége a többcsatornás termékforgalmazási rendszer bevezetése óta zuhanásszerűen csökkent, s 1969-ben mélypontra került. A felvásárolt termékek értéke 3,9 M Ft-ra csökkent, majd lassan növekedésnek indult. A visszaesés oka: a tsz-ek nem csupán a közösben termelt terményeiket értékesítették az ÁFÉSZ-ek kikapcsolásával, hanem tagjaik háztáji gazdaságaiban megtermelt

A Szobi ÁFÉSZ alapító tagjai községenként

BERNECEBARÁTI	Id. Lőrincz János Pomozsi György Pálmás László	LETKÉS	Varga Nándor Jakab István Lengyel János
IPOLYDAMÁSD	Zimán László Id. Molnár János Paluch Vince	MÁRIANOSZTRA	Kissbeszi János Borbély Sándor Rakonczai Mihály
IPOLYTÖLGYES	Varga Károly Varga László Mirják József	NAGYBÖRZSÖNY	Csaihó Ferenc Botlik Balázs Balogh István
KEMENCE	Suth Simon Bedros János Molnár János	NAGYMÁROS	Grécs Istvánné Legény Péter Mauer János
KOSPALLAG	Stedra Károly Sz. Durik Ferenc Karácsony Mihályné	PERŐCSÉNY	Varga József Szabó Ádám Molnár Ádám
KISMAROS	Krebsz József Lienhardt Ferenc Poldauf Ferenc	TÉSA	Kovács Ernő Pásztor István
SZOKOLYA	Bűgér János Csomó István	VERŐCE	Kiss Gyula Kuffart András Szabó András
	VÁMOSMIKOLA	Juhász Ferenc Szathmári István Szmelka Mihályné	

Az ÁFÉSZ alapító tagjai

gyümölcsöt is felvásárolták.

A veszteséges ipari tevékenységeket (darálóüzemek, két szikvíztöltő-üzemet, üdítőital-üzemet, és a két évig Nagymaroson működő autókarozeria-lakatosüzemet) felszámolták.

1967-ben az ÁFÉSZ-nek 175 dolgozója volt, 1976-ban 280.

1976-ban az ÁFÉSZ megkapta a **kiváló szövetkezet** kitüntető címet.

Az 1976-os esztendő néhány mutatója:

A kiskereskedelmi forgalomban a 16 községben 21 vegyes-, illetve élelmiszerbolt, 9 húsbolt, 3 zöldség-gyümölcs bolt, 4 ABC-áruház, egy-egy iparcikk-bolt, könyvesbolt, 2 tűzép-, 2 pb-cseretelep, 4 háztartási-tüzelőolaj telep állt a fogyasztók, vásárlók rendelkezésére.

Az áruellátás a kisebb-nagyobb beszerzési nehézségek ellenére tovább javult. A szövetkezet a többcsatornás beszerzési lehetőségekkel élve számos gyártóval és a tartósított húsaruk választékának bővítésére néhány húszemmel épített ki közvetlen kapcsolatot. A modern hűtőpultok, hűtőkamrák pedig lehetővé tették a korszerű élelmiszerek (kész- és félkész ételek, mélyhűtött áruk, frissen vágott baromfi) beszerzését és forgalmazását.

Ide kívánczik a következő megjegyzés: Az 1960-as években a vidék lakossága felhagyott az otthoni kenyérsütéssel, majd a helyi tejtermeléssel, illetve -beszerzéssel. Erre az időre esik, hogy a környékbeli termelőszövetkezetek és az állami gazdaság felszámolják állattenyésztésüket (sertéshizlalás, szarvasmarhatartás). Ez olyan jól sikerült, hogy a rendszerváltáskor már nem is volt nagyállattartással foglalkozó mezőgazdasági nagyüzem. A juhtartás még egy ideig folyt, de ez aztán egyéni vállalkozásba került. S hogy milyen volt a kereslet a juhsajt és -túró iránt a vidékre üdülő, hétvégi lakosokként kikerült városiak körében, arról Perőcsényben a Gembolya juhászcsaládok leszármazottai, utódai tudnának mesélni! A vidék állattartása előbb leszűkül a saját szükségletre hizlalt sertésnevelésre, baromfitartásra és a nyúltenyésztésben az árutermelésre. Aztán bekövetkezett ezek folyamatos csökkenése is.

22. Túrós bödöny Perőcsényből

Hasonló volt a helyzet a kertészeti termeléssel is. Az 1960-70-es években – kihasználva az Ipoly által biztosított öntözési lehetőségeket – paprikát, paradicsomot, dinnyét, zöldbabot, zöldborsót még több mezőgazdasági szövetkezet vagy szakszövetkezet termelt, majd a '70-es, '80-as évek fordulójának tájékán ezek a kultúrák eltűntek a nagyüzemekből. Vele együtt az öntözéses technológia is. Elgondolkodtató, hogy a Hulinová-terv az Ipoly jobb partján öntözőműveket alakított ki, Magyarországon pedig az 1980-as években Bernecebaráti-Kemence között épült víztározó kivételével nem is terveztek öntözéses növény- vagy gyümölcsstermesztést. Ez az egyetlen létesítmény sem szolgálja az 1999-es gátszakadás után eredeti funkcióját.

A vasárúrk és más iparcikkék választékát is sikerült bővíteni, így forgalmukban növekedés történt. Nem így az egyetlen ruházati szaküzlet (Vámosmikola) és a napi cikkeket is árusító boltok ruházati cikkeinek forgalmában.

Az ÁFÉSZ kiskereskedelmi forgalma 149 M Ft-ot tett ki, amit 18 M Ft-os árukészlettel, 44 napos forgási idővel bonyolított le.

A vendéglátás hálózata 15 településre terjed ki (Szobon nincs ilyen létesítmény): 9 italbolt, 9 büfé-falatozó, 3 étterem-vendéglő, 2 cukrászda és 2 eszpresszó. A 25 vendéglátóegységben összesen 76 fő dolgozik. Saját konyhája 7 egységnek, a 2 cukrászdanak pedig termelőüzeme működik.

A már említett új létesítményeken kívül ebben az évben Zebegényben élelmiszerpavilon, Nagymaroson büfé, Szobon munkástagozati élelmiszerbolt nyílt.

Felvásárlási forgalom: 200 t málna, 60 t egyéb gyümölcs, 85 t nyúl, 12,6 t méz.

Az ÁFÉSZ keretében működő társulások: méhészeti szakcsoport – Perőcsény-Kemence, Vámosmikola, Verőcemaros, Szokolya; nyúltenyésztő szakcsoport – Bernecebaráti, Kemence, Perőcsény, Vámosmikola, Nagybörzsöny, Letkés, Szob, Márianosztra-Kóspallag, Nagymaros, Verőcemaros, Szokolya; Nagymarosi Dunakanyar Mezőgazdasági Szakcsoport, Verőcemarosi Mezőgazdasági Szakcsoport (ezek korábban szakszövetkezetek voltak).

Az ipari tevékenység nem számottevő: 3 szeszfőzde (Bernecebaráti, Vámosmikola, Márianosztra) és 6 szikvíz-üzem (Kemence, Vámosmikola, Nagybörzsöny, Letkés, Szob, Kóspallag) üzemel.

AZ ÁFÉSZ TAGJAINAK SZÁMA, A KÖZSÉGEK SZERVEZETTSÉGE
ÉS A BEFIZETETT RÉSZJEGYEK ÖSSZEGE
(1976. december 31.)

A község neve	Az ÁFÉSZ tagok száma, fő	Szervezettség % ^x	A befizetett részjegy forint
Bernecebaráti	517	31, -	114.194, -
Ipolydamásd	118	18,7	12.319, -
Ipolytölgyes	124	26,1	20.009, -
Kemence	616	32,6	142.205, -
Kóspallag	263	24,9	32.603, -
Letkés	225	18,9	31.795, -
Márianosztra	269	17,2	39.129, -
Nagybörzsöny	219	14,6	31.262, -
Nagymaros	768	13,8	139.137, -
Perőcsény	368	33,5	77.545, -
Szob	443	18,7	60.144, -
Szokolya	548	25,8	75.975, -
Tésa	132	38,6	48.936, -
Vámosmikola	535	27,3	104.207, -
Verőcsemaros	857	19,9	144.406, -
Zebegény	117	9,2	14.564, -
Összesen:	6.119	21,8	1.088.430

^x Az ÁFÉSZ tagoknak a község lélekszámához viszonyított aránya.

Az ÁFÉSZ szervezettsége és a részjegyek megoszlása

Az 1980-as évek néhány jellemzője:

A szövetkezet fejlesztéseit igyekezett a korábban általa nem uralt területekre – Nagymaros, Szob – összpontosítani. Az előbbi nagyközségben a vízlépcső-építkezés következtében a kiskereskedelmi, vendéglátó-ipari forgalom felfutásának illúziója, máshol a konkurencia visszaszorítása játszhatott fontos szerepet.

A felvásárlásban a tsz-eken kívül megjelentek a hűtőházak, konzervgyárak felvásárlói is, melyek nem kedveztek a szövetkezet felvásárlói ágazatának.

Versenyhelyzet állt elő előbb a vendéglátásban, majd a kiskereskedelemben is az induló szerződéses üzemeltetésű egységek, majd a magánvállalkozások miatt.

A szövetkezet működési területén tervezett és megvalósított fejlesztések aránytalanságait a küldöttgyűléseken szóvá tették, ez azonban nem lelt orvoslást.

A szobi ABC-áruház, majd a nagymarosi áruház néhány éves prosperálás után bezárásra került.

A rendszerváltozás után felmerült a kisebb szövetkezetek visszaállításának igénye, ez azonban megghiúsult. A '90-es évek elején kiosztott vagyonjegyekről kiderült, hogy nem érnek semmit, elvitte az szövetkezet fennálló tartozása. Hosszú ideig beszédtema volt az ÁFÉSZ vezetésének patriarchális átörökítése.

A kereskedelmi- és vendéglátóegységek bérleti rendszerbe kerültek. A működési területen jelenleg számtalan hasznosítatlan, pusztuló régi épület található.

Mind a kereskedelemben, mind a vendéglátásban megszűnt az ÁFÉSZ korábbi monopóliuma. A magánvállalkozások mindegyik településen jelen vannak.

Állami erdőgazdálkodás a Börzsönyben

Ipoly Erdő Részvénytársaság

Az 1947 és 1949 között zajló teljes körű állami erdőkezelés megszervezése során a börzsönyi erdőterületek a *Váci Erdőigazgatóság* szervezetébe tagozódtak. Az *Állami Erdőgazdasági Üzemi Központ* rendelete alapján, 1949-ben a *Váci Erdőgazdasági Nemzeti Vállalat* gondoskodott az erdők szakszerű kezeléséről. Az 1950-es évek elején a központosító állami törekvések miatt Vácon összevonásra került és megalakult a *Börzsönyi Állami Erdőgazdaság*, mely az ugyanekkor létrejött balassagyarmati székhelyű *Cserháti Állami Erdőgazdasággal* az 1970-es években került egyesítésre, *Ipolyvidéki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság* néven.

Jelenleg Magyarország északi részén – Nógrád megye teljes és Pest megye börzsönyi területén – közel 64 000 hektáron tevékenykedik az IPOLY ERDŐ Részvénytársaság. A balassagyarmati székhelyű központ irányításával 11 biológiai erdészet, egy gépjavító és szolgáltató üzem valamint egy erdei vasút működik.

Az **Ipoly Erdő Zrt.** 1993. június 1-jén alakult, tulajdonosa a magyar állam. Az erdők két, természet- és tájföldrajzi, valamint társadalmi-gazdasági viszonyaiban is más jellemzőket hordozó területen, a Cserháton és a Börzsönyben terülnek el.

A részvénytársaság főbb tevékenységi körei a csemetetermelés, az erdőművelés, a fakitermelés és – értékesítés, a vadgazdálkodás és vasútüzemi szolgáltatás.

A csemetetermelés központilag a dejtári csemetekertben történik, ahol az erdősítésre alkalmas csemeték mellett értékes díszfákat is nevelnek.

A részvénytársaság területén évente átlagosan 140 000 m³ faanyag kerül kitermelésre. Az erdőfelújítással kapcsolatos munkák mértéke évi 3000 ha.

Vadgazdálkodási tevékenység 45 000 hektáron folyik. Az éves nagyvadteríték mintegy 2000 db, melynek döntő többsége gímszarvas, őz és vaddisznó, de lehetőség van muflon elejtésére is.

Az erdészet szakemberei elsődleges feladatuknak tekintik az ésszerű erdőgazdálkodás révén a fa, mint természetes alapanyag újratermelését, az erdők szakszerű kezelését. Ilyen módon, az erdőhöz kapcsolódó társadalmi igények minél szélesebb körű kielégítése mellett, a biológiai sokféleség és az erdő ökológiai stabilitásának biztosításával, hosszútávon az erdővagyon növelésére törekszenek.

Céljük, hogy a jövő nemzedékeinek se kelljen lemondania az erdő által nyújtott felüdülésről, felfrissülésről, élményekről, páratlan természeti értékeinkről. Az erdőgazdaság küldetésében is megfogalmazza azon törekvését, hogy tevékenységét úgy akarja folytatni, hogy társadalmi felelősségének tudatában az erdő jóléti funkcióit előtérbe helyezi.

A **Kemencei Erdészet** a Börzsöny északi, északnyugati lejtőin helyezkedik el. Nyolc község – Kemence, Peröcsény, Tésa, Vámosmikola, Bernecebaráti, Nagyoroszi, Hont, Drégelypalánk – határában terül el.

Az erdészet teljes területe 8190 ha, s 481 ha kivételével a Duna-Ipoly Nemzeti Park természetvédelmi oltalmában is részesül.

Az állományalkotó fafajok megoszlása a következő: bükk 41 %, tölgy 36%, cser 14%, egyéb kemény lombú 4 %, akác 3%, fenyő 2 %.

Az erdészet tevékenysége az erdőfelújítás, fakitermelés, faanyagszállítás és értékesítés, valamint a vadgazdálkodás. Az erdészet 94 %-ban természetes úton újítja fel az erdőket, s összesen 620 ha területen folytat erdőápolási tevékenységet. Évi fakitermelési lehetősége 26 000 m³, melynek 70 %-a véghasználatból származik.

Az erdészet a terület 63%-án gyakorolja a vadászati jogot és évente 300 db nagyvadat hoz terítékre (gímszarvas, őz, muflon és vaddisznó). Királyházán belföldi és külföldi vendégek részére komfortos, minden

kényelemet és teljes ellátást biztosító vadászházakat működtet. Ezek természetjáró, kikapcsolódásra, pihenésre vágyó vendégek részére vendégházként működnek. Az erdészet által kezelt területen számos turisztikai érdekesség található:

Börzsöny legmagasabb csúcsa, a Csóványos; a Nagy-Hideg-hegyi sícentrum;

Óskori és középkori várak: Magosfa és Magyar-hegy sáncai, Godóvár, Salgóvár, Drégelyvár;

József főherceg 1000. gímszarvas bikájának elejtését őrzi az erdő szívében (Rakottyás-bérc) emelt emlékmű és a királyházi felső vadászház szobájában elhelyezett emléktábla;

Ósi tevékenységekről tanúskodnak elnevezések és emlékoszlopok (Hamuház, Cukorház).

A Börzsöny és ezen belül a Kемencei Erdészet vadregényes tájaival otthon nyújtott és nyújt napjainkban is mindenki számára, legyen az gazdálkodó, hivatásos természetvédő, kutató, pihenni vágyó turista, természetjáró.

23. A 2010. év pusztítása a Hollókő környékén

Kemencén az erdészet tartja fenn az erdei iskolát és az erdei kisvasutat is.

A Domszky Pál Erdészeti Erdei Iskola az Ipoly Erdő Zrt. Kemencei Erdészete által működtetett, a társaság első minősített erdészeti erdei iskolája, amely komplex erdészeti erdei iskolai programot nyújt elsősorban általános iskolai csoportok részére. Az erdei iskola moduljai között legfontosabb szereppel az *Erdészeti tanösvény* modul bír, amely a kemencei Strázsahegyen halad, 2,5 km hosszan. A tanösvény végpontját erdei kisvasút köti össze a település központjával, így körtúraként végigjárható a Csarnavölgyi megállótól indulva. Nyugodt, kényelmes tempóban 3-4 órát vesz igénybe, míg vezetéssel végighaladunk rajta. Az ifjú természetbúvárok megfigyelhetik a Börzsöny mikro- és makroszépségeit, értékeit, növényeket, állatokat, az ormányosbogártól a vaddisznóig. Az egész évben bejárható állomások segítségével tájékoztatót kapunk a környék erdeiről, természeti értékeiről, az erdőgazdálkodásról, vadgazdálkodásról, az erdészek munkájáról. A gyerekek az állomások között apró csodákat figyelhetnek meg, illatmintát gyűjthetnek, festőpalettát készíthetnek. Igény szerint lehetőség van az íjászat bemutatására és kipróbálására is. Ha a tanösvényt bejárva elfáradnánk, az erdei kisvonattal kényelmesen visszautazhatunk Kemencére.

A *Bernecebaráti tanösvényen* Sisa Pista, „az utolsó nógrádi betyár” nyomán járhatjuk be a Bernecebaráti és Nagyoroszi között húzódó Nagy-völgy egyik mellékvölgye, az Oszlai-árok, egyes térképek szerint Orlai-árok menti erdőket.

A **Nagymarosi Erdészet** 11 település határában (Nagymaros, Kismaros, Verőce, Zebegény, Kóspallag, Márianosztra, Szob, Ipolydamásd, Letkés, Ipolytölgyes, Nagyborzsöny) 9700 ha-on gazdálkodik a Börzsöny déli és nyugati területén. Az erdészet legjellemzőbb fafaja a kocsánytalan tölgy (43 %) és a cser (23 %). Jelentős a bükk térfoglalása is, csaknem eléri a 13 %-ot. Az erdők felújítása az erdészetnél elsősorban természetes úton történik.

Az erdészet területének mintegy 85 %-a esik a természetvédelem legmagasabb fokozatát jelentő nemzeti park besorolásba. Ennek megfelelően ezen erdőterületek elsődleges rendeltetése a természetvédelem. Az erdőgazdálkodásunk során a természetvédelmi követelmények kielégítése, az előírt idő- és térbeli korlátozások betartása, jelentősen növelik a feladatok végrehajtásához szükséges ráfordításokat.

A Nagymarosi Erdészet jelentős tárgyi eszköz állománnyal gazdálkodik. Az elmúlt években végrehajtott útberuházások nyomán csak az erdészeti feltáró utak értéke meghaladja a 200 millió forintot. Országos viszonylatban nézve az erdészet feltártsága így is rendkívül alacsony. Ilyen feltártság mellett a fahasználat feladatainak ellátása és egy extenzív vadgazdálkodás folytatása jelentősen nehezebb – és drágább – feladatot jelent.

A fahasználati ágazatban a vágásterület térbeli rendjének kialakításával és a kíméletes fakitermelési technológiák megválasztásával törekszik az erdészet az erdőben óhatatlanul keletkező károk minimalizálására.

Az erdészet a felújításait 90 %-ban természetes úton végzi. Ennek egyik és talán legfontosabb alapfeltétele a vadlétszám megfelelő nagyságának beállítása és szinten tartása.

Az erdészet két vadászterületen folytat vadgazdálkodást, az 5500 ha önálló jogú, és a Nagymaros–Zebegény közötti erdőtömbben a 2200 ha-os különleges rendeltetésű, társult jogú vadászterületen. A vadgazdálkodási és vadásztatási feladatokat a kerületvezető erdészek látják el, munkájukat egy hivatásos vadász segíti.

Az éves nagyvad teríték közel 700 db, melynek döntő többsége gímszarvas és vaddisznó. A vadászati lehetőségek piacán az egyéni és társas vadászatok közvetlen értékesítése, valamint az időszakos kilövési lehetőség csomagban történő eladása egyaránt jellemző. A vaddisznó létszámcsökkentésében jelentős szerepet játszik az élővad befogás és értékesítés. A börzsönyi bikák jellemzően hegyvidéki agancsformájú, kis tömegű, de rendkívül mutatós trófeával rendelkeznek. Az őzállomány minősége gyenge, a vaddisznóé és mufloné közepes.

A vadászterületek által nyújtott vadászati lehetőség igazi sport, a sikerért minden vadásznak meg kell dolgozni. A Börzsöny erdőtömbjeiben elejtett vad azonban semmihez sem hasonlítható, felejthetetlen vadászélményt nyújt.

24. Börzsönyi vadászok az 1970-es években

A vadászatra érkező vendégeknek szálláslehetőséget a Kóspallag szélétől 1,5 km-re, festői környezetben, nyugodt pihenési körülményeket biztosító Tóviki vadászház, valamint a térségben megtalálható panziók és szállodák biztosítanak. A vadászházban történő kényelmes elszállásolást hét db kétágyas, fürdőszobás szoba, étkező és társalgóhelyiségek biztosítják.

Több új erdei pihenőhely létesítése valósult már meg, illetőleg újabb objektumok létesítése van folyamatban, a már meglévők folyamatos karbantartása mellett. Ezen túlmenően kiemelt feladatként Nagymarosi Erdészet kezelésében lévő erdők turisták által gyakran látogatottak. A turisták, pihenni, kikapcsolódni vágyók igényeinek kielégítésére az utóbbi években egyre nagyobb hangsúly helyeződik.

Ezen túlmenően kiemelt feladatként kezeli az erdészet a környezeti nevelést és az erdővel dolgozók munkájának megismertetését. (<http://www.ipolyerdo.hu/>, IPOLY ERDŐ RT.)

Az egykori fakitermelők életmódjáról

Remitzky Zoltán az 1980-as évek elején egyetemi szakdolgozatában (ELTE, szociológia szak) és szakfolyóiratban megjelent cikkében mutatta be a fakitermelők XX. századbeli életmódját, munkakultúráját. Vizsgálata elsősorban Kóspallagra és környékére terjedt ki. A favágók életmódja azonban ehhez hasonló lehetett az egész Börzsönyben.

Megállapítása szerint a munkalehetőségek és a munkáltatás ezen a vidéken is a kapitalizálódás felerősödésével váltottak lendületet. A foglalkoztatásban és a munkalehetőségekben kettősséget váltott ki az 1907-es esztendővel meginduló – általunk már előbb bemutatott – erdei iparvasutak építése a Börzsönyben. A munkalehetőségek egyrészt bővültek: a talpfafaragás, vasútépítés és szállítómunkák megjelenésével, beindulásával. Ugyanakkor a korábban fuvarozásból élők számára a megélhetést veszélyeztette az erdei szállításokból történő kiszorulás. A fuvarosok, magángazdák megmozdulását, lázadását fegyverrel fojtották el, melynek során három nagybörzsönyi lakost az építkezésnél agyonlőttek.

A húszas évek közepétől újabb munkák adódtak a Börzsöny erdeiben a bõrcserzéshez szükséges alapanyag termelésével. A cserkéreghántás igen sokaknak adott munkát, főként a Kóspallagon élőknek. Az áprilistól júliusig tartó munkákat a Váci Faipari és Csertermelő Vállalat végeztette. A tuskóról kinőtt 30 év körüli tölgy- és égerfát lehetett letermelni, s ennek kérgét kellett lenyúzni. Elsődlegesen a dudának nevezett kéregért végezték ezt a munkát, de a *nyúzott fa* is jól értékesíthető termék volt. Ez utóbbit a fagázüzemű autók üzemeltetésére, később az 1956-ig végzett tevékenység másodlagos termékét a cellulózipar hasznosította.

Ezekhez a határozottan gazdasági tevékenységekhez társult a Börzsöny tájszepségének felismerésével párosuló foglalkoztatás. Turista- és menedékházak épültek, melyeket állandó személyzettel töltöttek fel. A húszas évek végén épült a kisinóci menedékház, majd a harmincas években a nagy-hideg-hegyi turistaház.

Kóspallagot elsősorban elzártága – Márianosztrára 1920-ban, Kismarosra 1932-ben épült köves út – sajátos, hagyományos munkakultúra kifejlesztésére készítette. A községben helyi iparos ember – molnár, bognár, kovács – emberemlékezet óta nem volt, ezeket a mesterségeket kizárólag idegenből érkezett iparosok űzték. A fuvarozáshoz, a fához, az erdő növényeihez – gombákhoz, cserjékhez, gyümölcsökhöz, virágokhoz – kisebb és nagyobb állataikhoz azonban kevesen értettek úgy a környéken, mint ahogy a kóspallagiak. Csúfolták is őket egészen a közelmúltig agancsosoknak (a szarvasagancs-gyűjtésre utalva), mravkároknak (vagyis hangyatojás-gyűjtőknek, *hangyásoknak*). A termelésnek helyi kultúrája alakult ki, melyhez kedvezőek, ugyanakkor kényszerítőek is voltak a területi adottságok, a sajátos helyi hagyományok és a kívülről érkező befolyásoló hatások.

A kóspallagi ember, a meglelt férfi nagy ritkán vállalt általános napszámot. Mindig teljesítménydíjazásért volt csak hajlandó dolgozni, az erdőn egészen a közelmúltig. A gyerekek is ebbe nőttek bele. Öt-hat éves koruktól az anyjukkal járták az erdőt: makkot, gubacsot, páfrányt, gombát, teafüveket, virágot gyűjtögettek. Tíz-tizenkét éves koruktól jelölni (a kivágásra érett fákat), vizet hordani, makkot és csemetét ültetni, tisztítani, kapálni mentek ugyancsak az erdőben. Amit a fához, erdőhöz kötődően tudni kellett, már nagyon fiatal koruktól szívták magukba. A tudás természetes módon, mintegy örökletes úton hagyományozódott.

A hosszú gyakorlat és a szinte misztikus erővel ható tapasztalat az erdők és az erdei munkák keresését sugallták. Folytatták az elődök szokásait, országjáró munkacapatokat szerveztek. Fakitermelést, egyesek talpfafaragást vállalva járták az országot. Baranyától Zemplénig jó híre volt munkájuknak. Előre lelevelezett és kialakított bér fejében, főként a téli időkben, saját maguk közül kiválasztott munkavezető irányításával járták az országot. (REMITZKY, 1982. 566-567. o.)

A kóspallagiak az 1950-es évek elejéig a következő megélhetést nyújtó munkákat végezték: első helyen állt az erdő, ahol a férfiak fatermelést, fuvarozást, talpfafaragást, kéreghántást és faszénégetést végeztek; a nők, asszonyok csemeteültetést, kapálást, makkgyűjtést, szamóca- és málnaszedést, gombák gyűjtését, úttisztítást, sarjazást, gubacsgyűjtést, a fatermelő férj mellett fahurcolást, sarangolást végeztek. Elterjedt volt még a már említett agancs- és hangyatojásgyűjtés.

Második helyen állt a jobbára férfiak által a nyári időszakban, júliustól októberig a bányában végzett munka.

Harmadik munkaterület a földművelés, ami a falu határában lévő kevés szántó (800 kh), és igen szétaprózott területi elhelyezkedése miatt önmagában megélhetést a településen még öt családnak sem adott. Két gazdának volt 20 hold feletti birtoka, a többieknek 1-6-10 holdig terjedően volt földje, de jó néhányan teljesen földnélküliek voltak. A falu többsége élte a két- vagy háromlakiság terheivel életét. (REMITZKY, 1981. 23-24. o.)

Vízgazdálkodás

Ipoly-szabályozási törekvések a XX. században

Láttuk, hogy az Ipoly szabályozásának, azaz árvízvédelmének szükségessége már a XIX. század derekán felvetődött. Több terv is készült, melyek az ármentesítés keretein belül a folyó kanyarulatainak átmetszését tartalmazták. A XX. századi világháborúk azonban ezen elképzelések megvalósítását nem tették lehetővé.

Az 1920. évi trianoni békeszerződés következtében az Ipoly mintegy 140 km hosszúságban vált határfolyóvá Csehszlovákia és Magyarország között, illetve egy rövid szakaszon Ipolyság és Ipolyszakállos között a folyó teljes egészében Szlovákia területén folyik. A békeszerződést követően rövid időre mindkét szomszédos állam felhagyott a szabályozási törekvésekkel. Megszűntek a korábban működő vízimalmok, a kisebb nyílású hidak egy részét is felszedték, így javult a folyómeder átteresztő képessége. Ez az állapot az első bécsi döntésig, 1938-ig tartott. (GYENES-NAGY, 2006. 14-15. o.) A világpolitikai események ekkor az Ipoly-völgy lakóinak helyzetében ugyanis változást hoztak. A müncheni egyezmény után megszületett első bécsi döntés újra Magyarországhoz kapcsolta az Ipoly mindkét partját egészen a Nógrád megyei

Pinc község határáig. A visszacsatolás által kínált elvi lehetőséget az Ipoly 1939. évi pusztító tavaszi áradása tette halaszthatatlan szükségsszerűvé.

Pintér Tamás: „Az Ipoly folyó medrének jókarba helyezése” című tanulmányában levéltári forrásokra támaszkodva mutatja be az Ipoly 1943-1944. évi szabályozásának tervét és ennek részleges kivitelezését.

Az Ipoly áradásaitól sújtott két megye: Nógrád valamint Bars és Hont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék, noha egymástól függetlenül és szinte egyszerre döntöttek a folyó medrének szabályozása mellett, közöttük a tervezésben és a megvalósításban is vita támadt.

Bars és Hont vármegye alispánja 1939. augusztus 4-én elrendelte az előmunkálatok megindítást, a szabályozási tervek elkészítésével pedig a Magyar Királyi Érsekújvári Kultúrtechnikai Hivatalt bízta meg. A szabályozásban érintett 24 Ipoly menti településnek csak egy része (1939-ben vidékünkön csak Vámosmikola) tudta a költségek ráeső részét befizetni, 1942-ben még 9 település mindig tartozott a rá kirótt összeggel. A tervezőhivatal 1942 októberében jelentette az alispánnak, hogy elkészült az Ipoly általános rendezési tervével, s ezen belül a szob–ipolyszalkai folyószakasz részletes rendezési tervdokumentációjával. (PINTÉR, 1994. 222-224. o)

A Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság kiadványában olvashatjuk, hogy az elkészült tervben újraéledtek a nagyra törő szabályozási törekvések is. Az Érsekújvári Kultúrtechnikai Hivatal terve szerint 37 nagyobb átmetszéssel, 36 km-rel rövidítették volna meg a folyót. Az újonnan épített meder hosszú egyenesekből és legalább 400 m sugarú ívekből állt volna. A meder átlagos mélysége 2,5 m, a tervezett fenékszélesség 16-20 m lett volna. A részletes tervek a Szob-Balassagyarmat közötti szakaszra készültek el. (GYENES-NAGY, 2006. 15. o.)

Az 1942 késő őszi induló munkálatok a tervek szerint az Ipoly legalsó szakaszán kezdődtek: mederátmetésekre, vízlevezető sarkantyúk és iszapoltató-művek kialakítására, mederbiztosító munkálatokra került sor. (PINTÉR, 1994. 225-228. o.) 1943-ban folytatódtak az előző évben megkezdett munkák, de a rendelkezésre álló idő rövidsége miatt csak a Szalka – Letkés közti átmetszésre került sor. Az 1945-ben megkötött fegyverszüneti egyezmény értelmében az Ipoly ismét határfolyó lett.

Közvetlenül a háború után az illetékesek újra felmelegítették a hajózható Ipoly korábban már elvetett terveit. Úgy gondolták, hogy medermélyítéssel, hosszú egyenes szakaszokkal legalábbis egy irányban hajózhatóvá tehető a folyó. A tervek szerint 1 méter merülésű 400 tonnás bárkák közlekedtek volna az Ipolyon, a szükséges duzzasztóművek pedig az egyre nagyobb arányú nagyüzemi mezőgazdaságot szolgálták volna.

25. Mentés Ipolytólgyesen a télvégi árvíz idején, 1963. márc. 15-én

Csehszlovákia és Magyarország közös platformra kerülésével elhárultak a politikai akadályok az együttes folyószabályozás elől. Megalakult a Magyar – Csehszlovák Közös Műszaki Bizottság, amely 1954. évi XI. ülésén határozatot hozott a határ menti terület vízgazdálkodási tervének elkészítésére. Ez a terv részben az Ipoly vízének hasznosítását, részben a folyó menti területek ármentesítését tűzte ki célul. Még ebben az évben mindkét fél aláírta az első közös rendezési megállapodást, mely többek között tartalmazta, hogy a minimális 100 l/sec feletti vízhozam a folyóból kivehető és felhasználható.

Magyar oldalon a védművek kiépítésének keretében épült védvonal egyrészt az Ipoly menti töltéseket, a Letkés-patak kétoldali és a Nyerges-patak balparti visszatöltézését foglalja magába. Ipolydamásd belterületének védelme érdekében is védvonal létesült. Továbbá a Nyerges-patak jobbparti és a Ganádi-patak balparti visszatöltézésése is megvalósult. Majd az 1963-as csapadékos év után megkezdődtek a befogadó vízfolyások alaprendezései.

A közös tervezés 1961-ben indult. Ennek nyomán 1975-re elkészült az Ipoly szabályozásának terve a Szob – Ipolytarnóc közötti szakaszra, melyet a tanulmánytervet készítő munkacsoport vezetőjének, Verina Hulinová mérnök asszony neve után röviden Hulinová-tervként emleget a szakirodalom.

A Hulinová-terv kivitelezése

Az 1975-ben közösen tettő alá hozott terv elől elhárultak a korábbi kezdeményezéseket meghiúsító politikai és társadalmi akadályok. Ekkorra a folyó mentén megszűnt a magánbirtokosi rendszer, s vele a birtokos érdekérvényesítés is. A két országban kialakuló szocialista nagyüzemi törekvések pedig a folyó jelentős mérvű szabályozásában, ármentesítésében, illetve az öntözővíz biztosításában voltak érdekeltek. A természetes viszonyok fenntartása nem volt fontos, ugyanígy a költségek sem számítottak. Sőt, Csehszlovákiában ekkor fogadták el a mezőgazdaság fejlesztésére vonatkozó irányelveket, amelyek csupa víztározó, völgygát és öntözőmű létesítését tartalmazták. Az éghajlati viszonyok miatt ugyanis az Ipoly völgye Csehszlovákia legértékesebb kukoricatermő vidékévé lépett elő.

Az öntözés feltétele viszont az, hogy az árvizeket kizárják a művelésbe vont területekről, illetőleg az öntözővíz a vegetációs időszakban (tavasztól őszig) álljon rendelkezésre, amikor általában legalacsonyabb a vízhozam. A probléma megoldására a Hulinová-terv 14 duzzasztó megépítését tervezte volna Szob és Ipolytarnóc között. A torkolat és Ipolybalog közé ezekből 11 esett volna. Végül 2000-ig nyolc duzzasztómű épült meg az Ipoly Magyarország és Szlovákia közötti szakaszán. Vidékünkre ezekből az alábbi öt esik:

település	folyamkilométer	építés éve
Kiskeszi – Ipolytölgyes	18,000	1994.
Ipolyszakállos – Tésa	32,000	1993.
Szete (szlovák ter.)	39,60	2000.
Visk (szlovák ter.)	47,770	1993.
Ipolyság (szlovák ter.)	56,950	1995.

A szabályozás egyik fő célja az árvízvédelmi koncepció keretein belül a folyó lerövidítése és vízszállító képességének növelése volt. Ennek érdekében az egységes új medret a kanyarok átvágásával illetve a meglévő mederszakaszok szélesítésével alakították ki, mely az évenkénti visszatérési idejű árvizek levezetésére volt képes.

Az új nyomvonalat úgy jelölték ki, hogy a „nyert” és „vesztett” területek lehetőleg azonosak legyenek, a folyó középvonala továbbra is országhatár maradt. A kanyarulatok átvágása során az új csatormaszelvényből kitermelt földet a szegélytöltések építéséhez illetve gyakran az eredeti, de a szabályozást követően felhagyott folyómeder betöltéséhez használták fel. Emiatt eltűnt számos természetes vagy a korábbi munkákból származó mesterséges holtág is. A szabályozások utáni szükséges területcserére a '90-es évek végén került sor.

Környékünkön napjainkra Ipolydamásd, Hont, Drégelypalánk térségében vannak szabályozásokkal nem érintett szakaszok, melyek révén képet kaphatunk az Ipoly szabályozás előtti állapotáról. A duzzasztók építése és a mederkorrekciók mellett a Hulinová-terv legfontosabb eleme a környező területek ármentesítése. Az árvízvédelmi töltéseknél a százévenkénti előfordulási valószínűségű árvízszintekre, illetve

hozamokra történt a méretezés. A töltéskorona szintje belterületen ehhez képest 1 m-rel, míg külterületen 0,5 m-rel van kiemelve. A gyorsabb vízlevezetés érdekében a meder esését 0,2 ezrelékről 0,375 ezrelékre növelték.

A folyón épült árvízvédelmi töltések ugyan megakadályozták az árvíz kijutását a mentett oldalra, de ugyanígy megakadályozták a lefutó vizek eljutását a folyómederbe. Emiatt bonyolultabbá vált a vizek levezetése ezekről a területekről. Mivel mezőgazdasági szempontból az érintett területek hasznosítása igen fontos volt, szükségessé vált a szabályozási munkákkal párhuzamosan az öblözetek vízrendezése, illetőleg a belvizek elvezetése, és az Ipolyba történő átemelése. A belvízrendezési munkák zömmel a '60-as és '70-es években kezdődtek és a '80-as évek közepéig tartottak. A munkálatokat azok a gazdálkodó szervezetek – tsz-ek, állami gazdaságok – végezték, amelyeknek a tulajdonába, kezelésébe a kérdéses földterület tartozott.

Az Ipoly szabályozásával párhuzamosan szükségessé vált a mellékvizek torkolati részének szabályozása is, mert ezek víz- és iszapháztartását a visszaduzzasztott folyó nagymértékben befolyásolta. A mellékvizek szabályozása elsősorban a meder hossz- és keresztmetszvényének szabályozásából illetve árvízvédelmi töltések építéséből tevődött össze.

26. Ipolydamásd védőgátja 2011-ben

Napjainkban az Ipolyon együttműködő vízügyi szervezetek újabb szabályozást már nem tartanak indokoltnak, és a jövőben sem kívánnak végezni. (GYENES-NAGY, 2006. 14-17. o.)

Jelentős emberi beavatkozások közé sorolhatók az éves fenntartási munkák is, melyekre egyre kevesebb fedezet áll a kezelők (pl. KÖVIZIG, társulatok) rendelkezésére. A medrek feliszapolódása, benőttsége miatt a medrek vízszállítása a kiépítési vízhozamukhoz képes folyamatosan csökken. (KABAY, 2007. 4-5. o. és GYENES-NAGY, 2006.)

Halászat

Györffy István néprajztudós 1909-ben írt cikket (GYÖRFFY, 1933. 1-5. o.) a környékünkön folyó halászatról. Településeink közül Hídvéget, Iplyságot, Visket, Pereszlényt, Gyerket, Szakállós és Szalkát említi a jelentékeny halászatot űző települések között, külön kiemelve, hogy Visk és Pereszlény lakói majdnem mind halászok.

Úgy véli, hogy a palócok a halászatot előszeretettel gyakorolják, a legtöbb földműves jól ért hozzá, és az Ipoly menti falvakban nyáron szinte minden udvarban látható a háló. Megemlíti ugyanakkor azt is, hogy előfordul tiltott módszerekkel való halirtás: maszlaggal, dinamittal és gebulyával való halászás. Az Ipolysági járásban nincs olyan állóvíz, melyet egész évben lehetne halászni, viszont a mellékvizek közül a Korpona- és Bernece-patak is halászó hely.

A Bernece-patakot a rekesztőhalászat helyszínéként is említi, ahol a rekesztés nyílásába vesszőből font versét tesznek. A rekesztéshez hasonló halterelési mód az *állatás*, amikor parttól partig cölöpöket vernek a mederbe, s közéjük ágakat raknak, melyek egy öblözetbe kényszerítik a halakat, ahol merítőhálóval emelik ki őket. Az emelőhalászat eszközei a hálók. Az Ipoly menti halászok legkedvesebb szerszáma az emelő- vagy merítőháló, melyet a Korpona vizén is használnak. Az ipolysági merítőháló nyele rövid, míg Ipolydamásdon hosszú nyelű, s ezt kútgém módjára, villásfára helyezik. A hajtóhalászat leggyakoribb eszköze a *farkasháló*. A Bernece-patakon leginkább asszonyok által használt *szatyinka* is ide tartozik.

Kedvelik még a bukrozó vagy bukorhálót, és a kereső halászathoz a kutyahálót. Vetőhalászatra pentőhálót vagy vetőhálót használnak. Ezt leginkább Tesmagon, Pereszlényben, Visken és Gyerkén és ladikból, tiszta vízben alkalmazzák. Az ipolyi halászok ladikja hosszú, lapos, szélesorrú, szélesfarú, 3-4 ülésű csónak.

A kerítőhalászatot nagyhálóval űzik. A tapogató halászat is igen elterjedt az Ipoly mentén. Régen nem is vették igazi halászszámba azt az embert, aki nem, tudta pusztán kézzel megfogni a halat. (A tíz évvel ezelőtt rejtélyes körülmények között eltűnt vámosmikolai Pusztai József is mestere volt a padmalyokban megbúvó halak szabad kézzel történő kifogásának. K. J.) Valamikor a szigonyos halászat is élt az Ipolyban: nyolcágú szigonyal. A jeges halászathoz farkas- vagy merítőhálót használtak.

A horoggal való halászatnak két módja van: úszó horoggal és fenekes horoggal való halfogás.

A harmadik évezred elejére a víz világszerte stratégiai fontosságú elemmé, a földfelszín alatti és a felszíni vizek megóvása, a vízzel való ésszerű gazdálkodás hazánkban is kulcskérdéssé vált.

27. A Kóspallagi-tó

A Börzsöny Múzeum Baráti Körének a Börzsönyvidékről rendezett legutóbbi konferenciáját 2011. június 25-én a Börzsöny vizeiről tartották. A szimpóziumon Dr. Szilágyi Miklós, az MTA Néprajzi Kutatóintézet etnográfusa a dunai és ipolyi halászat jellemzőivel foglalkozott. Érdekfeszítő előadásában bemutatta a Dunán folyó középkori vizahalászatot, szólt a céhbe tömörült komáromi és esztergomi halászokról, majd az orvhalászatba átforduló ipolyi paraszthalászatról. Az Ipoly menti lakosság élelem-kiegészítésként és pénzszerzési lehetőséggé, csapatban űzte a halászatot. Érdekességként kiemelte, hogy az 1910-es állapotok szerint tiltott volt a halak maszlaggal történő elbódítása (gebulyázás), a 8 ágú szigony használata, a vízfolyás, meder teljes elrekesztése és a kézzel történő halfogás. (KOCZÓ, 2011. 58-59. o.)

Halászat jelenleg csak a Dunán, horgászat szintén itt, továbbá az Ipolyon, annak holtágain, valamint az elmúlt évtizedekben kialakított tavakon folyik. A sporthorgászok kellemes elfoglaltságot, időtöltést Bajtán, Nagybörzsönyben, Perőcsényben és Kóspallagon találnak.

CSÁKY KÁROLY

Jóslat

Szárnyaim el-
vitte a
szél,
s e nagy viharban
csendben lett a
szél-
kiáltó
madár is.

Most itt vagyunk
szárnya-
szegetten
és némán,
fészket rak bennünk a
meg-
békélés,
holnapra kikelti
fiókáit a
fel-
tápázkodásnak,
s emel-
kednek majd
balosorsunkból
legénykéi a sikerek-
nek.

(2012.nov.24.)

Enyészet

BEMUTATJUK

Vargáné Kővári Krisztina képei

Néhány nappal ezelőtt, amikor az itt látott anyagot Krisztina elkezdte a mappából szortírozni, és az asztalon, dobogón egymás mellé simultak a képek, két dolog jutott az eszembe. Egyik az, szeretek magányosan kóborolni a kiállítóterben, mert csak így tudom háborítatlanul átadni magam a látvány élvezetének, igazán szabadon keresni a művész nekem szánt üzenetét. Ez szinte azonnal teljesült. A másik az a harmónia, ami a kiállítóter minden egyes művéből és a művek együtteséből felénk árad. Amit – bocsássák meg, hogy ezt mondom, hiszen nem illik ma a művészet művelésének nemek közötti eltéréséről beszélni, mégis úgy gondolom – csak női lélek tud így, ilyen természetes módon megjeleníteni. Talán azért, mert az életben is ennek megteremtésére törekszük, szemben a férfival, akinek a világ meghódítandó terület. De ne menjünk ebbe bele! Túl messze vinne.

Mint azt a kifüggesztett életrajzból, szakmai vallomásból ismerhetik, Vargáné Kővári Krisztina közel másfél évtizede Somoskőújfalun él és az ottani óvodában dolgozik. A szintén itt élő Kossuth-díjas Földi Péter figyelt fel a pasztelleire és vált mesterévé az 1980-as években. Már akkor is elsősorban a mostani képekre jellemző technika vonzotta leginkább, valamint a természet ábrázolása. Ha most a több mint negyedszázados – a Balassi Bálint Asztaltársaság berkein belül létrejött – ismeretségünk képeleméit magamban fölidézem, néhány olaj- és tűzzománc alkotás, kisplasztika kivételével pasztellek sora bukkan föl. Vagyis az itt kiállítotthoz hasonló világ jelenítődött meg Krisztina képzőművészeti munkásságának kezdetén is. Hasonló, de nem azonos. Időközben ugyanis erősebb lírai töltet hordozójává vált a kép, mélyültek a tónusok, gazdagodott a formanyelv, egyfajta bölcsőbb, bensőségesebb kapcsolat alakult ki a festőművész és az általa ábrázolt táj között. A teremtett harmónia szívet gyönyörködtetőbbé ért, nemesedett.

Kérdezhetnék önök is, mi az a csoda, ami – egy ilyen zaklatott és többé-kevésbé embertelen világban – a harmóniát fenntartja? Ami képes ezt tükrözni akkor, amikor minden ellene szól? Talán még magával a művésszel, a művészettel szembeni elvárás is másra sarkall?

Úgy gondolom, egyedül a hétköznapitól eltérő minőségű lét alkalmas erre. Olyan, amely összhangban él a Földdel, annak szépségeiből meríti erejét, képes az ember gyengeségein fölülemelkedni, attól elvonatkoztatni, azt elcsendesíteni.

Hogy emberileg ez miképpen valósul meg, az Krisztina titka marad. És talán egy kicsit az óvónői főfoglalkozás is, amennyiben ihletadó a gyermeki lélek lehet. A képen viszont megkísérelhetjük a forrását föllelni, megragadni. Úgy vélem, legalább három fontos összetevőt érdemes megemlíteni. Az egyik maga a pasztell, mint alkalmazott technika és eszköz, a másik a szín-, a harmadik pedig a témaválasztás.

Miért pont a pasztell? – kérdezzük. Elég körbepillantani, a válasz adott. A pasztell nem ismer éles kontúrokat, az általa megjelenített világ homogén és egylényegű. Azaz a kép nem azt várja el a befogadójától, hogy egyetlen pontból kiindulva fejtse fel az értelmét, hanem azt, hogy olvadjon bele, áradjon szét benne. Úgy is fogalmazhatnánk, a hagyományosnak tekinthető folyamat megfordul: a kép válik az ember befogadójává. A pasztell nyújtotta vizuális élmény rabul ejt és jóérzésekkel tölt föl legelőbb – valahol a tudat alatt. Ugyanakkor éppen ettől az összemosódó, fátýolszerű textúrától álom- vagy víziószerű az élmény. A kép lebeg és vibrál, kikapcsol a jelenből és belső egyensúlyba hoz. Nincs katarzis, helyette önmagáért és értünk való szépség van. Olyan, amely érzelmekben gazdagít és nemesít.

Miért pont a szín? Krisztina színei többnyire földszínek. Az őszi anyatermészet színei: zöldek és barnák árnyalatai – égkékel kinyitva fölül, és fölfelé. Melegek, érettek, nyugtatók. Könnyűv tesznek, mint a jó borok.

Miért pont a témaválasztás? Mert olyan világot tár elénk, amelyben csak növényi létformák képviselik

az életet. Az emberi jelenlét legfőljebb közvetett és jelzésértékű, mint azt a *Béri pincesor* ábrázolása vagy az *Által mennék* foghíjas deszkahídja révén láthatjuk, vagy éppen a nylonnal letakart szénaboglya vagy a *Kápolna* című alkotás centrumában elhelyezett feszület képében fölfedezhetjük. Ez utóbbi pasztellrajz az egyetlen az itt kiállított rajzok között, amelynek tárgya kizárólag emberi tevékenységgel kapcsolható össze. A gótikus épületbelső mélységében a keresztény hit szimbóluma tűnik elő, s vonzza magára a tekintetet. A párhuzamosan futó és szimmetriát képező ívek mintegy körbeölelik Krisztus megfeszített testét, megnyugvásra, önfeladásra, a látvánnyal történő lélekbéli azonosulásra biztatnak.

Gondoljanak bele, az *Enyészet* cím ugyan elmúlást sugall, de ott van az az ajtó, amelyen részben egy pusztuló épületre nézhetünk, részben az előtte-mögötte hullámzó természetre, azaz elevenségre. S ahogy a kép előterében összehajlik és ívet képez két hajtás, az a *Kápolna* gótikus belső terét utánozza le. Talán mondhatjuk azt is, ezáltal a papíron ott van a megújulás, a feltámadás, az újjászületés ígérete is. Az *Omladék* aranybarnáját is félkörívben öleli a fenyőfák örökzöldje.

A Krisztina által ábrázolt fák ritkán csupaszok. Koronájuk – ékük. A *Szénaboglya* című képen például láthatunk meztelenre vetkezett fát, közvetlenül az előtérben álló boglya mögé magasodva. Csupán egy-két rezes levél emlékeztet arra, a közelmúltban még lombbal bírt. Szerkezetileg az átellenes oldalon, a kép mélységében egy lombos akácféle tör az ég felé. A háttér dombhajlata kékell-zöldell. Ívében a Nap aranylik, szemben a lekaszált rét és a boglya aranylásával. A kopasz fa ágai nem csonkák. Részben az ég felé törekednek, részben az akácféle felé, igen gazdag hálózatot rajzolva, néhány ággal szinte még a Napot is fönntartva az égen.

A pszichológia – sarkítva – azt hirdeti, rajzolj fát, s megmondom ki vagy! Krisztina fái elevenek, csonkolásból származó göcsörttől szinte mentesek. Az *Által mennék* hídja patakon átívelő két oldalán találhatunk egyet-egyét belőle, valamint a *Köves patak* című lépen, illetve a *Facsoport* göcsörtös törzsű hármasan. Tehát innen nézve is teljes és kiteljesedett életet él és rajzol, hogy megoszthassa velünk, hogy hasonlóra biztasson bennünket is.

Harmóniát kínál. Fogadjuk el! Úgy legyen! Legyen úgy!

Handó Péter

(A beszéd elhangozott január 22.-én Salgótarjában.)

Béri pincesor

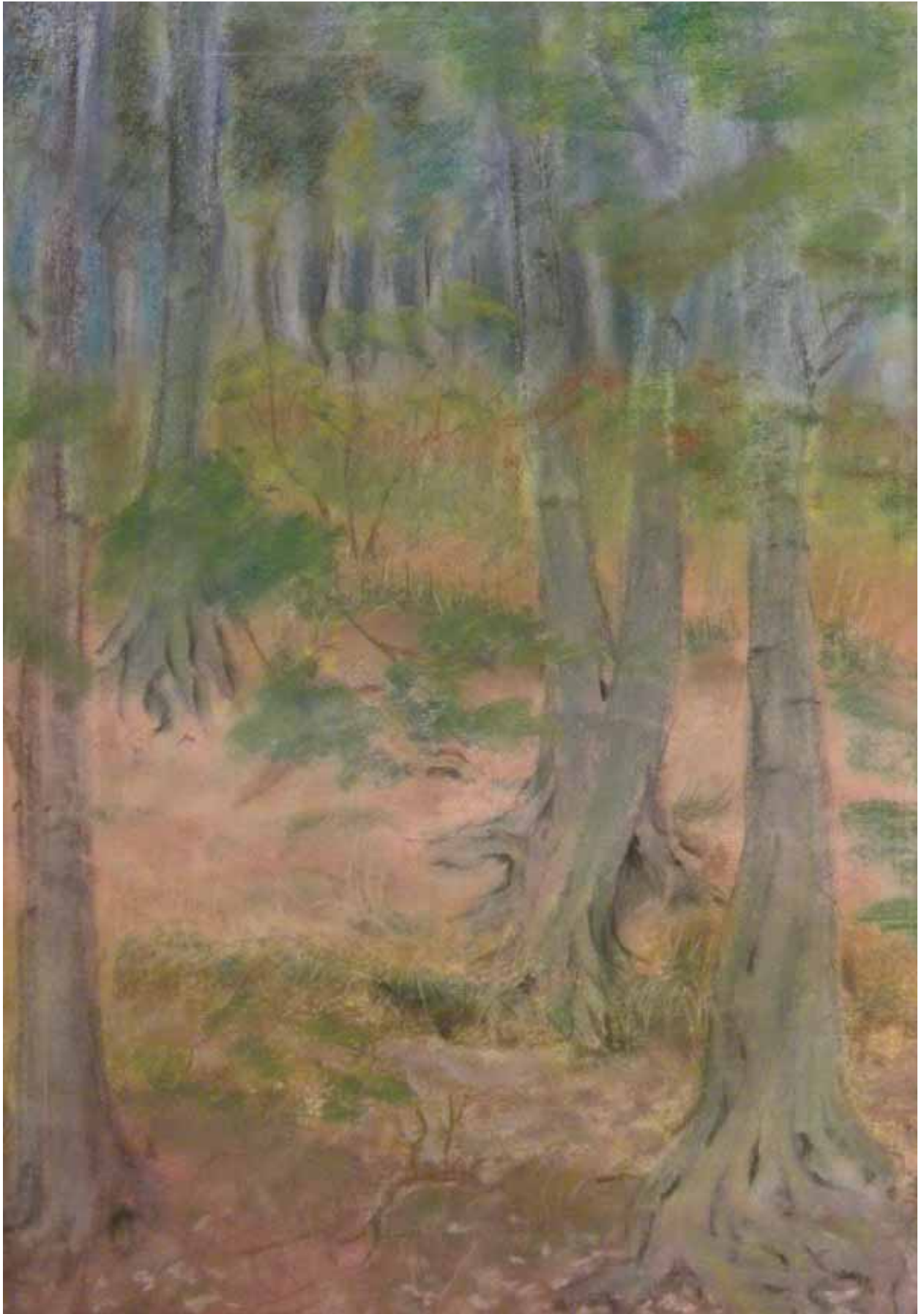
1964 óta élek Salgótarjában, 1999-től pedig Somoskőújfalun. Itt dolgozom a helyi óvodában, mint óvónő. Lakóhelyem földrajzi fekvése maga is adja azt a lehetőséget, hogy ne csak szemlélődéssel, rácsodálkozással próbáljuk magunkévá tenni ezt az élményvilágot, melyet e táj nyújtani képes, hanem azt az igényt is ki tudjuk elégíteni, mellyel az ember önmaga képességeit, lehetőségeit próbálja megismerni. Nem vagyok hivatásos festő, de mindig szívesen használtam az ábrázolás eszközeit. A szintén itt élő, ma már több magas elismeréssel bíró festőművész, Földi Péter buzdított arra, hogy érdemes komolyabban kipróbálnom magam e téren. Ő ismertette és szerettette meg velem a pasztellt, amit mai napig legszívesebben használok. A természet csodálatos tárháza adja azokat a témákat, s azon belül is formákat, vonalakat, színeket, fényeket, stb. melyek inspirálnak mindezek megfogására, általam is megteremthetővé tételére, amiben ott lapul az örök élni akarás, hiszen még a lehullott falevelben is ott van a következő életnek a lehetősége. 1987-ben szerepelt képem első ízben kiállításon Salgótarjában, majd ettől kezdve megtalálhatók voltak alkotásaim az amatőr művészek helyi, regionális, és országos tárlatain. Ilyen kiállítások voltak a megyei amatőr képzőművészeti kiállítások, pedagógus tárlatok, 1993-as Szolnoki, és az 1997-es Budapest Kongresszusi Központban tartott országos amatőr képzőművészeti kiállítások. Az 1990-es, -92-es, -94-es, és -96-os hatvani „Magyar tájak” című tájképfestészeti Biennálékon egy-egy képpel szerepeltem én is. 1994. június 27-től augusztus 19-ig önálló kiállításom volt a budapesti Hadtörténeti Intézetben, „Nógrádi tájak” címmel. Pedagógusként több nógrádi intézményben (óvodák, iskolák) mutathattam be alkotásaimat az ifjabb nemzedéknek is. Alkotói életemben fontos tapasztalatszerző lehetőséget adtak azok a művészeti táborok (Mátraalmás, Salgóháza, Somoskőújfalu, Buják), ahol helyet, élményanyagot, más technikák kipróbálásának lehetőségét kaptuk neves nógrádi művészek irányításával (Földi Péter, Antal András, Hibó Tamás, Molnár Péter).

E bevezető után ajánlom szíves figyelmükbe alkotásaimat, és remélem egy kis örömet is lophatok ez által mindennapjaikba.

Vargáné Kővári Krisztina

Bányató

Belopódzó ősz

Cserháti táj

Cserháti táj 3.

Homokkő barlang

Napfényes oldal

Omladék

Pipacsos rét

Vízpart

A part alatt

KOVÁCS T. ISTVÁN

Szép piros szempár

Sütött a nap, de egy kicsit szeles volt az idő. Csak néhány fehér felhőfoslány úszkált az égen. Az akácfákra telepedett vadgerlicék hangja betöltötte az udvart, ahol az idősödő háziasszony tett- vett a reggeli takarmányt váró házi jószágok között. A kaputól a tornácig vezető betonjárda mellett, az előkert virágai pompáztak a korai fényességben. A macska átugrott a verécén és lassú léptekkel a gazdasszonyához ballagott, leült elé, nyikkantott egyet, jelezve, hogy ő is éhes, várja a reggelijét.

-Jól van. Mindjárt sorra kerülsz-beszélt hozzá az asszony, s vitte a nehéz vödöröt, amiből moslékot öntött a malacok elé, aztán friss vizet a tyúkok itatójába. Majd egy bádgedényben árpát hozott a kamrából. Kiengedte a tyúkokat és szórni kezdte nekik a magot. A keze tétován megállt, mikor az udvar közepén szürkülő pernyecsomóra pillantott.

Tegnap még itt sütötték a szalonnát - jutott eszébe, amint ottfelejtette a tekintetét, s nézte, mint borzolja a gyenge fuvallat, parányi örvényt formálva az előző napon vidáman lángoló tűz maradványából. Hangos nevetés, jókedv töltötte be az udvart, ugrándoztak körülötte az unokák. Egyszerre ismét maga előtt látta a fia tűz fölé hajló alakját, kezének mozdulatait, amint forgatja a nyársat. A kisunokáknak is készített nyársat. Forgatták a tűz fölött, aztán szénné égették. Hiába magyarázta nekik, hogy a parázsra kell tartani a szalonnát, nem a láng fölé. De hát, nem baj az. Ünnepe az ilyen alkalom. Úgy kell azt felfogni.

Boldogan ült köztük a férje, meg úgy látta, hogy a menyé is. Együtt áldoztak az ősi magyar szokásnak. Szertartás volt az mindig, nem csak egyszerű étkezés, amikor a mezei munkán hozzá láttak a „früstköt” megsütni. Már amikor volt annak való szalonna, nem csak silány zsíroskenyér, a szűkebb esztendőik idején. Jurcsek Bélát, meg Rákosi Mátyást szidták az apjáék is, mert szerintük ez a kettő találta ki a háború alatt, meg utána a beszolgáltatást.

Egy fiuk született csak, abban gyönyörködött, s örült, mikor az házasulandó sorba lépve, helybeli lányt választott magának feleségül. De hát milyen házasság az ilyen! A család itthon a szép házukban, a családfő meg egész héten oda Pesten, a munkásszálláson. Csak péntek estére tér haza, de már vasárnap este megint megy vissza az éjszakai vonattal. Mert itt, az országnak ebben a keleti csücskében ez a sors jutott mindig, a legtöbb embernek. Egyszer próbált csak hazakerülni a fiú, a nagy árvíz után, mert akkor kapós volt az ácsmester. Nade, mikor a munka dandárja befejeződött, az építőipari vállalatok elvonultak, mehetett ismét velük. A község-gazdálkodási vállalatnál ugyan lehetett volna munkavezető, mert elvégezte Pesten a művezetői tanfolyamot is. Biztatta is a tanácsi cég vezetője, de mire arra került volna a sor, hogy munkába álljon, kiderült, hogy nagyon keveset fizetnének. Mert az is úgy volt mindig, hogy a Tiszától keletre, ugyanazért a munkáért mindig kevesebb járt, mint az ország nyugatibb felében. Abból pedig csak szűkösen élhetett volna a család. A pénz pedig nagyon kellett, mert házat építettek, OTP.- hitelre.

Művezető lett aztán a pesti vállalatnál. Többeket oda is vitt magával a faluból. Becsülete van előttük. Soha nem akart végleg elszakadni a szülőföldjétől. A hét végét itthon tölti, látja a szüleit és a feleségének sem hiányozhatnak az övéi - mondogatta mindig és remélte, hogy egyszer mégis csak megváltozik a világ és itthon is megtalálhatja a számítását.

A felesége a téesz konyháján dolgozott. Azért is tud olyan jól főzni, mert ott megtanulta a mesterséget. Ám, most, hogy a szövetkezet is szétment, már konyha sincs, Erzsi sem talál magának helyet itthon, a gyerekek miatt meg nem tudná a férje életmódját követni. Így hát segítik őket, amennyire csak tudják: Az Öreg, ahogy a férjét szokta emlegetni a Mama, legtöbbet kint van a szőlőben. Abban bízik, hogy a bor árából majd a fia családjának is tud adni valamennyit az ősszel. Az egyik hízó is az övék lesz, amelyik most itt rőfög az ólban.

A tűz körül sokáig nem esett szó a megélhetési gondokról. Jókedvű volt mindenki. A fiú sem lógatta az

orrát. Elégedetten nyújtózkodott, mikor elfogyasztotta az esti csemegét és becsukta a zsebkését. Ám valami finom, alig észrevehető árnyékszerűség mégis bujkált a tekintetében.

-Hát, ilyen jót mostmár sokáig nem eszem - jelentette ki egyszerre, de az apja csak nevetett.

-Már miért ne ennél? Hazajössz a jövő héten és megint sütünk, ha megkívánod. Vagy kimegyünk a kertbe, betyáros lebbencset főzni.

-Sütnek majd nekem a norvégok tengeri halat.- mondta a fiú.

-Miféle norvégok?- dobbant ösztönösen nagyot az anyai szív. Az apja is felnézett a kenyérpírtás mellől.

-Nincs más megoldás- mondta Péter. -Szétment a mi vállalatunk is. Még jó, ha a végkielégítést ki tudják fizetni. Pesten sincs munka. A norvégok meg nagyon sokat fizetnek. Úgy mondják, hogy ott a legmagasabb az életszínvonal.

-És a család? A gyerekek?- kérdezte ijedten az anyja, attól tartva, hogy viszi azokat is.

-Egyelőre maradnak-mondta bizonytalanul Péter. -Két hónaponként, vagy negyedévenként hazajövök egy-egy hétre. Aztán...

-Aztán?

-A számításom szerint két év alatt keresek majd annyit, hogy egyenesbe juthatunk. Hátha az alatt az idő alatt itt is jobb lesz.

-Nem élet az ilyen-legyintett az apja. Nekünk sem volt könnyű, mégis maradtunk. Nektek meg egymás nélkül múlnak el a szép, fiatal éveitek.

-Maguk nem is mehettek volna külföldre -vetette ellen Péter.

-Adjátok el a házat, költözzetek össze velünk. A ház ára a kitarat valameddig-próbált megoldást találni az Öreg.

-Ugyan már Apám! Hát azért építettem, hogy most meg romboljak?

Így találgattak egy darabig, míg végül a Mama megkérdezte;

-Mikor indulsz Fiam?

-A jövő vasárnap. Jönnek velem négyen a faluból is.

-Istenem! Istenem! Elmentek ti innét, nem lesz már nekem magyar dédunokám! Magunkra maradunk az Öreggel-sóhajtozott a Mama.

-Ne sóhajtozzon Édesanyám! Lesz még mibennünk öröme magának, megígérem.

-Majd csak kibírjuk azt a pár évet valahogy - szólalt meg csendesén Péter felesége is. Keveset beszélt. Nem akarta mutatni, hogy nehezére esik a szó, még a végén leleplezi magát és sírva fakad.

Állt az idősödő asszony az udvaron. Még szólt a gerlemuzsika. A macska a lábához dörgölődött. A tyúkok káráltak körülötte és várták, hogy hulljanak közéjük az árpaszemek. De csak az a piros szempár nézett le rájuk, amelyből ezüstszín csöppecskék hullottak közéjük.

Hiába is kapkodtak volna utánuk. Könnyek voltak azok, nem árpaszemek.

HANDÓ PÉTER

Munkaterápián

disztópikus napló I. rész

A valósággal való bármilyen hasonlóság nem a képzelet, hanem a valóság műve.

Március 1-jét írunk. Kiszuperált vonaton ülök többedmagammal. Levegő alig van, az is áporodott, periférián élő emberek szagától nehéz. Hideg van. A fűtést lekapcsolták az elindulásunkat követően, mert még semmivel sem szolgáltunk rá. Látszik, hogy a leheletünket merre sodorja a réseken beszökő huzat. Aki tudja, az ölében szorongatja a poggyászát. Így vigyázza a tolvajoktól, meg melengeti a combját és a mellkasát. Szinte mindenki fázik, senki sem akarja lehúzni, lehúzatni az ablakot. Bármennyire is nehezen lélegzem az idegen testek kipárolgását, nem szeretném, hogy észrevegyék. El nem mozdulok a központi helyemről. Ha felállnék, rögtön elfoglalnák a műanyag ülést. Ha elesett, vagy fogyatékkal élő lennék, akkor is. De másképp vagyok más. Elegendő a kezemben lévő toll és papír – már ettől gyanúsan méregetnek. Miféle szerzet lehetek én a körükben? Félt és gyűlölt alak, akit az iskola jobb létre nevelt, most mégis az ő sorsukban kell osztoznia. Miért is vagyok én itt? – ezt olvashatom ki a tekintetükből. Bizonyára jelteni a viselt dolgaikat – gondolhatják, hisz’ szemlátomást valamit fogalmazok. Kíváncsiságukat azonban egyelőre nem merik kielégíteni. Az ismeretlenségem nyújthat számomra némi védelmet egy-két napig. Hogy utána mi lesz? Próbálom feltérképezni a leendő támadóimat, és kidolgozni néhány használható, személyre szabott stratégiát. Szövetségesek se ártanának, mert három hónapra szól a szerződéselem. Addig az útitársaimmal osztozom jóban–rosszban.

Kint sűrű pelyhekben hull a hó, mindent fehér lepel borít. Idén késik a tavasz, de – azt mondják – nem tudnak tovább várni, minden nap súlyos anyagi károkat jelent. Az előirányzatot tartani kell, ebben rejlik fejlődésünk záloga. Mi pedig nem maradhatunk örökre az állam eltartottjai. Időnként be kell szállnunk az őszi termelésbe. Munkaterápiára visznek valamennyiünket. Így akarnak szocializálni, visszaintegrálni a társadalomba. Állítólag dologtalanok vagyunk. Haszontalanok. Herék. Fölöslegesek. Képtelenek egy állandó állás betöltésére. De valamit kezdeni kell velünk, ha az önmagunkról való gondoskodásunk huzamosabb ideig nem működik. Az Egyetemes Alkotmány szerint mindenki annyit ér, amennyit a munkája; s megítéltsége, joga is ezzel egyenértékű. Foglalkoztatás híján eddig valamennyien értéktelenek, s – ezzel együtt – jogfosztottak voltunk. Most visszakaptuk a hatalomtól a jogunkat arra, hogy dolgozzunk a világ szebbé tételén. Ezzel megtehetjük az első lépést az emberszámbavétel felé. Csak elég kitartónak kell lennünk a munka világában – ezt hangsúlyozták a beidézésünk tartott eligazításon is. Szerintem évtizedek óta nem született olyan, aki ezt a dumát bevenné. Legföljebb eljártssa.

A Központi Hatalom Igazgatási Szerve új épületének, az Univerzumnak az építésére visznek. Ott kell helytállnunk, bizonyítanunk az életrealitásunkat. A többség képtelen lenne egyetlen állandó alkalmazással bírni őst felmutatni, többgenerációs munkanélküli családból származik. Nincsenek illúziói a pillanatnyi „megoldással” kapcsolatosan. További sorsunk a teljesítményünk függvényében alakul – ezt beszéljük. Ám egyetlen személyt sem tudnak megnevezni, akinél korábban státuszváltást eredményezett volna ez. Nem a remény hozott minket össze, habár mind „önként” vállaltuk, hogy napi négy óra munkára elmegyünk. Ha nem mennénk, megvonnák a segílyt a családjainktól. Azt, amiből a

többségünk él, vegetál az év túlnyomó részében. Én azok egyike vagyok, akit nem a segély megvonásának félelme terelt a szerelvénybe, mert nekem az nem járt. Fél éve váltam munkanélkülivé azáltal, hogy a számomra elfogadhatatlan – megváltozott, megváltoztatott – feltételek mellett lemondtam és távoztam a megélhetésemet biztosító hírgyártó cégtől – talán ezzel némi káoszt okozva az információadagolásban. Minden szinten nehezményezték a döntésemet. Szankcionáltak: ahhoz túlképzett vagyok, hogy szociális alapon ellátásban részesüljek. Mennyi pénzt, tudást belém investáltak, míg az lettem, aki voltam, akit eltaszítottam magamtól. Az egykori iskoláztatásom fejében végzett ellenszolgáltatás természetes módon elvárható tőlem, a hálátlan kutyától. Elsősorban a szakmám gyakorlásával illik törlesztenem. Ha erre nem mutatok hajlandóságot, akkor másképp. Nem maradhatok haszontalan. Ehhez nincs jogom. Felállnom és távoynom se volt. Visszatarthattak volna, csak nem tették, mert a józan belátásomra apelláltak. Hiába. Az érzelmi zsarolásra csakis totális elzárkózással tudok válaszolni. Zsarolókkal nem alkuszom. Sosem alkudtam. Oldják meg, amit összecsomóztak. Csöppet sem érdekel, hogy kellemetlen helyzetet teremtettem, melyben senki se érti, miért és hogyan sodortam másokat és magam efféle – bürokraták által nem megengedhető – szituációba. Azzal meg, hogy engem is besoroltak az egyik munkaterápiás brigádba, még nem tántorítanak el. Inkább a fizikai igénybevétel, mint a meghunyászkodás.

Azt hiszik, büntetnek. Az újbóli hasznossá válásomat a munkaterápiával elérik. Arra ösztönöznek, minél előbb vegyek részt az össznépi önfenntartó gazdasági termelésben, illetve a szokatlan fizikai igénybevétel hatására meneküljek vissza a számomra predestinált posztra, és a későbbiekben becsüljem ott meg magam. Szolgáljam a szolgálándókat és az érdekeiket.

Eddig bírtam ellenállni a hatalom nyomásának, mára elfogytak a munkára fogásom elutasítása mellett felsorolható érveim. Feléltam, amim volt. Alamizsnára pedig nem vetemednék, még ha egzisztenciális nullává is lettem. Már nem maradt hová, mi mögé rejtőznöm – begyűjtöttek, hagytam, hogy begyűjtsenek. Ha eddigi foglalkozásom nem bizonyult elég jónak, akkor most „dolgozzak az alja népek között”. Sírjam vissza azt, amivel szakítottam. Meg kell tanulnom megbecsülni a munka frontján belüli helyem. Könyörgésemre várnak, és hogy megbocsáthassanak. Ez a szemlélet a természetes. Az emberek többsége azt hiszi, örök időktől fogva az. A hozzám hasonló renitenskedőket megvetik. De nem volt ez mindig így. A történelmi időkben számos dolog, cselekvés értékessé tudta tenni az embert, nem csak az állam önreprodukáló gépezetén belüli pozíciója. Mióta egyetlen jogállam létezik, újraszámolják az időt. Ezzel nyilvánítják ki jelentőségét. Innentől fogva a téli napfordulóval kezdődnek és érnek véget az évek. Nincs múlt, hagyomány, minden az aktualitás jegyében zajlik, folyamatosan jövőt vizionálnak velünk. Legfőbb családi hagyományok és titkos könyvek beszélnek az újidők előtti múltról, az oktatás hallgat felőle, csupán a jelen követelményeit és elfogadását tanítja, a praktikus, kasztokra osztott életet. Az ide be nem tagozódóknak a köz javára kell rendszeresen dolgozniuk, mert közpénzekből tartják el őket és szaporulatukat. A feltételek azonban évek óta szigorodnak. Válságra hivatkoznak. Az anyagi források csökkenésére. A fejlődés, az állami apparátus megerősítésének szükségességére, mint egyetlen kiútra, ha okolni kell a dolgokat. Ehhez épül az Univerzum. Ehhez vagyunk mi. Ehhez visznek minket.

*

Lassan lemegy a Nap és mi is megérkezünk a célállomásra. A havazás elállt. A hideget azonban nem lehet megszokni. Egyre több zokszót hallani az időközben kialakult csoportok felől. A rutinosabbak azt mondják, ez mindig így volt, erre lehetett számítani. Ettől függetlenül ők is fáznak, mert valahogy mégis elszámították magukat. Hajnal óta úton vagyunk. Aki hazai kosztról gondoskodott, előrelátó volt, az már evett. A többi korgó gyomorral várja a beígért ellátást.

Nemrég tudtuk meg, hogy csak az első munkanap végén részesülhetünk étkeztetésben, mert „aki nem dolgozik, az ne is egyék”. Az első négy órával a bérünket és további nyolccal a szállás, az élelem költségét termeljük meg. Minden további igényünkhöz munkaórák kapcsolódnak. A mosakodás lehetőségét is így lehet majd megváltani, amennyiben szükségét érezzük. Mindenki számára korrekt, átlátható viszonyokat teremtenek ekképp. Ám ez még az „öreg rókákra” is az újdonság erejével hatott. Elindulásunk előtt erről a tájékoztatásunkra kirendeltek nem beszéltek. Napi négy óra munkát és ellátást

ígérték, de egyelőre senki se lázadozik. A „hidegzuhany” bénítóan hatott? Vagy idő kell ahhoz, hogy leessen a tantusz? A kupénk hallgat. Vajon mások is hasonló csöndbe merültek? A többi szerelvényben történekről semmit sem tudunk, az átjárók le lettek zárva.

Ha az emlékezetem nem csal, tizenkét kocsi állt a mozdony mögött. Ide úgy nyolcvanan szorultunk. Feltehetően máshol sem lehetnek kevesebben. És – információim szerint – máshonnan is indultak transzportok. Gondolom, nem mi érkezünk elsőnek.

Végtagjaimat nem érzem, bár még a didergésem nem szűnt meg. Talán elfagyott, azért? Irodai légkörre számítottam. Hát ez nem az. És a tavasz sem az, aminek lennie kéne. Vajon mit szólna egy-egy hivatalnok, ha fűtetlen helyiségben kellene tartózkodnia, mert – mondjuk – haszontalan dolgokat művelt vagy értéktelen tevékenységet folytatott korábban? Itt felhördülni sincs kinek, hasonszórúiek vannak összezárva.

*

Egy rutinosnak tűnő, ősz hajú, borostás arcú férfi megpróbálta felkapcsolni a világítást, ám az se működik. Már alig látok. Meglehet, egymásra is csúsznak a betűim. Bal kezemmel próbálom az utolsó végigírt sor kezdetét jelölni. Beljebb talán az emlékezetem jól vezet a tollam.

A sötétség oldottabbá teszi a hangulatot. A felismerhetetlenségben könnyebb kimondani azt, amit gondol az ember. Egyre több és emelkedettebb a Központi Hatalomra vonatkoztatott szitokszó. Úgy tűnik, mintha ebben már egészen nagy lenne az egyetértés. Vajon ki a provokátor, s ki gondolja a kijelentéseit komolyan? Csupán néhány hanghoz tudok arcot kapcsolni. Az ismeretlenség homályában kedvem lenne káromolni a ránk várót. De mi is vár ránk? A megszólíthatók közül ezt senki se tudja. Kezd elhatalmasodni a kupéban a rossz előérzet.

Lassítunk. Lábam alól össze tudom-e még szedni a holmim?

Március 2. A pályaudvarról még közel egy órát utaztunk lepukkant katonai teherautók nyitott platóján a telephelyig. Talán még a hőésésnek is tudtunk volna örülni, mert akkor enyhébb időben rázódunk a munkagépek által feltört, kátyúsított aszfalton. A csillagos ég alatti mínuszok egymáshoz préseltek valamennyiünket. Jobb volt belül, a földön kucorogni, mint az oldalsó padon, kitéve a légáramlatnak, a konvoj kipufogógőzének.

Elhagyott lakótelepeken keresztül vitt az utunk. Néhány ottfeledett kóbor állaton kívül az életnek semmi jele sem mutatkozott. Ugyan mi lett a lakóival? Szétszórták őket a peremvidéken, s akadhat közöttünk olyan is, aki egykor itt élt?

Eleinte azt gondoltam, valamelyik lakótömbben szállásolnak el, de amint az önmagukra roskasztott épületek közé értünk, már bizonyos voltam abban, a lakótelep helyére kerül az Univerzum, s előbb meg kell tisztítanunk a területet, csak azt követően kezdődhet az építkezés – a három hónapos szerződésünket valamilyen ürüggyel, önkényesen meg fogják hosszabbítani. Hogy ennek örülni kéne-e? A látvány magáért beszélt. Ahogy elnéztem, senki sem volt feldobódva. Mindenki hallgatott, s próbálta türtőztetni vacogását. Mikor megérkeztünk, alig bírtam a kocsit elhagyni, annyira elgémberedtek a végtagjaim. Másoknak sem ment könnyebben a platóról történő leszállás. Ugyan nem havazott, de mégis behavazódtunk a kerekek által felkavarttól. Mint sarki viharból érkező eszkimók, úgy néztünk ki, míg a beosztásunkra vártunk az ég alatt, dermedten.

Lakókocsikban szállásoltak el az éjszaka folyamán, huszonnégyesével. Hogy mi alapján válogattak össze bennünket, számomra megfejthetetlennek bizonyult. Akivel idefelé közös vonatszerelvény jutott, mind máshová került. Talán ez is a szempontok egyike volt. Szétszórni minket, mint a tükörcserepeket, nehogy összeálljunk, s rámutassunk valamire. A gyom tömegben nő kaszáthatatlanná.

Engem sokáig várakoztattak. Éjfél is lehetett, mire a nevemet mondták, felszólítottak a szálláshely elfoglalására.

Minden lakókocsi oldalán négy szám szerepel. Az első kettő a sort, a második kettő a sorbeli helyet jelöli

Ha az összes szám ki van játszva, akkor elképesztően sokan lehetünk. Kilencvenszer kilencvenkilencszer huszonnégy, amennyiben az első számjegy helyén nullát nem szerepeltetnek. Feltehetően egy kisebb városnyi ember fog itt élni az elkövetkező hónapok alatt. Ehhez fogható építkezésre talán egyetlen példát se találhatnánk a múltban, amennyiben ismernénk, ismerhetnénk a múltat. Tekintetemmel képtelen voltam befogni a tábor kezdetét és végét, míg az újonnan kapott társakkal együtt a szálláshelyünkre vezettek.

– 2732 – mondták. – Jól jegyezzük meg, ide kell majd naponta visszatalálnunk.

A lakókocsokban három sorban állnak az emeletes ágyak. Közöttük oldalazva lehet közlekedni, habár egy-egy fekhely hetven centinél aligha szélesebb. A fejrész fölött egy háló fityeg a személyes holmik számára, amelybe épp csak néhány dolog fér el, a többit le kellett adni a reggeli sorakozónál. Páran a matracuk alá is rejtettek ezt-azt, de napközben, távollétünkben ezeket összeszedték és egy konténerbe szórták, mert zavarná a pihenésünket, következésképp rontaná a teljesítményünket. Mivel már nem lehet megállapítani az egyes tárgyak kinek a tulajdonát képezték, holnap bedarálják az egészet, s újrahasznosítás céljából elszállítják. Nem szeretnék egyetlen károsult helyébe se kerülni.

Egyik körlettársam dührohámot kapott este nyolckor, amikor felfedezte, hogy a matraca alá rejtett családi fotóalbuma eltűnt, s megtudta, hogy milyen sorsra jutott. Mivel szép szóval nem bírták megnyugtatni, lefoglák és elvitték a bejáratban várakozó rendőrök. Egyelőre még nem hozták, engedték vissza. Senki sem mer rákérdezni: Mikor kerül majd elő? Idegen. Minek kockáztatni érte?

Az éjszakai oroszlánszag felért egy gázkamrával, pedig mindenki ruhástól dőlt az ágyára, épp csak a cipőjét rúgta le. Azt hittem, ha nincs mitől beizzadnia a lábnak, alig szagolhat. Mindegyik cipőlevétel felért egy-egy mellbetaszítással (olyan is akadt, amelyik ökörrúgás erősségű volt), de ha valaki akart volna, akkor se tud mosakodni. Bent se víz, se vécé. Kint is csak néhány bodega. Két kocsira juthat egy. Hamar megtelhet a tartálya.

Négykor költöttek. Nehezen tértünk magunkhoz. Három óra körülre sikerült mindenkinek elvackolódnia. Az egymás fölött és szomszédságában elhelyezettek folyamatosan zavarták egymást a rendezkedésben. Ágyhosszon kellett kettő–négy embernek elférnie, kétfelé – megtartott és leadott – szortírozni a cuccait, ami általában csak többszöri nekifutásra sikerült. Ezenkívül, ha valakinek ki kellett mennie a klozetra, és nem az ajtó közelébe kapta az ágyát, félkocsnyi embert megmozgatott egyszer kifelé menet, majd visszajövet. És minimum egy útja mindenkinek volt, de akadt olyan is, aki – lábait fonogatva – épp csak kibírta, míg ismét sorra kerülhetett.

Ahogy kezdtünk átmelegedni – bár itt sem volt fűtés –, vidám barakká váltunk: a többség fanyar humorral ütötte el az összes kellemetlenséget, mit az utazás vagy a szállás hozott. Azért érződött, hogy ez hosszú távon nem fog működni, mérhetetlen jókedv senkibe se szorult. A felszínen még mosoly fakadt, de a mélyben már keserűség dült.

Képtelen lennék megmondani, hogy az ötórás beosztás közben az éhség vagy a kialvatlanság gyötört-e jobban. A bennem üvöltő állati hangot alig bírtam elfojtani, miközben dőltem volna jobbra vagy balra. Minek néznek minket?! – zakatolt a torkomban, de inkább lesütöttem a tekintetem, s igyekeztem állva szunnyadni, míg kiderült, melyik rendőrhármas tízfős csoportjába kerülök. Itt is csupa ismeretlen közé. Vajon ez holnap is így lesz?

– A munkaidő reggel hattól este hatig tart. Amennyiben az adott csoportból valaki lazásal, az elvesztegetett idővel tovább kell a terepen maradni. Ételosztás este héttől – közölték az eligazításon –, amelyre az elkövetkezőkben napra-nap hasonlóképp kerül sor, miképpen az ébresztőre is.

Alumínium csajkával, katonai étkészlettel és kulaccsal láttak el, amit a szerződésünk lejártakor kell majd leadnunk. Amennyiben elvesztjük, megrongáljuk, kötelességünk megtéríteni az árát. Mint a szemünk fényére, úgy vigyázzunk rá. Az elmondottak alapján irreálisan magas összeget kell lerónunk érte. Majd egyhavi bérünket tenné ki. Aranyból van talán?

A kulacsot ezúttal töltve kaptuk. A továbbiakban naponta egyszer, az ételosztáskor mérethetjük tele. Vízserű folyadéknak tűnt a benne lötyögő. Egyesek a hóra locsolták, miközben ismét a katonai teherautón zötykölődtek. Napközben mivel oltották a szomjuk? – fogalmam sincs. Nem figyeltem. Az esti feltöltést követően újra kidöntötték a tartalmát. De akkor minek is méretek tele? Hogy bírják ivás nélkül? És meddig?

A romok eltakarítására vittek, mint azt előzőleg sejtettem. Munkaruhát nem kaptunk, amiben érkeztünk,

abban dolgozhattunk. Először bizonyítsunk, aztán jöhet a járandóság. Mindenkinek a maga érdeme szerint. A helyszínrre szállító katonai teherautóról le kellett szerelnünk a platója két oldalán lévő padot s állónap oda lapátoltuk, hordtuk a havas, hókásás romokat. Hihetetlenül szutykosakká váltunk már az első órában. Cipőnk átázott. Főképp onnan fáztunk. Egy-egy két-három emberes tömb még verejtékeztetett is. – Ne rohanj annyira, ha jól akarsz magadnak! – sziszegte a fülembé az egyik vízkiöntő, rosszarcú alak. – Amit egyszer elvégzel, annál kevesebbet többé nem csinálhatsz. Nyilvántartják a teljesítményedet. Lehelete fokhagymaszagú volt. Bickeltem, hogy felfogtam a figyelmeztetését. Szeme sarkából ellenőrzött. Mikor a tekintetünk összetalálkozott, csonkafogú szájával mosolygott: értettem a szóból. Egy órát is igénybe vett, míg a teherautó a fuvarból visszatért, s újra telepakolhattuk. Távolléte alatt a nehezen megközelíthető helyeken kellett a kisebb darabokkal összeúznunk a nagyobbakat. Mekkora sikert jelentett, amikor nem a kezem között szorongatott, hanem az tört, amire lesújtottam vele. A nap végére már kezdtem érezni, mi hogyan a legeredményesebb, de addigra a tenyerem felsebesedett a benne összeroppanó, meg-megcsúszó törmeléktől. Felügyeletünknel a rendőrök váltották egymást. Többnyire csak az egyikük volt jelen. Az meg, hogy unalmát elűzze, rá-rászállt valakire. Ha látta, hogy az illető rosszul viseli, annál kitaróbbnak bizonyult a szekálásban. A kipécézetet sajnálni lehetett, de megvédeni nem. A romok számos hátrahagyott holmit tartalmaztak. Az értékesnek ítéltet a rendőrök külön gyűjtették, feltehetően a saját részükre vagy eladásra. Egy apró fekete ember arany nyakláncra bukkant. Túl feltűnően örvendett neki, hát elvették tőle még mielőtt lódenkabátja alá rejthette volna. Ráadásul megtoldották egy visszakezes pofonnal, hogy nem jelentette a talált tárgyat, pedig előzőleg erre utasították. Nehezen állt el az orra vére. Mindent összecsapógtetett vele, míg a tette jóvátételéért dolgozott. Volt a csoportban egy cukorbeteg is. Dél körül rosszul lett, bebukott két hatalmas betonfal közé. Alig tudtuk kiszédeni. Miatta egy félórával tovább kellett dolgoznunk. Ennyi idő alatt nyerte vissza az eszméletét. Így épp' csak le nem csúsztuk a kajaosztásról. Farkaséhesek voltunk valamennyien. Nem számított az íz, lapátoltuk befelé a híg lötytöt és rágtuk hozzá a dohos kenyeret. Aztán mindenki ment a maga szálláshelyére. Két szót se váltottunk egymással. Hihetetlenül fáradttá váltam a nap végére. Az írás is fáj, görcsbe állnak az ujjaim. És egyre többen zsörtölődnek, hogy mikor kívánom már a villanyt leoltani, befejezni a többiek zavarását. Igazuk van, éjfél elmúlt. A mosakodást egyikünk se dolgozta le. A zoknik a lábakon kérgesednek. A klotyószag csak jelenthetne, de már a bűz alig zavar. Talán ezt is meg lehet szokni?

Március 3. Ugyanúgy indult a reggel: négykor ébresztő, ötkor eligazítás. Illetve nem egészen. Bedagadt a szemem a kialvatlanságtól vagy a betonportól és a romok között cikázó szélről, ami rontotta a hőérzetünk, de a napsütéssel karöltve annyira összeajtette a havat, a reggeli húsz centiből öt se maradt a nap végeztére. Alig találtam le a felső emeleti fekhelyemről. Száraz váladék fogta egybe a szempilláim. Kiálltam a kulacccsal a lakókocsi elé és megmosakodtam a tartalmával. Azt gondoltam, még mindig jobb szomjasan, mint vakon dolgozni.

Az előző napinál gördülékenyebben ment a munkabrigádok kialakítása. Tíz perc sem telhetett el, besoroltak és vittek a helyszínrre. Már pirkadat előtt dolgoztunk, egészen közel a még álló lakótömbökhöz. Időnként robbantás lökeshulláma rázkódtatta a földet, mozgatta a romokat. Épületet ugyan nem láttunk összerogyni, de annyira közelinek tűnt, hogy folyton kivert a verejték. Az izgalomtól koradélutánra a hasmenés is elkapott. Ha nem történik baleset, észrevétlen félre sem húzódhatok, szükségvégezésemért szankcionálnak valamennyiünket. Egyik munkatársunk ugyanis rosszkor nyúlt egy többemeres betondarab alá. Éppen mozgásba jöttek a dolgok. Időben nem tudta visszakapni a kezét – szétroncsolódott a mutatóujja. Az ügyeletes rendőrnek be kellett szólnia a pihenőn lévő társainak,

hogy jöjjenek és távolítsák el a fickót. Hogy ezalatt azt értette-e, vigyék orvoshoz? – nem tudom. Mindenesetre mire kiszabadítottuk szorult helyzetéből, azaz leemeltük róla a súlyt, már a rendőri Hammerrel ott is voltak. A sérültet pillanatok alatt betuszkolták a hátsó raktérbe, egy műanyag fóliára – ott vérezen, ha nincs jobb dolga –, és elhajtottak. A társuknak meg meghagyták, készítse el a jelentést. Látszott az őrzőnkön, bajban van, mert írnia kell. Minden szó előtt minimum rágott egyet a ceruzáján.

Senki sem ismerte az elszállított illetőt. Ma is új társaságba válogattak be. Gondolom, ameddig lehet, fenn akarják tartani idegenségünket, hogy könnyebben rendszabályozhatók legyünk. A baleset azonban egy kicsit összekovácsolt bennünket. Ha sutyorogva is, de beszélgettünk. Meg a rendőr éber tekintetét is teljesen felemésztette a fogalmazás. Pár perc után beült a teherautó szunnyadozó sofőrje mellé és itt kínozza a ceruzát és a papírt.

– Add a kulacsod és falazz! – bökött meg a csoport szemüveges és nyúlánk, lecsúszott értelmiséginek tetsző tagja. Lábán szakadozófélben lévő posztócipőt csámpázott. Szürkére kopott vatelinkabátja könyökén és vászonnadrágja térdén élénkarna foltok virítottak. Mire felfogtam a szándékát, kilenc üresen kopogó kulaccsal az oldalán cikázott a romok között, a legközelebbi álló épület irányába.

– Ez öngyilkosság – motyogtam az orrom alatt, miközben felkaptam egy betondarabot és elcipeltem a platóra.

– Ez is az – sziszegte a hátam mögött valaki.

Később jöttem rá, nem feltétlenül az általunk végzett munkára gondolt. A hasmenésem elmúltával az arcom kezdett fájni. Tapintható hólyagok borították. Csak később tudtam meg, a reggeli mosakodástól. Érteni kezdtem, egyesek miért öntik ki a hivatalosan kapott vizet.

A kilenc kulacs és az elvivője sértetlenül visszatért, és a rendőr sem vette észre, hogy egy ideig csak nyolcan dolgoztunk. Posztócipőjét egy fekete, féllábszárig érő, kétcsatos bakancsra cserélte. Irigykedve néztük érte. Néhány zacskó száraz tészta is hozott. Valamelyik lakás kredencében találta. Két, a kocsiból nem látható márványlap közé csúsztatta őket. Míg tartott, rájártunk a tartalmára.

A rendőrt egész nap nem váltották a társai, de némán tűrte. Írással és velünkahagyással büntették. Számára szemlátomást az első volt a nagyobb.

Már ránk sötétedett, a ceruzája vége szétforgácsolódott, mégsem készült el a szövegével. Önhatalmúlag eldöntött napzártára készülődünk, az oldalpadokat szereltük vissza, amikor felajánlotta az aznapi hideg élelmiszercsomagját – amihez izgalomban hozzá se nyúlt – annak, aki helyette elkészíti a jelentését. Rövid tünődés után bevállaltam, bár számíthattam rá, hogy ezért meggorrolnak rám az aznapi sorstársaim. A rendőrben viszont nem kellett csalódnom, beváltotta az ígéretét. A tőle kapott kaját kilenc részre osztottam. Ugyan egyikünk adagja se volt sok – egy-egy falatnyit nyelhattunk le –, de nekem jobban esett, mintha az összest magamba gyúrtem volna. Így legalább enyhítettem valamennyit a kajaosztásra rázóadás alatt vizslató tekinteteken.

Miközben csajkákkal a kezünkben sorba álltunk a vacsoráért, a nyúlánk ember odasúgta:

– A vizet ne utasítsa vissza, mert megjegyzik. Tiszta helyről szedett hóval is föltöltheti a kulacsot, amíg van. Még ha pocsolóyából kell innia, akkor is jobban jár.

– Köszönöm – mondtam, de már egy másik sor felé tartott. Arra gondoltam, utoljára láttam. Holnap vajon hová kerülök?

A körletbe az elsők között érkeztem. Holmimat valaki áttúrta, másoké viszont háborítatlan volt. Láthatóan semmi sem hiányzott. Amit kerestek, az nem lehetett a hálóban. Csak a naplómát vittem magammal.

– Csikar a hasam – közöltem meggörnyedve, majd kisasszém a pottyantósba.

Napközben az egyik száraztészta csomagolásába csavartam a gelebembe rejtett naplót, hogy a verejtékemmel és a ruhámba itatódó hólével ne áztassam el. A vécén szálakat húztam ki a nadrágom szára végéből. Mikor elég erősnek tűnő köteggé tudtam összefogni, zacskóstól rákötöttem a naplót, majd belógattam az ürülékmassza fölé, két deszka közé húzva, csíptetve az elemi szálakat. Alig észlelhető borsónyi görcs jelezte, pontosan hol himbálódzik.

Mire visszaértem, a körlet huszonkét fője felsorakoztatva várt, meg egy kisebb kommandó. Csak az előző este elvitt ember hiányzott. Velem kezdték a motozást, aztán mindenkit sorra vettek. A tekintetek többségéből szolidaritást olvashattam ki. Szerintem tudták, hogy a naplóm keresik. Egyöntetűen tagadták a létezését. Az viszont bizonyos volt, közöttünk van a földobóm. Én egy apró, mások

tekintetét kerülő emberre gyanakodtam. Olyan volt, mint aki nem egyenes úton jár. A rendőrök távozását követően viszont más kezdett el balhézni. Érezte, a többség őt vádolja. Azok, akik hírből ismerték. Üvöltözött, hogy miért nem vallottak ellenem. Az ellenőrzőink számíthattak erre, az ajtó előtt várakozhattak, mert pillanatok alatt újra bent voltak, és a holmijával együtt elvitték a harminc körüli illetőt. Az előző nap hasonló sorsra jutott körlettársunk összes cucca még ott lógott a fekhelye hálójában. Ettől az elköltöztetéstől az a benyomásom támadt, kimenekítették. Huszonketten maradtunk. Huszonkét kölcsönösen bizalmatlan ember foglalta el az ágyát. A lámpaoltást követően lopakodtam ki a naplómért. Nylonja kissé szaros lett, eldobtam. Holnap újat kell szereznem. Vakon írok a lópokróc alatt. Kötelességemnek érzem, hogy ezt naponta megtegyem.

A történelmi időkben historikusok is éltek – hallottam valahol. Mióta történelem utáni időszámításban vagyunk, hivatalosan nincsenek felidézésre méltó események. Az állam mindenképp áll, s az aktuális gazdasági növekedése a mérvadó. Az információknak ezt kell szolgálnia. A múlt nem lényeges, csak a jövő. Az, amerre tartunk. Az irányelvek. A központi elvárások. A hatalom szerkezetének és egyensúlyának fenntartása. Vajon ehhez fogható volt-e valaha? Hol járhatnék utána? Remélem, holnap nem motoznak. A naplóm ismét magammal viszem.

Március 4. Ma senki se nyúlt a cuccomhoz, és motozásra se került sor, pedig számítottam rá. A két megüresedett fekhelyre új emberek kerültek. Az egyik szövegelésével volt tele egész este a szoba. Szinte mindenkit sorra vett. Teledumálta a fejünk a származásával, meg hogy mennyi dologgal foglalkozott eddig, és valamennyivel sikeresen. Eleinte idegesítő volt, mert megzavarta a csendet. Az a benyomásom támadt, így akar kifaggatni bennünket. Mindannyiunk bizalmába beférkőzik a személyes közlései révén, aztán leadja a drótot az elkottyintott titkainkról. De lehet ezt ennyire nyíltan csinálni? Részéről ennek a játszmának mi a tétje?

Próbáltam másra összpontosítani, magamban elrendezni a nap eseményeit, de cserfességével folyton elragadta a figyelmem. Érdekes volt, ahogyan hamarosan gazdát cseréltek a személyes információk. A bemutatkozásokon kívül szinte mindenki elárult ezt-azt az életéből. Furcsa érzést generált bennem, amikor rájöttem, a negyedik estét töltöm ebben a társaságban, és még az alsó ágyszomszédom nevét sem tudom. Mintha egymás számára idegenek akarnánk maradni, nem kommunikáltunk. Ez az alak ezt az idegenséget törte meg, oldotta fel. Nyomában beszélgetések fakadtak. Emberarcúakkal kezdett megtelni a lakókocsi. Talán még azt is előre megbocsátottuk neki, ha másnap beköp, számonkérésre kerül sor. Visszatért az első esti „vidám barakk”-hangulat, csak nem a fanyar humorával, hanem a megszólítottóság légkörében. Ki is tolódt a lefekvés.

Az egész napom ilyen agyondumáltra sikeredett.

Ismét új munkabrigádban dolgoztam. Ezúttal nem csak a munkatársak, a feladat is újnak bizonyult. Az egyik robbantós csapatba osztottak be. Erről azonban a platón rázkódva szereztem tudomást.

– Közénk csak kihalás útján lehet bekerülni – vigyorgott rám egy testes alak. – Üdvözlünk a fedélzeten – nyújtotta a kezét. – Egyelőre annyi lesz a dolgod, hogy a legfelső emeletről kezdve, Gézával átnézed a lakásokat. Ha embert vagy állatot találtok, azt lehozzátok. Harminc perc áll majd a rendelkezésetekre. Miképpen nekünk is az aláaknázásra. Mivel minden lépcsőházban külön brigád dolgozik, be kell tartani az időt, mert az épületek az ütemezés szerint robbannak. Aki vacakol, az az életével fizet.

Valószínűleg az arcom elárulta a döbbenetemet, mert általános derűtség mellett veregettek hátba a szomszédos padtársaim.

– Nem kell izgulni! Nincs mindennap baleset – nyugtatgattak.

Már attól is félelem járt át, hogy érzékeltem a robbantásokat. A közelébe kerülés gondolata letaglózott. Egyébként is jól mutathattam. Fájni már nem fáj, de megvoltak még az arcom hólyagjai. Estére kezdtek elfakadni. Talán attól a pálinkától, amit a célba érésünk előtt a kezembe nyomtak, hogy igyak és dörzsöljek belőle az arcomra is. Mindkettőt megtettem, így kívül-belül égettem. Ám nem csak égettem, valahogy elviselhetőbbé tette a „haláljátékba” való beavatódást.

Egy tízemeletesben kezdtünk. Az alsó négy szintet aknázták alá a többiek. Gézával először a TNT-s

ládákat kellett egy-egy emeletre fölcipelnünk. Nyolcan egyből a furatok elkészítésébe fogtak. Bármennyire is siettünk, negyedóra elment, mire megindulhattunk a legfelső szint felé. A torkomban dobogott a szívem. A nyolcadiknál Géza a fülemből lihegte:

– Hagyjuk a francba! Senki se veszi észre, hogy felmentünk-e a tizedikig.

– Inkább siessünk – nyögtem ki és rohanásba kezdtem. – Hátha van fönt valaki.

– Dögölj meg egyedül! – kiabálta utánam.

A lépcsőfordulóból úgy tűnt, lefelé vette az irányt. Valójában csak teszteltek. Utólag belegondolva, a romeltakarítás közben talán tízszer rázkódott meg a föld. Arra voltak kíváncsiak, hogy komolyan veszem-e az épület átvizsgálását, ezért elsőre a rendelkezésre álló tényleges idő felét közölték velem. Ráadásul a legfelső szint egyik szobájának karosszékében Misi, a platói eligazítóm várt. Hogy mikor mellőzött el, arról kunsztom se volt. Buddha-mosolyával úgy ült ott, mint egy ezeréves berendezési tárgy.

– Jól van, fiú. Van még egy félórád. Utána robbantunk.

– Cseszd meg! – röhögtem levegőért kapkodva.

– Lent találkozunk – vágott a hátamra búcsúképpen.

Ahogy kifordult az ajtón, Géza vigyorgott be rám.

– Gyere, mert ez se sok, ha valamit találunk.

Néhány állattetemre leltünk. Iszonyú szaga volt a fölpuffadt, férgesedő húsnak. A legrosszabb érzést mégis az keltette bennem, hogy a lakások többsége olyannak tetszett, mint amiből csak napközbenre távoztak a tulajdonosai. A bútorok háborítatlanul álltak. A szekrények polcain behajtogatott ingek, blúzok, kardigánok, pulóverek, fehérneműk és egyéb holmik sorakoztak, viselőikre vártak. Gyári alkalmazottak igényeit, eleganciáját tükrözték. Javaikért megdolgoztak, mégis lemondtak róla? Miért? És miért mindenki? Így nem költözik új otthonba az ember.

Alaposabban a konyhaszekrényeket tekintettük át. Táská minden mennyiségben akadt. Szárazeledelt, italt és konzervet gyűjtöttünk. Amennyit csak bírtunk. A gazdáiknak már nem volt szükségük rá. A romoknak meg mindegy volt, mit takarnak el. A felügyeletünkre kirendelt rendőröket hidegen hagyta a fosztogatásunk. Cserébe távol maradhattak a robbantások helyszínétől. Reggel tartottak egy kis szentbeszédet, aztán estig a nyomukat se lehetett látni. A teherautós is csak arra az időre került elő, amíg egyik helyről a másikra átvitt, leemeltünk négy láda TNT-t az adott lépcsőházhoz, meg felpakoltuk a dugig tömött táskákat. Utána rögvest elhúzott.

Miután ledől a második épület, Gézának megeredt a nyelve. Mihelyst ketten maradtunk, mesélésbe fogott és kérdezett. Minden alkalommal megállás nélkül mesélt és kérdezett. Sztoriért sztorit várt, vagy minimum azt, velem is történt már valami hasonló. Csak elvéve hagytam rá: igen, ezt én is átéltem. Láttam, hogy hallgatásokból és félszavakból is ért, a rettegemem próbálja kihasználni. És valóban védtelen voltam. Nehezen oldódott bennem a görcs. Aláaknázott épületben rohangálunk – folyton ez járt az eszemben. Válaszaim képtelen voltam kontrollálni.

Először véletlenül néztem ki egy ablakon. Egészen furcsa takarásban volt egy konyhaszekrényel. Ahogy oldalra léptem, hogy kitarhassam az ajtaját, kinyílt előttem a táj, a romföld, melyen – egymástól elszigetelt kupacokban – apró pöttyök serénykedtek, ameddig a szem ellátott. Pokoli képet mutatott a hó, a szürke törmelék és rajta a légy piszoknyi emberek. Semmi vonzót nem kínált, mégis kerestem az alkalmat, hogy újra és újra láthassam, mert mindent fölülíró érzés kerített a hatalmába ilyenkor. Fabatkát se értem. És fabatkát se ért a világ. A halál és a megváltás egymás közeli szavakká váltak.

Géza ráérezett, mi vonz az ablakhoz.

– Arra gondolj, ami a helyére épül – markolt a karomba. – Egyelőre nem a jövőt látod.

Később tudtam meg, akinek a helyére kerültem, az az előző nap levetette magát egy tizedik emeleti ablakból. Hullája ott hever az egyik épület romjai alatt. Társai nem mehetek érte. Már elkezdődött a visszaszámlálás, amikor zuhanni kezdett. Mindenképpen vége lett volna. Feltehetően ki akart szállni a „mókuserékből”. Balesetként jelentették le, hátha a családja biztosítást kötött rá. Bár ennek kicsi a valószínűsége. Itt mindenki segélyből, vagy anélkül élt. És örül, ha élni tud, nemhogy bebiztosítaná magát.

Menteni való élőlényt nem találtunk, hátrahagyott állatok maradványait annál többet. Mintha egyetlen kedvenc se ment volna a gazdájával. Gézától úgy tudom, egyetlen nap alatt, előzetes bejelentés nélkül ürítették ki a teljes lakótelepet. Több mint kétmillió embert szállítottak innen el az év kezdetén,

karácsony előestéjén. Ezért lehet itt-ott egy-egy félig felcicomázott műfenyőre bukkanni. Gondolom, abból indultak ki, ilyenkor az emberek odahaza tartózkodnak, egyetlen jól szervezett akcióval meg lehetett az emberanyagtól tisztítani a terepet. Az előző társa innen származott el. Ugyan több éve, de ahhoz nem elég régen, hogy el bírja viselni a pusztulást.

A nap végeztével egy táskányi élelmiszert én is magaménak tekinthettem. Azt választottam, amelyikbe egy furcsa könyvet is tettem. Az egyik lakásban bukkantam rá, konzervek mögé rejtve. Lapjai sárgák, a szaga rendkívüli. Semmire sem emlékeztet. Nem kellemes, de nem is bántó. Hasonlóval még sohasem találkoztam. Ami meglepett, a kiadás éveként az elkövetkező szerepel. Ilyet biztosan nem nyomnak. Talán a történelmi időkből származik? Megtudhatom belőle? Épp csak belekaptam a szövegébe. Féltem, hogy Géza meglátja a kezemben. Nem gazdasági irányelveket tartalmaz, az biztos. Mintha népi társról szólna. Meg hogy a történelem ismétli önmagát. De mi már a történelem utáni időkben élünk. Itt a múlt nem ismétlődhet meg, hiszen csak jövőnk van. A jövőnk pedig a javak gyarapodása. Ha az állam tulajdona növekszik, azzal mi is gazdagodunk. Ezúttal is munkát és ételmezt ad, miközben közcélra teljesítünk. Hatalma nem fordulhat ellenünk, mert akkor önmaga ellen fordulna. Miért akar ez a könyv az általános ismeretektől eltérőt mutatni? A jövő helyett valamiféle elmúltra világítani? Olyanra, ami talán sohasem létezett? Borzongat, de lopva ki kell olvasnom. A lakókocsink alvázán találtam egy rést, abba nyomtam, ameddig lehetett. Ha valaki lehajol, észreveheti. De hajlong itt mindenki nélkül is eleget. Pluszba már senki sem akar.

A táskát a telephelyen kívül kellett elrejtetni, nem vihettük magunkkal a vacsoraosztásra, ahol kötelező a megjelenés. A felügyeletünkkel megbízott rendőrök és a teherautó sofőrje mintegy harminc táskán osztozott. A saját pakkunkkal azt csinálunk, amit akarunk. Pénzzé is tehetjük. Viszont az éj leple alatt kellett belopnunk a körletünkbe. Ehhez nélkülözhetetlen egy tettetárs. Végül az alsó ágyszomszédom beavatása mellett döntöttem. Falazott, míg odavoltam. Valamivel több mint egy óra alatt jártam meg a rejtkehelyig tartó utat. A lábaim nem éreztem. Önmagában is elegendőnek bizonyult a rengeteg lépcsőzés. Csak az jelentett némi könnyebbséget, hogy a csomagok lefelé húztak, a lépcsőn nem kellett fölfelé tartani velük. Ezt a strapát megfejezni még öt kilométerrel – már nem hiányzott. Az utolsó méterekre Jóska is beszállt. Az ajtón kívül vacogott, onnan figyelte, mikor jövök. Hogy napközben itt-ott és ezt-azt magamba gyűrtem, a kimért vacsorát pedig a sarasra taposott talajra öntöttem, a gyomrom egészen normálisan működött. Jóskán látszott, mit iszik és eszik. Egy palack ásványvízzel és egy csomag kétszersülttel ajándékoztam meg. A táskát – jobb híján – benyomtuk az ágya alá, és egy kartonlappal fedtük el.

– Ha holnap is ugyanoda kerülök, ahová ma, akkor este szétosztjuk a körleten belül. Ha nem, néhány napig kettőnknek elegendő lesz – súgtam neki, mielőtt elfoglaltam volna a felső ágyam. – Egyelőre ne szólj róla senkinek!

A cserfes felkönyökölt:

– Mit csináltok?

– Rohadtul csikar a hasunk. Melegváltásban tartjuk a budikilincset – altattam el az éberségét.

Füleltem a kétértelmű kuncogását, s ahogy átmegy hortyogásba, egy szólamot adva a többihez.

Március 5. Hogy ki és miért beszél vagy hallgat – szinte mindent elárulna, ha ezt érteném. Pontosan érteném. Próbálom, de túlságosan bonyolult szerkezetek vagyunk, és rendkívül különbözőek. Előzetesen azt gondoltam, a munkanélküliek tudásukban, természetükben sokkal homogénebbek, mint az egyes kasztok, hiszen kulturális javaktól elzárt, periférián élő emberek alkotják, ám az elmúlt napok tapasztalata ennek ellentmond. Tudás, érdeklődés, túlélési stratégia terén hihetetlenül tág az ide sorolódók horizontja. Egészen egyszerű lelkektől a mérhetetlenül bonyolultakig húzható a skála. Például a körletben van egy Béla nevű vegetatív lény. Szinte gombnyomásra működik. Esténként, ha valamit mondanak neki, akkor azt elvégzi és visszaül az ágya szélére, mereven bámulni a mennyezetet. Még a szükségét is csak felszólításra megy ki lerendezni. A szája időnként megremeg, mintha beszélni akarna, hang azonban nem jön ki belőle. Amióta a szállásunkra megérkeztünk, egy apró, dermedt pókot figyel.

Talán arra vár, hogy megmozduljon. Tekintetét lehetetlen elkapni. Öt nap alatt egyszer sikerült. Felejthetetlenül zavarosnak tetszett az apró, barna szempárja. Vele ellentétben, a mai kajaosztásnál – két lakókocsi közé húzódva – egy kisebb csoportot vont maga köré egy aszkéta küllemű, korosabb férfi. Ősrégi iratokról beszélt, amelyben ától cettig mindent megírtak előre. Ez is ott áll, hogy új Babilon épül a mi vérünkből és verejtékünkből. Tagadhatatlanul vészterhes időkét élünk, ahol az élet sokadlagos érték. Átláthatatlan elvek szövevénye mögé rejtik a legfelsőbb szerv valódi célját. Azt is állította, hogy az ember szabad akarattal bír, önmagát teremtő lény. Amennyiben másokat ezzel nem veszélyeztet, joga van azzá válni, amivé szeretne. A hatalomnak nem gátolnia, hanem segítenie kell a személyisége kiteljesedését. Ha a többséggel ettől eltérő viszonyt alakít ki, akkor méltatlan annak bizalmára, össze kell fogni ellene és elsöpörni a diktatúráját. Más megoldás nem létezik. Demokratikus elvek alkalmazásával sohasem lehet egy ilyen rendszert megdönteni.

Nem csak én – a távolabbról fülelő – borzongtam a lázadás lebegtetett gondolatától, a köré sereglők is valamennyien. Egyikünk se hallott még olyan igazságtalanságról, amelyet az állam gyakorol a polgárai fölött. Mindenfelől azt sulykolták belénk: a Központi Hatalom Igazgatási Szerve értünk van, emberekért, s velünk csak jót cselekszik. Munkát ad, aztán segílyt, szociális juttatást, ha rá vagyunk szorulva. Olyan, mint egy jó atya: gondoskodik az állampolgáiról. Ha egyeseknek pillanatnyilag kellemetlen is valami, az hosszútávon megtérül. Éljen a mindenekfölött álló! Éljen a Központi Hatalom Igazgatási Szerve! Erre megtanítottak bennünket. Zsigerből tudjuk, mit illik kántálni. De miért nem áldja ő is a civilizáció letéteményesét? Mit renegátoskodik?

Annyira figyeltem, hogy a csajkámba dermedt az egyfogásos, s mikor szétrebbent a társaság, akkor se kapcsoltam, nekem is odébb illene állnom. Rendőrök kaptak közre.

– Volt ott valami? – jöttek rám hátulról.

– Semmi. Egy kicsit elbambultam a fáradtságtól – füllentettem.

– Ja. Jöjjön velünk – löktek a kívánt irányba, az előbbi csoportosulás helyére. – Mi történt itt?

– Fogalmam sincs. . .

Belém szorult a mondandóm. Tompa végű tárgy csapódott a gyomromba. Összegörnyedtem. A napközben elrágcsáltak egy része a nyelőcsövembe tolt. Visszanyeltem, de a gyomorsavval keveredett, félig megemésztett étel rossz íze, szaga a torkomba, az orromba is felszökött. Szívem szerint körbeokádtam volna az egyenruháikat. Egy tisztességes, jól nevelt állampolgár azonban ilyet nem tesz – üztem el az elemi erővel föltörő gondolatot.

– Higgyenek nekem! – motyogtam felfelé.

– Ja. Miért, amikor hazudik? – válaszolta egy kis köpcös és kézi kaszabolójával ráhúzott a gerincemre.

– Szaporázzon a lakókocsijába, mielőtt kicakkozzuk a képét, s lemarad a holnapi társadalmi felajánlásban végzendő közösségi munkára jelentkezésről – taszított valamelyikük kifelé a gyűrűjükből; talán, hogy mentse az irhám, szánalomból.

Sietősre fogtam a léptem a 2732-es számú lakókocsi irányába, nehogy ismét szemet szúrjak a mindenfelé álldogáló rendőröknek. Látszott rajtuk, valamire készülnek. Talán arra számítanak, hogy nem vált ki osztatlan örömet a munkavégzésre önkéntesen felajánlható szabadnap híre, esetleg szükség lehet meggyőző érvekre is? – játszott a gondolataimmal a kisördög.

A körletből már csak én hiányoztam. Ahogy beléptem, egy rendőr a sarkamban nyomult utánam, hogy ne tudjam az ajtót bezárni az orra előtt. Nem tolokodtam el az ágyamig a tele csajkával és kulacsommal. Megfordultam és nekivettem a hátam az első ágylábnak.

– No, nyomuljon a polgártárs az ágyához, mert helyzet van – adta ki az ukázt, s nyomatékként belelegyintgetett a levegőbe, mint aki egyértelművé kívánja tenni, hogy hátrébb az agarakkal, meg nem lesz itt semmiféle barakkforradalom.

Kicsit beljebb léptem, mire a fekhelyemig vezető közön tartózkodók fölkiporodtak az ágyaikra, hogy hátraoldalazhassak.

– Ne bomolj! Nekünk már Kánaán van – sutyorogta Jóska, mikor mellé értem.

A rendőr kihirdette azt, amit már egyébként is tudtam, hogy a szabad szombatunkat önként felajánljuk az emberiség és az állam gyarapodására. Cserébe vasárnap háromszor étkezhethetünk, és kikapcsolódás gyanánt begyalogolhatunk a hús kilométerre lévő városba. Ez a kis túra a fizikai erőnlétünk

megőrzésére szolgál majd és a kulturálódásunkra – mondták. Megnézzük az Univerzum makettjét. Mindenki láthatja, mily egyszerű dolog építéséért van itt. Áldhatja érte a hatalmat és az elsőszámú istenét. Ámen. Péntek este kilenckor nem sok lelkesedést tanúsítottunk, még ha nagy erőket felvonultatva erre is számítottak. Inkább csak a bölcs belenyugvás jelei vésődtek arcvonásainkba. Egyedül Béla állt fel az inge gombját fényesítve a kezelőjével, és annyit motyogva:

– Holnap is...

Utána, mint aki minden elmondhatót elmondott, visszaült bámulni a pici pókját. Volt azonban a hangjában valami félelmetes. Egyszerre hatott kijelentésként, kérdésként, elutasításként... Számos regiszttere volt a „holnap is”-nak. Még a rendőr is zavarba jött, hogy igenként vagy nemként kell-e ezt értenie. Kint ácsorgó társa sietett a segítségére:

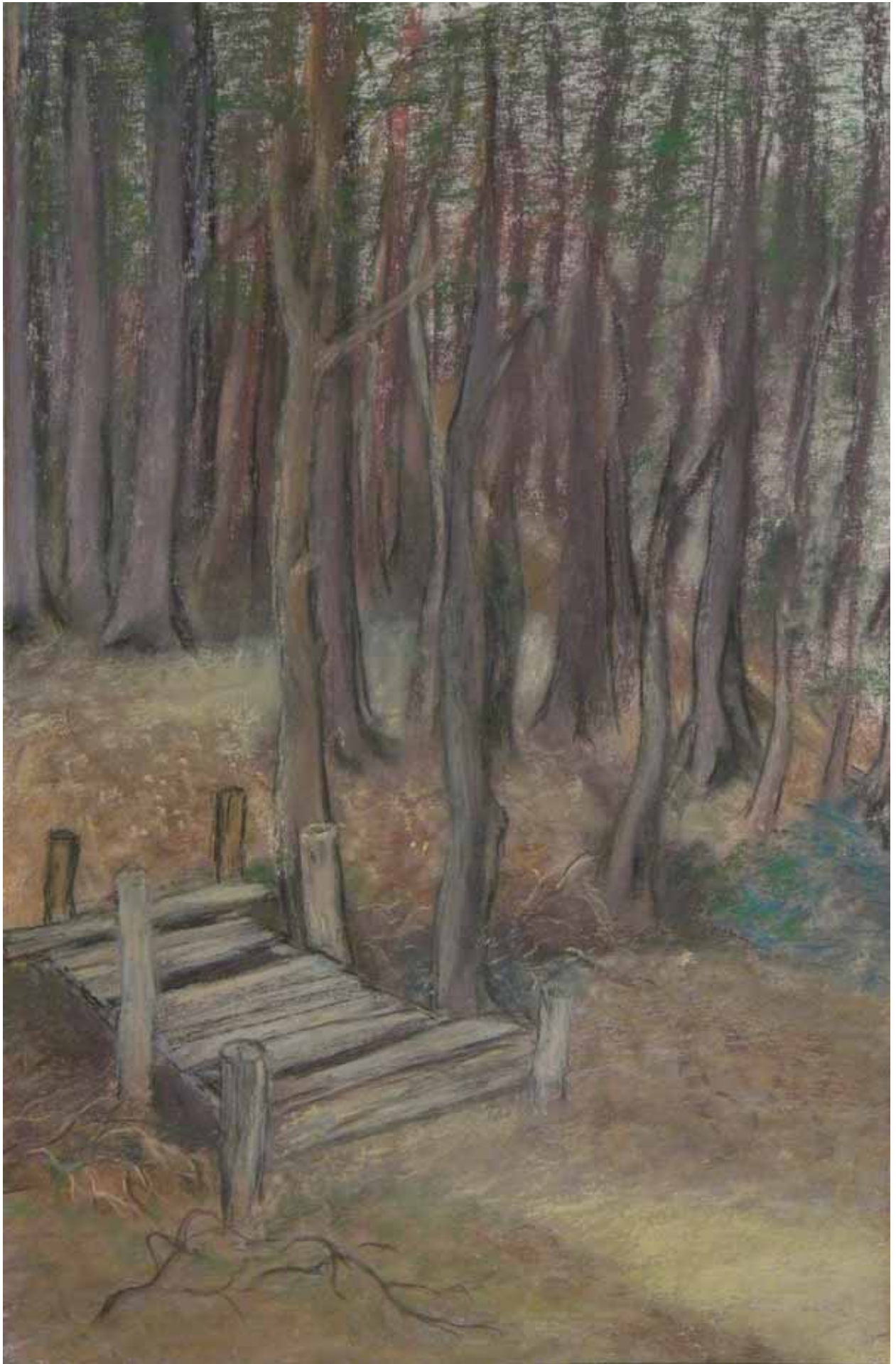
– Egy jelentkezőnk már van. Várjuk a további önkénteseket. Mind a huszonháromat. No?! – és népnevelője végével csattogtatni kezdte a pirosodó tenyerét. Azt játszottuk, hogy kinek vannak strapabíróbb kötélből az idegei. Értelemszerűen a lakókocsi végében tartózkodóké bizonyult erősebbnek, de végül az is elkopott, s ott állt huszonnégy önkéntes arra várva, húzzanak a francba a fakabátok, ha már elérték, amiért jöttek. Búcsúképp meghagyták, hogy nyaljam tisztára a csajkám, mert kezd a színem rosszra váltani. Nehogy a gyengélkedőn töltssem a társadalmi munkanapot!

Mikor magunkra maradtunk, kitört az általános ováció, s továbbfogyasztás céljából előkerültek a Józsi által szétosztott, előző éjszaka hozott kaják csonkjai, italok bontott üvegei. A legfontosabb kérdés annak tisztázása volt: Hová kerültem a mai nap? Aztán: Lesz-e új táska ezen az estén? Válaszomtól örömkönnyesen csillogtak a szemek. Karácsonyi hangulat alakult ki. Bennem azonban dolgozni kezdett a félsz: Mi van, ha ezért még valaki feldob a körletből? Ezt diktálná az állampolgárba táplált öntudat, még akkor is, ha ezáltal kikerülök a robbantók kiváltságos csoportjából, nem én leszek az egyetlen hátrányt szenvedő, mivel megszűnik az emberi táplálkozásra alkalmas élelmiszercsomag.

Ma is tíz lakótömböt rogyasztottunk össze. Ezúttal tudatosabban válogattam a konyhaszekrényekben talált konzervek között, s a bárszekrényekből is elsősorban a minőségi italokat gyűjtöttem, egy táska tartalmát pedig a saját igényeimhez igazítottam. Ismét ki-kikukkantottam a romeltakarítókkal telehintett tájra, ugyanakkor elnéztem az ellentétes oldal felé is. Hevenyészett számításokat folytattam magamban, mennyi ideig tarthat még a bontás. Úgy saccolom, a következő héten a földdel válik egyenlővé a lakótelep. Utána megszűnik az élelmiszer-utánpótlás, mert megszűnnek a robbantóbrigádok. Mindenképpen kell valamilyen tartalékot képeznem, hiszen a szerződésben foglalt három hónap java még hátravan. És mi van akkor, ha meghosszabbítják ezt az időt? Az őszig vagy esetleg a tél beálltaig? Pedig erre is számítani kell. Meg a közkonyhán osztott napi egyszeri gyomorforgató menüre, vegyszeres vízre. A túlélés esélyére rá kell segíteni az élelmiszer felől. A hó utolsó foltjai is eltűntek. Iszonyú sár lenne a lakókocsisorok között, ha napközben járnánk erre. Az éjszakai fagy egyelőre keményen tartja a göcsörtös földet a lépteink alatt, de pár nap és estelente még olvadt lesz, s a hónap végére már reggelente is. El fogunk merülni a sárban, még akkor is, ha egyáltalán nem esik. A többiek ruházatán már most is ott éktelenkedik a napközbeni olvadás nyoma. Velük ellentétben én még egy kisebb fürdést is megengedhettem magamnak, s elkoszolódott ruháim innen-onnan összeszedettkre cseréltem. Gézával két karton ásványvízre leptünk az egyik lakásban. Ezt locsoltuk egymásra a szoba kellős közepén. Aztán meztelen rohángálva áttértük a ruhásszekrényeket. Géza kétemeletnyi kutakodás után tudott felöltözni, nekem négy kellett hozzá. Az utolsó pillanatban sikerült csatlakoznunk a többiekhez. Kis híján lekéstük a jövőt. Ezúttal egy-egy épp csak megpakolt táska volt nálunk. Szemrehányó tekintetek fogadtak. Egyedül Misi szólalt meg: – Meg vagytok húzatva? Mindannyiunkat lebuktattok. – Sarat markolt és a képünkbe vágta. – Koszolja össze a göncötök! Még valaki meglát.

Betonport igyekeztem a ruhámra hinteni. A szappan illata így is órákon át képes elnyomni a verejtékem szagát. Észre sem vettem, melyik lépcsőházban diadalmaskodott az izzadságom.

Ugyan nem győzték a körlettársaim felajánlani a segítségüket, egyedül mentem a táskáért. Próbáltam egy palack ásványvizet és néhány konzervet kimenekíteni belőle és elkaparni, de nem ment. A talaj túlságosan fagyos, feltéréséhez szerszámok kellenének. Képtelen voltam elrejtetni, így mindent a lakókocsinkba cipeltem. Az előző napi csomagban volt egy üveg vodka is. Megtette a hatását. A többség jóízűen hortyogott. A táska ismét Jóska ágya alá került, a karton pedig elé. Aztán beállt a csend. A papír és a toll csendje.

Által mennék

VÉGH TAMÁS

„méltatlan ugyan, de elhívott”

/Bajusz Árpádnak/

Kéne még egy szó,
A végéről való,
Szívből lélekig ható,
Álságromboló,
Félte ápolat gondolat,
Józanító remény.
Kéne még egy biztató,
Hogy a keskeny út járható,
Gyarlóságunk eldobható,
Rongycafát, nem ruha már.
Kéne még egy csendes intelem,
Hogy a figyelmes fegyelem
Holnapra itt többet ér.
Kéne még az indulattalan
Döbbenet szárnya felett
Elkiáltott Hiszekegy, hogy
Általunk, a jóra sóvárgó világ
Tükörbe nézzen legalább.

Kéne még egy zseb az ingemen,
Ahová gyávaságom beteszem,
Mikor a szószékre nézek, hol
állsz,
Mint hajnali égre, apám nyomán.

2012-10-11

Falusi csönd

SZŰK BALÁZS

Fehér szerelem

Eltűnő nap fénye a hómező
Fölött, mely nem melegít,
De még soká emlékszünk rá.

Az aláhulló csillag nagy adománya,
Hogy egy ideig még gyermeki fényt ad.

Én szegény vagyok, ezért az álmaim
Terítettem a lábad elé.
Óvatosan járj, hogy fel ne ébredj.

Hangod fáj, büntet,
De minden mozdulatod
Angyali üdvözet.

Minden szerelem
Kitárul, de virágja nincsen.
Sírva emlékszünk arra,
Amin Isten ujja rajta volt.

Tárnáim üresek. Kincseim mind
felhordtam a mélyből.
Fényüket a fiatal-csikó Hold mind beitta.
Idő kell, óvatos, évszázadnyi,
Mire az éjsötét folyosók fala
Újból aranyat izzad.

Amikor az óriási ámbráscet,
Végtelen vizek fejedelme,
Lassan alámerül, mindig marad
Zajlón halkuló hullám utána.
Aztán a csend.
Szépséges csend.

Szamártővis

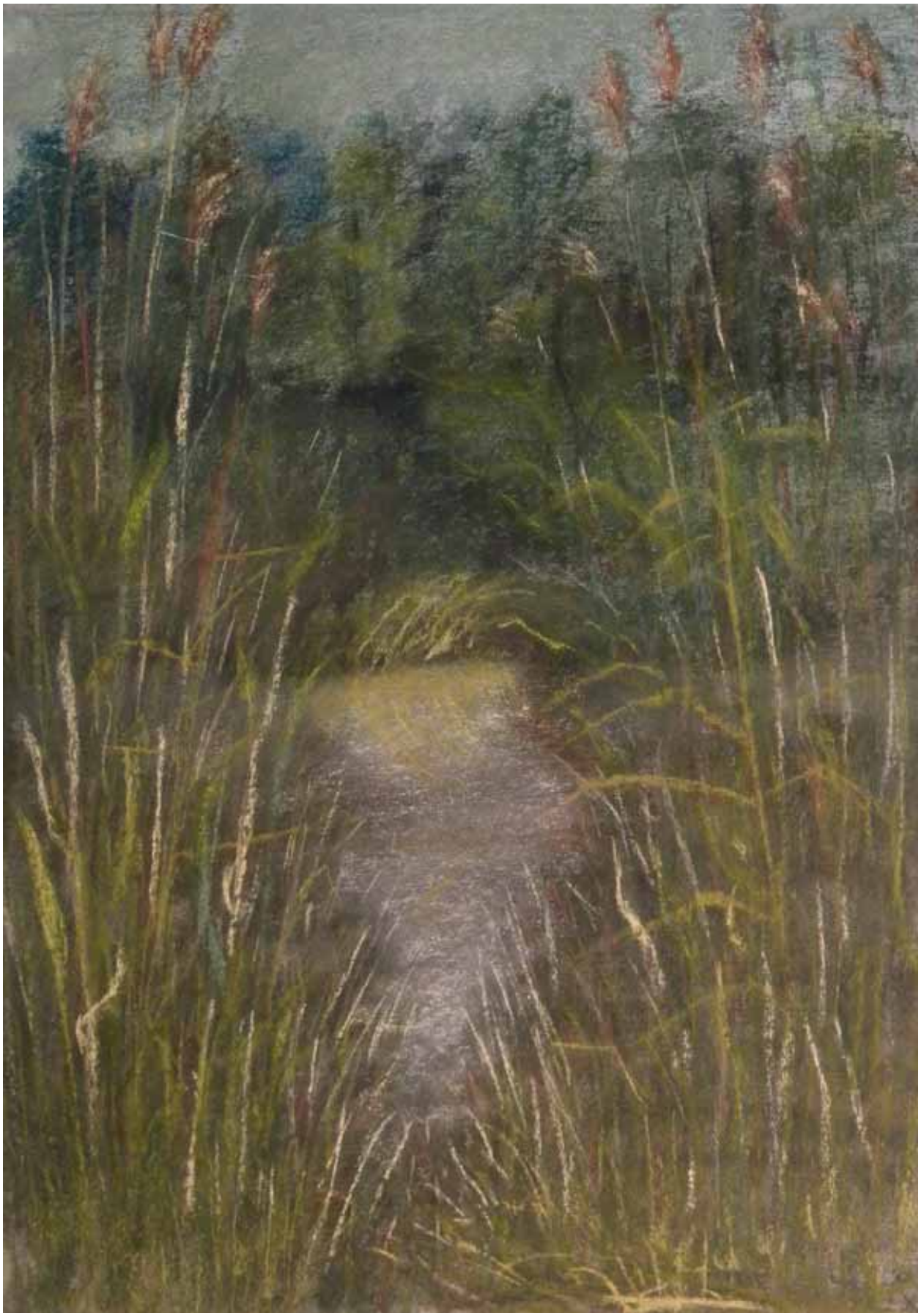
SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Szél kergeti

ha tudnám, hogy merre tartsak,
ha követnél mindenfelé,
nem lesném, tudnám, követsz,
jössz velem, amerre kerget a szél,
ha a Nap, a Hold, a Vénusz fényei alatt
életünk ördögszekérré is vetél

kérhetem-e mindig, a holnapok során,
sorsod az enyémmel gömbölyödjön,
bár sodródjon e világvertén,
ha kell, a széllel, tűző napon,
port kavaráó homokviharban,
hajnali dérrrel vagy harmattal,
sziporkázó csillag fűzések alatt,
dobálják azt fűboglyok,
vagy lökdössék tüskés bokrokra
csomósodott görcsirt sorok

látom, ahogy viszed-húzod a jövőbe
szívedből is fénylő szerelmünket,
hozod a múltból, ősrégtől fogva,
már-már elfáradva, néha rostokolva,
néha pirulva szemeid mosoly sarkaiban,
mélységekből nyitva jövő sorsainkra,
tudjam, velem tartasz

Tó nád közé bújva

KŐ-SZABÓ IMRE

Rántott szelet

Tavaszi vasárnap volt. Szépen sütött a nap, délelőtt tíz óra lehetett. Ezt onnan érzékelhette az ittlévő ember, hogy itt a falu végében, a zártkertek tövében, tisztán hallatszott a misére invitáló haragszó. Tamás a férj, Irén a feleség és Emma néni az anyós ezt az időt arra használta ki, hogy a hétvégi telken a füvet szépen kitisztítsák az őszi lehullott falevelektől. Már nagy kupacokban állt az elázott, a téli hótól foszlásnak indult levelek tömege, amikor valaki az útról, bekiabált a telekre.

- Szép tisztára! Látom, van segítség! – Pista bácsi, egy falubeli ismerős állt az úton, hátán egy vesszőből font hátikosár. – Megyek a pincébe, elküldött az asszony krumpliért. Kell a vasárnapi ebédhez! – mondta, de nem sietett, csak állt egyhelyben. – Rántott húst készít az asszony! – tette még hozzá.

- Nálunk is az lesz a menü! – kiáltott vissza Irén a feleség. – A férjem kedvenc kajája! – és gereblyélt tovább.

Pista bácsi csak állt továbbra is egyhelyben, majd megszólalt:

- Gyere Tamás, kísérelj el a pincébe. Megkóstoljuk az idei bort! – invitálta a férjet. Tamás gondolta, ez jó lenne, de mit szól ehhez az asszony, meg az anyós, hogy mindjárt ugrik az első szóra. Így vonakodott, nem szólt egy szót sem.

- Egy pohárral legurítunk és már is, jövünk! – folytatta az invitálást Pista bácsi. Tamás ment is volna, meg nem is. A feleség szólalt meg először, halkán:

- Menj! Ne sértsd meg az öreget! Majd mi anyuval megcsináljuk addig a rántott szeletet, meg a sült krumplit.

Az unszolásra, a feleség biztatására Tamás letette a gereblyét és körbeszaladt a kertben, ki a kiskapuhoz és már is csatlakozott Pista bácsihoz. Így már közösen vették útjukat a pincesorhoz.

Nem kellett sokat gyalogolni, a hegy oldalában sorakoztak a pincék. Volt belőle vagy harminc. Egy kékre festett deszkaajtónál állt meg Pista bácsi. Letette a háti kosarat, előkotorta a lakatkulcsokat és nyitás után kitérte a pince ajtaját.

- Tessék! Gyere! – invitálta Tamást.

Beléptek a pincébe, bejárata lejtett befelé a hegy gyomrába. Bent egy kis szobaszerű tér volt kiképezve, innen nyúlott befelé a pince, melynek két oldalán hordók sorakoztak.

- Milyet hozzak? Fehéret, vöröset? – kérdezte Pista bácsi és kereste a lopót és a poharakat, a közben megnyújtott, pislákoló gyertya fényénél. Hosszan matatott, keresgélt, majd bosszankodott.

- Képzeld, a lopó itt van, de pohár egy sem! Biztosan az asszony hazavitte, hogy elmossa őket. Na most jól kiszúrt velünk, nem tudunk inni! – összegezte a sorsdöntő megállapítást.

Akik az italtra, éppen itt borospincében borra áhítoznak, ilyen módon járjanak pórul, az már botrányos! Tudta ezt Pista bácsi és Tamás is. Úgy járt az agyuk a megoldáson, mint az elindított stopperóra. Start a keresgélés, cél az ivás! A félhomályban kutatva, Pista bácsi egy ecetes flakonra talált. Még az őszi savanyúság eltevésekor maradhatott itt.

- Vivát! Itt a megoldás! – kiállott fel az öreg és előkapta zsebkését és kettévágta az ecetes flakont. Az alsó részét, amely így akkora volt, mint egy sörös korsó Tamás kezébe nyomta. A nyakánál szűkülő felsőrészt, pedig a kezében tartotta. Az első hordóból bort szívott, majd kiöblítette a poharaknak kinevezett flakon részeket és töltött.

- Isten! Isten! – emelte ivásra italukat. Még koccintottak is, aztán lassú kortyolással leeresztették torkukon a bort. Elégedetten nyugtázták a kellemes ital által okozott ellágyulást, meg az ötletet, hogy az inni akaró emberen még az ördög sem tud kifogni.

Így iszogattak, beszélgettek, megváltva a világot. Az idő múlásáról meg is feledkeztek, csak akkor eszmélt fel Tamás, amikor a legörgetett bor átszűrődött veséjén és kikíváncozott szervezetéből.

Döntöttek, most már mennek haza, viszik a krumplit az ebédhez. A döntésbe csak az volt a tévedés, hogy az óra délután négyet mutatott.

Tamás óvatos léptekkel ment be a házba. Irén a feleség és Emma néni, az anyós szúrós tekintettel fogadták. Szólni sem mert, csak leült az asztalhoz, de nem volt éhes. Láta, hogy a rántott szeletek ott meredeznek a jénai tálban a tűzhely szélén. Nem tudta eldönteni, mit tegyen most?

SZÁJBELY ZSOLT

Itt, e síkba szelídült dombtetőn...

Itt, e síkba szelídült dombtetőn, hol a zápor csillámló gyöngysorai áldásként hullnak alá az égből, gyakran tapodják lábaim az esőáztatta nyomok ködös ingoványát, s a lüktető, morajló test börtönéből szabadulván, komor szellemem magába zárja a váltakozó égi freskók érintetlen, szent szépségeit.

Lávaként kígyózik az aranyló Napot tükröző patak, és a sodrásban is mozdulatlan büszkeséggel nyugvó kövek alól észrevétlenül vállamra rebbennek az elmúlásról daloló, ébenfekete madarak.

A pára-kelmét öltött messzeségbe zárva apró tornyokká sokasodnak mind az elvetélt álmok, és a macska-léptű Idő játékosan végigkarmolja reszkető szemhéjamat.

A végtelenbe nyújtózó ormokon, hol a lápok nagyságát éltető tőzeg-templomok oltárán győzelmi ünnepet ülnek az erdő rejtélyes lidércei, mint a hálóba halt halak, fennakadnak a mocsár-pokolba hajított álmok, és vért verejtékeztén a fogyatkozó gyertyák lángjaira, fejlehajtva, gögös méltósággal üdvözlik egy elfelejtett holdfogyatkozás lassan éledő emlékképeit...

S midőn őszbe hajló éltem közöny-páncélja alól felrebbennek a bánat derengő pillangói, mint tavakba ömlő vízesés: lezúdul a felhőkbe bújtatott könnyek rettentő óceánja, és a fakó halotti-fátylak mögött felfedi arcát a rettegett Üresség.

Lengedező levél hát az Élet, s álom-karjaival reszketve kapaszkodik a Mába, pedig az Idő hömpölygő folyama, már rég a Múlt tengerébe veszett...

Köves patak

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

VIKTOR ÉS VIKTÓRIA VI. rész

Az első hét gyorsan eltelt. A második már nehezebben, miután senki sem csinált semmit napestig. A tábor területét nem hagyhatták el, s mivel dolgozni sem kellett, csak tengtek-lengtek az udvaron. Egyesek súlyoztak, mások fociztak, elvonultak a könyvtárba vagy egy-egy félreesőbb helyre masztizni.

– Rosszabb ez a tábor, mint egy kaszárnya – elégedetlenkedett a fiatalember. – Onnan legalább kimehettünk időnként, és unatkozni sem unatkoztunk egy percig sem. Ami pedig ezt a meghallgatást illeti... Nem formaság-e, értelmetlen ceremónia, miután egyetlen menekült vallomását sem ellenőrizhetik? Hiszen hazudhat is a jóember, és hazudik is, mert ugyan ki nem hazudik mostanság.

– Talán kontrollálják. Ki tudja? Egyébként nem is érdekel. Engem kizárólag az izgat, mikor szedjük fel innen is a sátorfát.

– Tulajdonképpen engem is, mert ahova innen megyünk, ott lakik az anyánk is.

– Lehetséges, vagyis... biztosan – hagyta rá Viktória, ellentétben a szemével, mely elég furcsán csillogott.

– Hanem figyelj csak! Ki az a rézbőrű indián, aki úgy szimatol utánad, mint szarvas után az agarak? Csak nem állítottak ránk a magyarok is valakit?

– Az? – szisszent föl Kis Viktor. – Az egy... egy...

– Szekus? – kerekedett ki a lány szeme. – Ki van zárva! Ma már nincsenek szekusok. Még kevésbé itt, közöttünk

– Nem szekus, homokos. Ígért nekem egy multifunkciós zsebkést, ha elfogadom... barátanak.

– Ho-mo-kos? – szótagolta évődve. – Gratulálok! Mutasd, szép bicska?

– Az eszed tokja! Csak nem képzeled, hogy szóba állok egy ilyennel!

– Miért ne! Egész helyes gavallér.

– Hohohó, álljon meg a menet! Azért te sem vagy ám olyan ártatlan madárka. Ki az a mézesmázos égimeszelő, akivel olyan elmerülten szoktál csicseregni a könyvtárban?

– Nézd csak milyen mérges lett egyszerre! Becsszó, úgy povedálsz, mint egy féltékeny vőlegény.

– Igazad van. Fátylat rá! – tért észre a fiatalember, s ezúttal, miért, miért nem, óvakodott szembenézni a hűgával.

Lassan letelt a tizenöt nap, készülődhettek a második nagy útra.

Debrecen. Négy óra alatt ott voltak, s még aznap este új táborban hunyták álomra a szemüket. Táborban? Inkább panzióban, szociális otthonban, miután itt nem éktelenkedett már semmiféle égig érő fal, kerítés. A szobák hat-tízgyasak, mindenütt rend, tisztaság. Legalább is ott, ahova a testvérpárt szállásolták. Szobatársaik magyarok és szintén testvérek voltak. Az egyik pár aradi, a másik vásárhelyi. Az ismerkedés hamar ment. Mindenki elmesélte, mikor és hogyan szökött át a zöldhatáron.

A legnagyobb változást a szabad kijárást jelentette, még ha ezért engedélyt is kellett kérniük. Ezzel szemben mindnyájan megkapták. A renitens szabályszegők kivételével, merthogy ilyenek is akadtak. Némelyek alkoholizáltak, mások kötekedtek, duhajkodtak, fittyet hánytak a házirendnek, s még a szobájukat sem takarították ki. A második meghallgatás is gyorsan lepergett. Lényegében ugyanazt kérdezték, mint azelőtt. Aztán aláírták a jegyzőkönyvet, amit már csak a menekült státusz és a többi okirat kibocsátása követhetett.

– Jó, jó, de remélhetünk? – szurkolt a fiatalember.

Megnyugtatták, remélhetnek. Hacsak el nem követnek időközben valamilyen büntettet, mert akkor nincs pardon. Úgy hazavágják őket, mint a huszonegy. Szóval remélhetnek! Pazar! De mikor látogatják meg Podmaniczky Antalnét, mármint az anyjukat, született Kedves Anikót? – tették fel a kérdést magukban. Egymásnak egyszer sem. Valami furcsa szorongás mindig visszatartotta őket attól, hogy akár szóba is hozzák az anyjukat. Hogy mitől féltek ennyire? Valószínűleg a csalódástól, no meg a mostohaapjuk sem igen vonzotta, ezért napról napra halogatták az olyan régen tervezett látogatást. Pedig már a várost is keresztül-kasul bejárták azóta, hogy kimehettek a táborból.

– Milyen gyönyörű, nagy város! – gyönyörködött benne Viktória.

– Az. Magyarország második legnagyobb és legnépesebb települése. Képzeld, a történelem folyamán kétszer is Debrecen, nem Budapest volt a főváros. Néha kálvinista Rómának vagy cívisvárosnak is nevezik. Két táj, a Hajdúhát és a Nyírség közelében terül el. I. Lipótnak köszönhetően 1693-tól szabad királyi város...

– Nohát, Vikikém, honnan tudsz te mindezekről?

– Készültem, Vicus, készültem. Egy fiúnak illik ismernie azt a helyet, ahol az anyja is lakik. Egyszer *betévedtek* a Csapó utcába.

– Íme, Debrecen egyik legrégibb utcája! – zendített rá Viktor azonnal. – Itt lakott Vörösmarty Mihály is, továbbá Jókai, Petőfi, Vachot Sándor, Vas Gereben... Hú! – csapott a homlokára hirtelen. – De hiszen ez az anya utcája!

– Tényleg! A Csapó utca! – adta Viktória is az ártatlant, bár ő sem éppen véletlenül tévedt a városnak ebbe a részébe.

– Akkor, ha már itt vagyunk, csengessünk be Podmaniczky *apuhoz*.

A házuk szép kertes ház volt, rácsos kerítéssel körülvéve. Az udvaron rózsák, tulipánok és tujaillatok illatoztak. Becsengettek. Vörös hajú, ötven év körüli, erősen kisminkezett asszony sietett eléjük.

– Jó napot kívánok! – üdvözölte a nőt illendően a fiatalember. – Itt lakik Podmaniczky Antal úr?

– Itt.

– Beszélhetnénk vele?

– Milyen ügyben?

– Családi ügyben. Mi vagyunk a Kis testvérek, vagyis a doktor úr feleségének a gyermekei.

– Na ne vicceljen! Az én gyerekeim? – nézett rájuk a nő szúrósan.

– Maga Podmaniczky úr felesége?

– Nem, Árpád-házi Szent Erzsébet! – fordult sarkon, és szó nélkül faképnél hagyta a testvérpárt.

– De asszonyom! – kiáltott utána a fiatalember. – Mi igazán... Volna szíves kihívni a mostohaapánkat? A nő rájuk se hederített, mire Viktória újra rátapadt a csengőre, és addig nyomta, nyomkodta, amíg Podmaniczky úr is kirobbant az udvarra.

– Jövök már! Mi ez a nagy sietség?

– Ne törődj velük, eltévesztették a házsámot! – próbálta visszatartani a vörös hajú *bombázó*.

– Kit keresnek?

– Önt – mondta Kis Viktor –, helyesebben az édesanyánkat: Kis, született Kedves Viktóriát.

– Ej, tűnjenek már a fenébe, hányszor mondjam, hogy nem ismerjük? – rikácsolta a háziasszony.

– De én igen – nézett az orvos szemrehányóan a nejeire. – Parancsoljanak! – nyitotta ki a kaput előttük, és udvariasan bevezette a testvérpárt a szalonba.

– Szép lakás! – pásztázta végig tekintetével a szobát Kis Viktor. – És anyu? Nincs itthon?

– Hogy, hát nem tudják? – lepődött meg az intelligens arcú, disztíngvált modorú úriember.

– Mit kellene tudnunk, apuka?

– Hé! – futotta el a mérge ismét a tiziánvörös hölgyeményt.

– Hagyd, még nem tudja. Az a helyzet, fiatalember, hogy Vicus meg én... Szóval már nagyon régen elváltunk.

A testvérek megdöbbenve meredtek előbb a mérnökre, utána egy-másra.

– Hát igen, az élet ritkán alakul úgy, ahogy mi szeretnénk. Csak egyet nem értek: hogy lehet az, hogy nem tudják, amikor meg is írta maguknak.

– Nekünk ugyan nem! Pedig nemegyszer érdeklődtünk, hogy van, mit csinál, milyen az élet magyarban. Először még válaszolt, kb. egy évig, aztán pont, egy sort sem írt többé. Azt hittük, megorrolt ránk, később önré gyana... Eláruljam? – fordult a fiú a húgához tétován.

– Semmi értelme. Menjünk haza, és felejtjük el az egészet!

– Pá! – vigyorgott kajánul a ház kikent-kifent úrnője.

– Illetve mégsem, maradjunk! – gondolta meg magát Viktória. – Azért tényleg nem árt, ha tisztázunk valamit, mielőtt elmennénk.

– Például? – savanyodott el erre most az asszony is.

– Csak egy kérdés: anya sem kapott tőlünk levelet?
– Tudtommal nem. Pedig annyira várta szegény Viktória – válaszolta Podmaniczky úr merengve.
– Aha: világos! Most már mehetünk.
– Nekem is. De mégis miért váltak el? Volna szíves felvilágosítani minket is?
– Ő akarta. Valószínűleg soha nem is szeretett, és csakis érdekből jött hozzám – sóhajtott a belgyógyász.
– Naná hogy érdekből! – erősítette meg a felesége. – Kizárólag azért, hogy megkapja az állampolgárságot. Úgy bizony, ez ilyen egyszerű.
Logikusnak tűnt. A fiatalok nem is tiltakoztak ez ellen. Csupán az bántotta Viktóriát meg Viktort is, hogy az egészet *itt és most*, ennyi hosszú év után kellett megtudniuk.
– Hát akkor isten áldja, doktor úr! – nyújtott kezet a fiatalember. – Tovább nem is zavarunk.
– Rokonhoz jöttek, vagy netalán turistaként látogattak magyarba?
– Menekültek vagyunk. Nemrég léptük át illegálisan a zöldhatárt.
A belgyógyász megrezzent.
– Nahát, és ezt csak most mondja! Mikor, hogyan? Feltételezem, azóta a befogadó állomáson is jelentkeztek.
– Magától értetődik!
– Szegény emberek! Mancika, hozz, légy szíves, egy kis likőrt a kedves vendégeknek!
– Semmi vendégek, ezek disszidálók, báránycám, és, ha rám hallgatsz, nem kevered gyanúba magadat miattuk.
– Ugyan, ne túlozz! Várjanak, kikisérem önöket. Bocsánatot kérek a nejem miatt – mentegődött a kapuban. – Gondolom, kitalálták, hogy Vicus meg Mancika nem éppen barátnók. De annyi baj legyen, attól még találkozhatunk a táborban. Föltéve, ha önök is akarják.
– Mi? Kérdés, egyelőre még meg sem emésztettük, amit magától hallottunk. Nem tudja anya címét véletlenül?
– Pillanat, mindjárt felírom! – húzott elő a férfi egy noteszt a zsebéből. – Tessék! Tőlem ideköltözött. De hogy most is ott lakik, azt ne kérdezze, mert nem tudom.
– Köszönöm. Viszontlátásra!
– Viszontlátásra! Szép kis papucshős! – fitymálta le Viktor ex-mostohaapjukat, amint kiléptek az utcára.
– Lehet, viszont csuda rendes is. Már szinte kezdem sajnálni, amiért anyu otthagya. Annál utálatosabb a boszorkány! Százat teszek egy ellen, hogy az ő kezében kötött ki valamennyi levelünk.
– Apánkéban meg az anyué, mi meg csak vártunk, vártunk, mikor méltatnak már válasza bennünket. No mindegy, holnap a Tócoskerti negyedben is szétnézünk – pislantott a papírra.
A második *mostohaapura* egy piszkos panelházban bukkantak. Alacsony, szűk homlokú, szőrös mellű ember volt. Fürdődresszben, egyik kezében sörösüveg, így jelent meg a testvérek előtt is az ajtóban.
– Jó napot, adjon isten! – hajolt meg enyhén a fiatalember. – Elnézést a zavarásért, Ács Kálmánnal szeretnénk beszélni. Maga az?
– Én, de nem vagyok itthon.
– Aranyos ember, és miért, ha szabad érdeklődnöm?
– Mert nem tetszik a fizimiskád, úrifíú.
Hát ez nehéz pasas! Ha ő az anyjuk férje, jobb, ha nem is próbálkoznak tovább.
– És az enyém? – lépett elő a háttérből mosolyogva Viktória.
– Ááááá, parancsoljanak befáradni! – hajlongott komikusan a félmeztelen házigazda. – Megkínálhatom magukat is egy békehabbal?
– Miért ne! Akkora meleg van, hogy egész nap csak zuhanyoznék.
– No problem! Nálam, kérem, ezt is lehet – hunyorított a leányra, és ügyesen kidugaszolt két sört a... fogával. – Hozzak poharat, vagy így is megisszák?
– Köszönjük, nem szükséges. Bocs, még be sem mutatkoztam. Kis Viktor Temesvárról. Ő meg a húgom, Viktória.
A férfi vigyora fintorrá változott. Csak most értette meg, miért tűnt olyan idegennek a beszédük, mellesleg a felesége is gyakran mesélt a két gyerekről.
– Viktória gyermekei?

– Da, da, szolgálatára!

– Akkor rossz helyre jöttek, mert elváltam az anyjuktól.

– Maga is? – pattintott a fiatalember, mint mindig, amikor valami különösebben megérintette.

– Ja. Csalódtam benne, nem volt hozzám való – hörpintett egyet a férfi az üvegből.

Hallgattak.

– Most egyedül él? – nézett körül Viktor a szobában.

Elég siralmas odú volt. A plafon beázott, a földön különböző tárgyak és ruhadarabok. A sarokban palackok, a magasban pókhálók feszültek.

– Ezt meg honnan veszi? Különben semmi köze hozzá!

– Bocsánat, nem akartam megsérteni. Gyere, hugi, végeztünk!

– És a sör? Vagy nem tartják méltónak koccintani egy melóssal?

– Proszit! Egészségére!

– Kösz! Látják, itt a hézag, pontosan itt! Tudják, hogy Viki még egyszer sem alacsonyodott le idáig?

– Mert nem szerette az alkoholt – kelt anyja védelmére Viktória.

– Mert lenézett – javította ki a férfi komoran. – Ezért is váltam el tőle. Affekta volt, és folyton kioktatott: ezt így kell, azt úgy illik, még ezt sem tudod, te analfabéta. Bezzeg a Fercsi, bezzeg az Anti, tőlük lehetett ám tanulni! Egy ideig csak nyeltem, hallgattam, amíg hallgathattam, aztán fogtam magam, és zutty, kihajítottam az utcára.

– Mit csinált? – ugrott fel Viktor a székéről.

– Kiadtam az útját – nézett fel a férfi kárörvendően. – Miért, maga mit csinált volna a helyemben?

– És most hol van pillanatnyilag?

– Nagyon érdeklí? Adjon egy ezrest, és megmondom.

– Micsoda csirkefogó! – vesztette el önuralmát Kis Viktor.

A szőrös mellű megköpte a markát, és támadóan fordult feléje.

– Bunyózni akarsz? Gyere csak! Igaz, hogy nem tanultam atomfizikát, de attól még be tudom verni a fejedet.

A leány békítően szökkent közéjük.

– Viki, apuka! Legyenek ésszel, könyörgöm!

A férfi meghökkenve bámult a leányra, odakacsázott a sarokba, és kihúzott egy másik üveget. Megrázta, még volt benne valami.

– Minek nevezted?

– Apunak.

Ejha, ezt meg mi lelte! – csodálkoztak a testvérek a melósra, amikor megtelt a férfi szeme könnyekkel.

– Ti még itt vagytok? Tűnjetek már innen a pokolba!

Viktor és Viktória kiaraszoltak a szobából.

– Szarok a lepedődre, úrifú! – kiáltott utánuk mintegy végszóként Ács Kálmán. – Az anyádat meg ott keresd, ahol a kóbor kutyák csellengnek.

– Furcsák ezek a magyarországi magyarok – jegyezte meg a fiatalember. – Hanem az anyánkat, úgy tűnik, örökre szem elöl vesztettük.

– Nem biztos. Igaz, hogy elég sok utca van ebben a városban, de még ott is megtalálhatjuk, ha keressük.

– Hogyne! Mint a tút a szénakazalban, bár szerintem egy szó sem igaz az egészből. Ez csak Ács bosszúja lehetett, amolyan útravaló mindazért, amit az anyánk okozott a spécinek.

– Ez sincs kizárva, viszont anyuka. . . Mit szólsz ehhez a három váláshoz?

– Részletek híján semmit sem. Csak az zihér, hogy nélküle állampolgárságot sem kaphatunk, hiszen ő *lakást, eltartást* biztosíthatott volna, ami az állampolgárság elnyerésének feltétele, úgy mondják.

– Majd szerezz nekünk állást az Állomás, és ha van állás, az albérlés sem jelenthet problémát – próbált Viktória lelket önteni a fiúba, bár maga is elég letörve bandukolt a bátyja oldalán.

– Ilyen rövid idő alatt aligha, és akkor mehetünk tovább Bicskére.

Ez a Tatabánya melletti városka lett volna a harmadik befogadó állomás, ahova általában azok kerültek, akik menekült vagy oltalmazási státuszt kaptak az államtól. Itt ellakhattak volna akár egy évig is, nagyjából ugyanolyan körülmények közt, mint a cívissvárosban, és a legtöbb ott lakót munkához is jutatták.

– Te Viki, eddig még sosem jutott eszedbe, hogy kitanulj valamilyen szakmát a táborban?
– Dehogynem! Már be is iratkoztam egy kísérleti jelleggel indított kurzusra, csak még elfelejtettem veled is közölni.

A lány elismerően veregette vállon a testvérét.

– Derék bátyó vagy! Csak az első lépés nehéz, utána már minden könnyebb lesz. Milyen szakmát szeretnél tanulni?

– Fodrászatot. Könnyű, tiszta és borraivalóval járó mesterség. Volt Temesváron egy borbélyhaverom. Az anyyi baksist kapott naponta, hogy mindennap luxuséteremben ebédelt.

Két nap múlva váratlan vendégük érkezett: dr. Podmaniczky Antal, anyjuk második exférje. A vendégszobában, két dagadt bőrönddel várt reájuk.

– Ugye, nem haragszanak, amiért így önökre erőszakolom magamat.

– Szó sincs róla, örülünk, hogy ismét láthatjuk – nyugtatta meg Viktória udvariasan.

– Az az igazság, hogy én nagyon szerettem ám az anyjukat. Vagy ezt már kikotyogtam?

Mindegy, akkor még egyszer bevallom, s mivel önök Viki gyerekei, természetesen önöket is kedvelem.

– Mi is a doktor urat. De mit szól ehhez a becses felesége?

– Ez a mi dolgunk, tehát bármit is szól, nem számít. Azonkívül önök... Jaj, de hivatalosan hangzik, inkább tegeződjünk, ha megengeditek! Szóval hol is tartottunk? Megvan! Azonkívül menekültek is vagytok, és nekem erkölcsi kötelességem támogatni titeket – nyitotta ki Podmaniczky úr az egyik bőröndöt. – Ebben élelmiszer van: túró, sajt, szalámi...

– Viva la revolución! Éljen a forradalom! – tréfálkozott a fiatalember. – Maga, illetve te – javította ki önmagát – nagyon figyelmes vagy, de miből gondolod, hogy mi nem eszünk itt effélet?

– Esztek?

– Hébe-hóba, mindenesetre nem éhezünk, ahogy itt-ott híresztelik mirőlünk. Még zsebpénzt is kapunk, meg egy csomó adományt, úgyhogy a táborral nincs semmi differenciánk. Csupán a körmök, a szomszédjaink... Hát azok sajnos morognak is időnként, bár erről, ami igaz, az igaz, sokszor mi is tehetünk.

– Igen, hallottam róla. Akkor nézzük most ezt a bőröndöt! – hajolt a doki a második táskához. – Nem, mást javaslok: nyissátok ki inkább később, odabent! Megtaláltátok Viktóriát?

– Csak a férjét, tudniillik elváltak.

– Megint? Peches nő ez a ti anyátok. Ezek szerint fogalmatok sincs, hol lehet. Kár, mert ha elvált, még én is, igen, igen, nem viccelek, még én is fölkeresném egy szép napon.

– Mi célból?

– Ejnye, Viki, mi ebben olyan érthetetlen? – pirongatta meg a lány a testvérét. – Mellesleg nem is menne hiába. Tudod-e, doki apu, hányszor emlegetett téged az anyuci?

– Engem? – jött izgalomba az emberséges belgyógyász. – Kinek? Hol? Kérlek, ne szédíts, rég elfelejtett már engem a mamátok.

– Nem á – kapcsolt gyorsan Kis Viktor –, hiszen pont ezt elégelte meg anyu férje, egy szőrös mellű őstulok.

– Hogy?

– Hogy folyton téged emleget: a Tóni így, a Tóni úgy, ő aztán talpig úriember, bezzeg Tóni mindig tudja, mi illik...

Édesapját nem említette. Minek rontsa le az összhatást! Egyébként is meghalt, a doki meg él, és igen szimpatikus férfi is, továbbá, ki tudja, egyszer még javukra is válhat ez a kapcsolat.

Egy órát diskuráltak, ismerkedtek.

– Holnap újból eljövök – dörzsölte kezeit jókedvűen a belgyógyász. – De akkor úgy készüljetek, hogy kiruccanunk a városba is egyúttal.

Nem jött el. Pedig hogy várták a jó dokit. Még azokat a ruhákat is felvették, melyeket Podmaniczky vitt nekik a második bőröndben.

– Tudtam, éreztem – szomorodott el Viktória. – Ő is ugyanolyan szivar, mint a többiek. De hát mit is várhatunk egy doktortól, akit már eleve úgy programozott a jóisten, hogy csak a borítékos kliensek vehessék le a lábáról.

– Hacsak nem a boszorkány kötötte meg valamilyen varázssal – nevetett Kis Viktor.

Az ötödik nap reggelén azonban ki toppant a táborba? Hát bizony a doktor úr!

– Bocs a rövidke szünetért, de levért a nátha a lábamról.

A fiatalember a borítékra gondolt, és jót mosolygott magában.

– Most pedig kérjétek gyorsan egy kilépőt, mert elviszlek benneteket a kórházba. Még hozzá pont abba, ahol én is dolgozom.

– Bennünket? De hiszen te vagy náthás... doki apu.

– Ennek semmi köze a náthához – válaszolta a belgyógyász röviden, többet nem is lehetett belőle kihúzni. – Bemutatom a mostohalányomat – mutatta be utóbb a kórházi patikában a főnöknek. – Ő az az asszisztens, akit beajánlottam neked, barátom.

A fehér hajú, kecskeszakállú patikus kedvtelve pillantott a bájos, frufufrizurás leányra.

– Örvendek. Doktor Buzek. Ön okleveles gyógyszerészeti asszisztens?

– Igen.

– Van róla papírja?

– Szerencsére áthoztam.

– És a munkaügyi központ által kibocsátott munkavállalási engedélye?

– Az... az nincs, de regisztrált menekültként erre nincs is szükségem. Legalábbis engem így tájékoztattak.

– Eddig hol dolgozott?

– Egy temesvári patikában.

– Szeretne nálunk dolgozni?

– Örömmel – kapiskálta a lány, mi célból faggatják itt ennyire. – Ha volna rá lehetőség.

– Volna, miután épp most keresünk erre a posztra valakit, ergo jelentkezék holnap reggel a munkaügyi előadónknál.

Viktória szinte felsikított örömeiben.

– Köszönöm. Isten áldja meg ezért, doktor úr! És téged is – esett Podmaniczky nyakába. – Elnézést! Úgy viselkedek, mint egy éretlen kis csitri.

– Várjatok, csak várjatok, ez még nem minden – tuszkolta ki az orvos sietve a két testvért. – Viszlát, öreg harcos! És... köszönöm!

Beszálltak a kocsijába, szép bordóvörös Zsiguli volt, és elhajtottak egy aprócska, de takarós házikóhoz.

– Itt lakik a testvérem, Nusika. Szegénynek épp a múlt évben halt meg az embere, és azóta egyedül él egy két szoba-konyhás lakásban. Sajnos ez a kisebbik gond. A nagyobb az, hogy meglehetősen beteges, és ápolásra szorulna. Mondtam, költözzön hozzánk. Elég nagy a házunk, kényelmesen elférnénk benne hárman is – világosította fel a testvérpárt a helyzetről, mielőtt kiszálltak volna az autóból. – De hát nem akar, ugyanis ki nem állja a feleségemet, ő meg Nusikát, úgyhogy más megoldást kellett választanom. Törtem a fejemet, rágódtam rajta pár hétig, végül elfoglaltságomra való tekintettel azt ajánlottam, olyan gondozási szerződést kössünk valakivel, mely szerint Nusika ingyen albérlet fejében ingyen gondozásban részesül, beszerzik a gyógyszereit, takarítanak neki, főznek és mosnak is rá.

– Ebbe belement? – érdeklődött Kis Viktor.

– Ebbe bele, azzal a kikötéssel, hogy előbb ismerje meg a gondozóját, aztán ha megfelel, jöhet a megállapodás. Más szóval ő próbaidőt is javasol.

– Hm, elég bizalmatlan a Nusika. De mi közünk nekünk mindehhez?

– Hát csak annyi, hogy én rátok gondoltam.

– Hopp, még egy meglepetés! – pattintott szokása szerint a temesvári menekült.

– Elfogadjátok?

– Attól függ, ki fizeti a kosztot, gyógyszert, mosószeret, meg ami még adódik – válaszolta Viktor helyett Viktória. – Na és a szakszerű ápoláshoz sem értünk, ezt már most előrebocsátjuk.

– *Mi* ketten: Nusika meg én. *Ti* egy fillért sem, beleértve a rezsit is. Az ápolás meg hadd legyen az én gondom. Nos, áll az alku?

– Előbb hadd beszéljük meg Vikivel! Gyere, bátyó, sétáljunk egyet a ház körül!

Kiszálltak a kocsiból, és egy darabig szótlánul ballagtak egymás mellett a tűző napfényben.

– Szerintem nem rossz alkut csinálnánk – törte meg a csendet a fiatalember.

– Te könnyen beszélsz, mert nem te fogsz főzni, mosni, vasalni, tehát ha jobban megnézem, nem is olyan

nagy szívesség ez a doki részéről.

– Ezzel szemben a munkahely mellé odaírhatunk még egy laccímet, melynek alapján három év múlva magyar állampolgárságot is kaphatunk. Jelenleg ki a Magyar Köztársaság elnöke?

– Göncz Árpád. Provizórikusan.

– Az a szimpatikus, vékony bajszú jó ember? Ő szereti az erdélyi magyarokat, és nem hiszem, hogy pont velünk babrálna ki.

– Én sem, ettől függetlenül miért ne kérnénk egy kicsivel többet is a dokitól? Ha visszautasít jó, ha nem, üsse kő, elfogadjuk az ajánlatát – latolgatta a lehetőségeket Viktória. – Konkrétabban szólva: amit főzünk, abból mi is ehesünk. Csakhogy ingyen, amivel rengeteg lét spórolnánk, hiszen a legtöbb pénzt a hasunkra költjük, nem igaz?

– Áll az alku! – parolázott Viktor az orvossal. – Tehát összegezzünk! Először próbaidő, utána gondozási megállapodás, mely a következőket tartalmazza: betegápolás minimális és csakis laikus szinten, bizonyos háztartási tevékenység, mint takarítás, főzés stb. Az étkezés pedig közös. . .

– Úgy van, közös.

– Aminek a költségeit szintén ti álljátok – tette hozzá kissé restelkedve, mert akárhogy is nézi, a doki mégiscsak csak több hálát érdemel, utóvégre állást szerzett a hűgának. – Így képzelted?

Podmaniczky nem alkudozott, mindenbe belement, nehogy ismét gondozó nélkül maradjon. Ennek pedig komoly oka volt: kissé rigolyás volt a ház úrnője.

– Szia, Nusi! Én vagyok – ölelte át a doktor úr ágyban fekvő testvérét. – Ők pedig az új gondozóid.

A gömbölyded, nyílt tekintetű öregasszony szemére illesztette szemüvegét.

– Kis Viktor – hajolt a kezéhez a fiatalember.

– Nana, erről szokjon le, szépfiú! Egyszerű iparos asszony vagyok én, nem naccsága, mint. . . mint egyesek

– célzott a bátyja feleségére gúnyosan. – És maga?

– Kis Viktória.

– Viktor és Viktória. Szép. Házások? Te meg mit pislogsz úgy, mint malac az ugaron?

– Csak testvérek.

– Ja persze, most már emlékszem! Épp a tennap említette Tónika.

A belgyógyász a háttérben fejére mutatva jelezte, hogy odabenn bizony már nem minden működik olyan precízen.

– Maguk tényleg átszöktek a határon?

– Át – mondta Kis Viktor.

– Nem féltetek?

– Ha azt mondom, nem, elhiszi?

– Nem hiszem.

– Féltünk hát, majd kiugrott a szívünk a mellünkéből.

– És azt a gazember Csócsészkút valóban lelőtték, vagy az egész humbug, ügyesen megrendezett tévéjáték volt.

– Valóban lelőtték, mindenki ezt állítja.

– Állítani sokat állítanak, aminek aztán a fele sem igaz.

– Most elégedettek a rendszerrel?

– Nusika, Nusika, te már megint politizálsz? Arra nem gondolsz, hogy esetleg untatod is a vendéget?

– Untatom? – kérdezte az özvegyasszony.

– Nem, nem, nagyon érdekes dolgokat tetszik mondani.

– Akkor válaszoljon: elégedettek-e az új rendszerrel a románok?

– Már nem sokan, inkább visszaállítanák, ha lehetne.

– Ahhoz meg mit szólna, amikor már mindenki pokolba kívánja Iliescut, egyszer csak újra felbukkan Csócsészkú a nép között?

– Mindenki rászavazna.

– Okos fiú! Szerencsére mi még nem tartunk itt, úgyhogy isten hozta magukat a cívisvárosban!

A testvérek ezen az estén végre gondtalanul, a jövőtől mit sem tartva tértek nyugovóra, s noha egész este beszélgettek, terveztek, a témából villanyoltás után sem fogtak ki.

– Befejeztétek? – szólt rájuk idegesen a vásárhelyi. – Most már szeretnénk mi is aludni.
A fiatalember erre fogta magát, és bebújt Viktória ágyába.

– Te, vigyázz, mert ezek még azt hiszik...
– Pszt, higgyenek, amit akarnak! Szóval szerinted a doki ki akar békülni anyával?
– Nagyon úgy néz ki – súgta vissza Viktória –, és ha együtt keressük, meg is találjuk az anyánkat.
– Hanem a nyanya...! Le a kalappal előtte! Varrónó létére szokatlanul tájékozott, és a politika is érdekli.
Vajon mi baja, mert amúgy jól bírja magát, nem gondolod?
Még tereferéltek vagy tízpercet, aztán ők is álomba merültek. Álmodásban átölelték egymást, és így aludtak tovább mindaddig, amíg a vásárhelyi rájuk nem kattintotta a villanyt a hálóban.

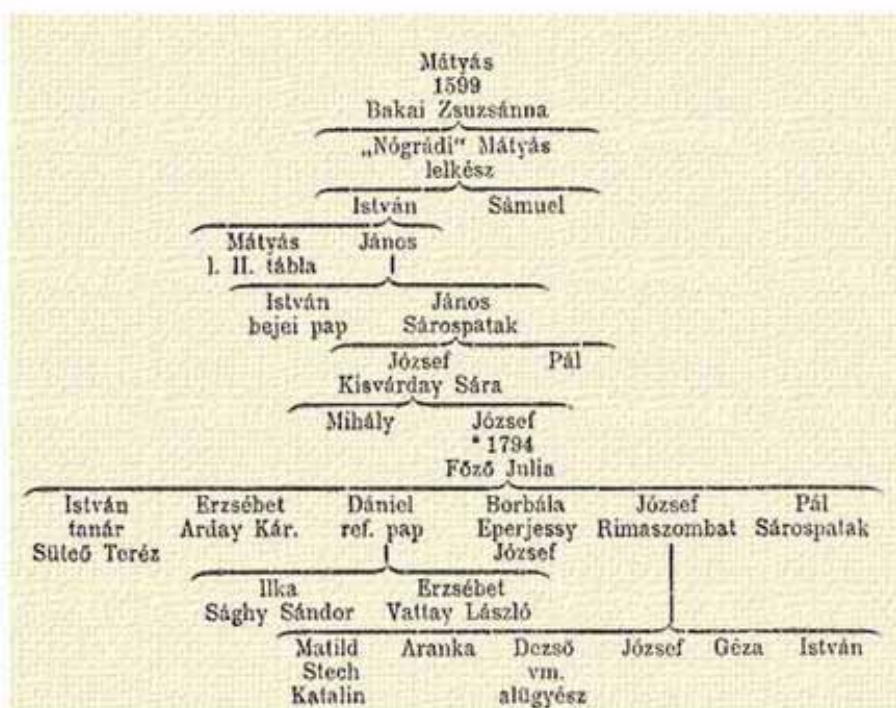
– Hé, emberek, idenéztek!
– Mi az, mi történt? – riadt fel az aradi.
– Ezek itt basztak előttünk.
– Megőrültél? Hiszen testvérek!
– Sze épp az a borzasztó, hogy testvérek. Pfuj, nem szégyellitek magatokat?
– Hozzám beszélsz? – ébredt fel Viktor is az álmából; akkor vette észre, hogy ő bizony ott felejtette magát a húga ágyában, mi több, szerelmesek módjára, egymást szorosan átölelve feküdtek.
– Undorító! – kontrázott a vásárhelyi szőke, pattanásos arcú nővére. – A kis álszent. Megyek, szólok a parancsnoknak, milyen mocskoknak akarnak ők menedéket nyújtani.
– Úgy van, együtt megyünk – kontrázott az ugyancsak szőke és pattanásos testvére. – Holnap, mert most nyilván ők is alszanak.
– Lehetetlené akarod tenni a földidet? – csóválta meg rosszállóan a fejét a vásárhelyinél jóval idősebb, meggondoltabb aradi. – Különben sem biztos, hogy ezek *olyanok*.
– De hát te is láthatad: úgy tapadtak egymáshoz, mint két folyondár.
– Hát aztán! – sietett testvére védelmére a másik aradi, egy már kopaszodó menekült. – Te nem láttál még testvérpárt összeölelkezve aludni?
– Már miért nem láttam volna! Gyerekeket. De ezek felnőtt emberek, a teremtésit az anyjuknak!
– Elég! – pattant ki az ágyából vérpiros arccal Viktória, és kézen fogva bátyját, kiperdültek a szobából. Az elkövetkező napokban izgatottan várták, hogyan lép a vásárhelyi ez ügyben. Ha szól, elvesztek, holott már amiatt is aggódtak, hogy politikai menekült helyett gazdasági menekültnek tekintik, és akkor bizony hátra arc, sipirc vissza, ahonnan jöttetek! Hanem a koma ezután semmit sem szólt, hallgatott, mint süket disznó a búzában.
– Szerinted feljelentett? – drukkolt a fiatalember. – A hallgatásából ítélve meggondolhatták magukat.
– Először is nincs mit feljelenítsen. Végül is semmi sem történt, és nincs is semmi *olyan* közöttünk – nézett a lány mélyen, nagyon mélyen Viktor szemébe. – Vagy tévednék?
A fiú nem bírván el húga fürkésző tekintetét, lesütötte a szeméit.
– Vagy tévednék? – ismételte meg kérdését egy fokkal idegesebben Viktória.
– Nem tévedsz.
– Visszatérve a vásárhelyire, talán feljelentett, talán nem – lélegzett fel a lány megkönnyebbülten. – Még néhány nap, és ezt is megtudjuk.
Nem tudták meg. Sem később, sem máskor, viszont megkapták a letelepedési engedélyt magyarba.
– Hurrá! – repültek egymás nyakába megint a testvérek. – Végre magyar állampolgárságért is folyamodhatunk.

VÉGH JÓZSEF

Nógrád szülötte: Nógrádi Mátyás református püspök

Úgy látszik a mai Nógrád község hajdanán több nevezetes személyt is adott a hazának, s a magyar irodalomnak. Spangár Andrásról már több helyütt írtunk, s méltán viseli a nevét a nyugat-nógrádi térség tollforgatóit összefogni szándékozó irodalmi társaság. A jeles irodalmi személyiség mellett feltűnt a régműltből egy másik jelentős név: Nógrádi Mátyás. Munkássága egyházszerzői és írói tekintetben egyaránt kiemelkedő.

Nógrádi Mátyás az ősi Abauj megyei Baksay családból származik. A család 1550. részesült birtokadományban. Baksay Tamás a törökök elleni küzdelmekben vitézkedett s 1552-ben részt vett Eger vára védelmében is. Unokája, Mátyás, a nógrádi vár alkapitánya volt, kinek fia Mátyás Nógrádban volt lelkész. Ő vette fel a Nógrádi nevet.

A család töredékes leszármazási táblázata szerint a gömörmegyei ágon találjuk Mátyást 1599-ben. Felesége Bakai Zsuzsánna. Az ő gyermekük „Nógrádi“ Mátyás lelkész. Gyermekai István és Sámuel. Nógrádi Mátyás 1617-ben született¹. Debrecenben tanult és 1626. jún. 6. lépett a felső osztályba; ekkor így írta be nevét: Mathias Bajoni.²

Sárospatakon folytatta tanulását, hol 1642. május 3-án főiskolai senior³ lett. Még ugyanazon évben Tállyára ment rektornak. 1644-ben pedig Tokajból ment Belgiumba s november 23-án a leideni egyetemre iratkozott be; innen átrándult Angliába is. Egyetemi tanulmányait

¹ Szinnyei szerint 1611-ben

² Szinnyei szerint „ebből azt lehet következtetni, hogy Nagy-Bajomban (Biharm.) hol jelenleg is vannak Nógrádiak, született.

³ Egy iskolai csoport idősebb elöljárója régebbi elnevezése

Leidenben és Utrechtben végezte. 1647-ben sárospataki conrektor⁴ lett; midőn 1649-ben Tolnai Jánost elejbe helyezték, ott hagyta Patakot és Debrecenbe ment, hol megválasztották papnak, de ezzel egyidőben a főiskolában is tanított. 1650. szeptember 4-én a tasnádi zsinaton szenteltetett pappá. 1659-ben a nagy-bajomi (Biharmegye) egyházban lett lelkész, hol sok kellemetlenséget kellett túrnie élte fogytáig a török és tatár hadak járásai miatt. 1661. március 16-án dékán és a debreceni egyházmegye esperese lett. 1665. szeptember 27-én tiszántúli superintendensnek⁵ választották; nagy buzgalmat fejtett ki az elpusztult egyházak rendbe hozása körül. Jelentős érdemeket szerzett a II. Rákóczi György bukását követő zavarokban és a török megtorló hadjáratokban szétzilálódott közösségek újjászervezésében. „Ezen működése közben jutott török fogságba; rajta és fogolytársain sarcot, idegen adósságot vett meg Cselib basa, de a mit az 1681. január 12-én tartott margitai zsinaton paptársai magukra felosztván térítettek meg.”⁶ Az ő idejében költözött át a váradi collegium Debrecenbe Martonfalvi György professzor vezérlete alatt, kit pártolás eszközlése végett követségbe küldött Apafi Mihályhoz szerencsével; kieszközölte a fejedelemtől a debreceni collegium által bizonyos részében jelenleg is élvezett cameraticum beneficiumot⁷. Superintendensége alatt tizenhét zsinat tartatott; oláh ref. egyházakba rendeltettek papok; ekkor jöttek be a váradi Bibliák Erdélyből és helybe hagyatott ugyancsak a Bibliának Csipkés Komáromi-féle fordítása.

A család címerét egy címerpecsét alapján ismerjük. Egy jobbában kardot (hármás babérágat) tartó oroszlánt ábrázol, s a sisakdíszén megismétlődik az oroszlán motívum. A család gyakran a következő címert használta: egy griff jobbában három felfelé álló nyilvesszőt tart; s a sisakdíszén a griff látható.

Egy korabeli forrás így ír róla: „NOGRÁDI MATTYAS. A' Sár Réte mellett N. Bajomi Pap és a' körül-való Ekklesiáknak Püspökjök. Angliai nyelvből fordította az LI-dik Sóltárnak Magyarázását, mellyet nevezett Idvesség Kapujának. Nyomt. Kolosv. 1672. eszt. 4. R. Nagy vastag könyv, Szép Munka-is. Vagyon ajánlva Apafi Mihály Fejedelemnek; és némelly Uraknak.”

⁴ az iskolaigazgató mellett működő tanító, másodtanító

⁵ a magyar protestáns egyházakban az egyházkerületeket vezető, választott lelkész, a megyéspüspök megfelelője.

⁶ Szinnyei i.m.

⁷ Erdély protestáns fejedelmeitől az államkincstár vagyonából egyes erdélyi és tiszántúli ref. egyházak és iskolák részére adományozott állandó jellegű javadalmazás

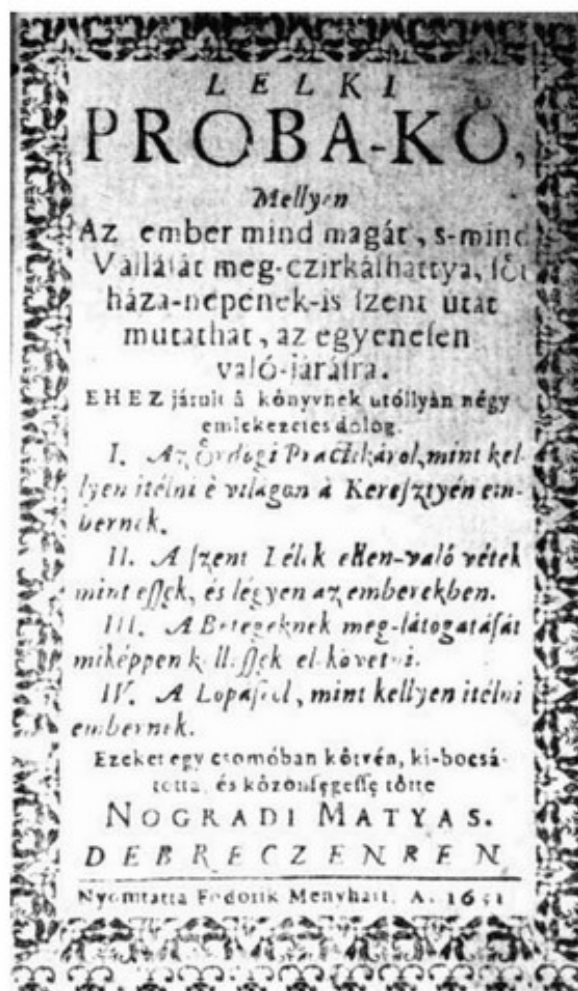
Zsoltármagyarázó prédikációk során Nógrádi Mátyás az 51., ún. bűnbánati zsoltár magyarázatához az angliai Arthur Hildersam, Londonban, 1635-ben megjelent munkáját vette alapul. Egy forrás így ír munkájáról: „Mellyet ez-előtt Angliai Nyelven ki-bocsátott, rész-
szerint, Hildersam Londinumban, Isten népének, és a térendő bűnösök idvességére: Mostan
pedig Magyar Nyelvre fordított, és az egész ötven-edgyedik Soltárt, össze-szedeggetvén, az
üldözés alatt nyögő, Magyar Ecclesiák vigasztalására, és hitek állhatatos erősítésére, ki-
bocsátott. Colosvarat, 1672. Nyomtatattott Veres-Egyhazi Szentyel Mihaly által. 1440,
(helyesebben 1424-ben). Ajánlva van Apafi Mihály erdélyi fejedelemnek prózában, s külön-
külön magyar versekben Bornemisza Anna fejedelem aszszonynak, Bethlen Jánosnak, Teleki
Mihálynak, Tofaeus Mihálynak, a három debreczeni papnak, Belényesi Ferencznek, Keresztes
Andrásnak, Debreczen és Kolozsvár városának.”²

² Szinyei József: Magyar írók élete és munkái

A hazai puritanizmusra nagy hatást gyakoroló szerző munkáját azonban alaposan kiegészítette, így szól a Szentírás könyveiről, a zsoltárokról általában és részletesebben a bűnbánókról, valamint a szövegelemzés közben sok gyakorlati kérdéséről, pl. az orgona használatáról, a táncról is. A munkát az angol szakirodalom is számon tartja. A magyarországi irodalomtörténet főként a kötet bevezető részeit méltatja. Egyfelől az előljáró beszéd lényegében egy igen korai hazai retorikai értekezés. Másfelől jelentős a szerző itt olvasható 13 magyar nyelvű költeménye. A neves személyekhez írott munkákat a bennük megfogalmazott közérdekű mondanivaló (a tanulás, tudás fontossága, az ország sorsa, stb.) kiemeli a kor szokásos ajánlóversei sorából. Itt jelent meg a szerző verses önéletírása is, amely személyes hangja és életrajzi adatai miatt érdekes.

Nógrádi Mátyás egyik legfontosabb írása a „Lelki proba-kő, mellyen az ember mind magát, s mind vallását meg-czirkálhattya”, ... Ehez járult a könyvnek utóllján négy emlekezetes dolog: I. Az Őrdőgi practikáról mint kellyen ítélni e világon a keresztyén embernek. – II. A Szent Lélek ellen-való véték mint essek és légyen az emberekbén. – III. A betegeknek meglátogatását miképpen kellessek el-követni. – IV. A lopásról mint kellyen ítélni embernek. Ezeket egy csomóban kötvén ki-bocsátotta és közönsegesse tőtte Nogradi Matyas. A kötet Debrecenben jelent meg 1651-ben Fodorik Menyhárt⁹ kiadásában.

⁹ A debreceni tanács a nyomda vezetését a jómódú iparos családból származó Fodorik Menyhárt deákra bízta, aki könyvárus és könyvkötő volt egyben. Működését a tanács minden szempontból ellenőrizte. A nyomda ettől fogva már nem folytathatott önálló kiadói politikát. A város cenzurajogot gyakorolt felette. Tipográfiáját egyre gyakrabban vették igénybe a protestáns szerzők.

Református tanítás, prédikációk, agenda és erkölcsi oktatás. – A címlével hátán zsoltáridézet. Ezt követi a szerző, *Nógrádi Mátyás 1651. die 9. August* kelt ajánlólevele *Néhai Kerekes Mihály uramnak megmaradott özvegyének, ... Bagoly Kata asszonynak*. A kötet *E könyvben levő emlékezetes dolgoknak mutatótáblája* című tartalomjegyzéke után kezdődő főrészben Nógrádi Mátyásnak öt munkája olvasható.

Az első a *Rövid elmélkedés, mely az igaz vallásnak hat kiváltképpen való fundamentum¹⁰ foglalja magában* címet viseli. A hat *fundamentum* (Isten, a bűnbeesés, a megváltás, a Krisztusba vetett hit, a hit eszközei és a kegyelemből való jutalmak) lényegét kérdés-felelet formában fejti ki a szerző, bőségesen idézve a vonatkozó bibliai helyeket.

Folytatólagos füzetjelzéssel, de új címlappal következik a második mű, a *Rövid trakta a varázslásról* című prédikáció, amelyet a *debreczeni szent kongregációban ... an. 1651.* tartott Nógrádi. Az ószövetségi boszorkányhiedelem egyik fő alakjának, *Manassesnak*¹¹ a

¹⁰ alapjait

¹¹ Manassesz (Kr. e 709 k. – Kr. e. 643) Júda társkirálya Kr. e. 697-től, királya Kr. e. 687-től haláláig; uralkodása alatt újra honosodott meg a bálványimádás

példáján értekeznek a gonosz előjárókról. Szól a boszorkányság valódi és nem meggyőző, vélt jegyeiről, a boszorkányság elkerüléséről és a boszorkányok megtérésének lehetőségéről.

A harmadik munka ugyancsak prédikáció. Címe: *Lelki elmélkedés, mely az atheusoknak*¹² ... állapotjokat világosan kimutatja, melyet a pünkösti szent alkalmatossággal tanított Nógrádi Mátyás, a debreczeni sz. kongregációban¹³, an. 1651 die Maji 28, 29, 30, 31, 32[!]. A hittől való elszakadás fokozatait, a hitetleneknek és a hívőknek a különbségeit, az apostáták elnevezéseit tárgyalja. Majd felsorolja, hogyan tarthatja távol magától a keresztyén ember az apostasia¹⁴ vétkét.

A negyedik és ötödik írást az apró betűs *Appendix* című rész tartalmazza: először kilenc pontban értekeznek magyar nyelven *De visitatione aegrorum*¹⁵, majd *De furto*¹⁶. A lopásról. Nógrádi Mátyás 1650-től lelkipásztorként működött Debrecenben. Ajánlólevelében felsorolta előzőleg publikált műveit. A *Lelki próbakö* második darabjával részletesen foglalkozott Makkai László¹⁷ (Hajdú-Bihar megyei Levéltár Évkönyve VIII. Debrecen 1981, 113–130). Feltételezte, hogy elkészítéséhez Nógrádi angol irodalmat is használt, mivel 1645 és 1647 között járt Angliában, amikor ott nagy számban jelentek meg boszorkánypörökről szóló röplapok.

Bartók István¹⁸ a kötetben található prédikációkat elemezte Nógrádi prédikálási elveinek rekonstruálása során.

Úgyszintén Fodorik Menyhárt kiadói munkásságát dicséri az a latin nyelvű könyv, mely a „Epistolae ad Romanos scriptae. Brevis explanatio, triplici methodo ornata. Videlicet. I. Analytica. II. Explicatoria. III. Practica. In illustri schola Debreczeniensi publice proposita, & expensa, in gratiam suorum auditorum, a die 25 apr. ad diem 17 junii, ejusdem anni finita, / per Matthiam Nogradi; Ecclesiae ministrum.. - Debreczini : excussa apud Melchiorum Fodorik, 1651.” címet viseli.

¹² Istentagadók

¹³ gyűlés, gyülekezet, egyesülés

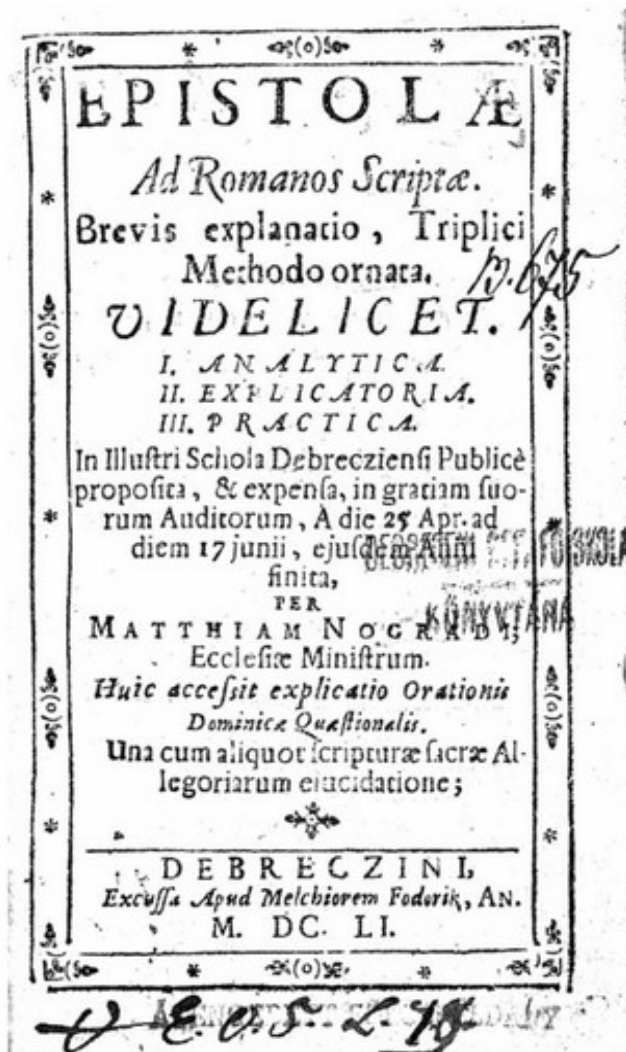
¹⁴ Hitehagyás, hittagadás, átállás, köpenyfordítás

¹⁵ A betegek meglátogatásáról

¹⁶ lopás

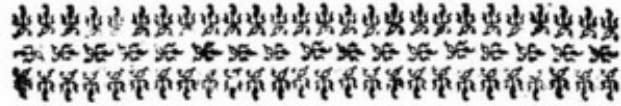
¹⁷ Makkai László (Kolozsvár, 1914. júl. 10. – Bp., 1989. dec. 1.): történész, ref. teológiai akadémiai tanár, az MTA tagja

¹⁸ Bartók István irodalomtörténész, a MTA BTK tudományos főmunkatársa

1681-ben bekövetkezett halálára Lisznyai Kovács Pál¹⁹ irt gyászverset.

¹⁹ Lisznyai Kovács Pál, református tanár, író

Ad Lectorem.

Lector candide, non excessit nobis memoria promissio nostra, De FLO RILEGIO emittendo, cujus in nostro libello, ante hunc emissio, interposui mentionem. sed quia in diem graves nobis occurrunt labores, hinc retardatur illius complanatio: tamen hac occasione libello hoc utere, Dominum pro nostra incolumitate deprecans, ut per vitæ continuationem possimus DEO, & Ecclesia illius promovenda litare, testor interim Deum, quem cælo in spiritu meo, hoc meo labore unice spectasse gloriam DEI: in Schola nostra Debr. tamen si quas transpositiones in hoc libello, literarum inversiones, vocum indispõsitæ collocationes videas, parce, & mihi, & Typographo, aut etiamsi Reformatæ Religioni adversarium quid prima fronte, hic concipias, convenias me Theologicis rationibus, sum enim vir prof. & ui gaudens, VALE. Tuus in Domino frater Matthias Nogradi.

Források, felhasznált irodalom:

Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. Budapest, Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1939-2002. 7. kötettől sajtó alá rendezte Viczián János.

Magyar életrajzi lexikon I-II. Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967-1969.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. Budapest, 1891-1914.

Új magyar életrajzi lexikon. Főszerkesztő: Markó László. Budapest., Magyar Könyvklub. IV. kötet L-Ö. 2003;

Új magyar irodalmi lexikon. Főszerkesztő: Péter László. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994., CD kiad. 2000.

Zoványi György: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. Szerkesztette: Ladányi Sándor. Budapest, Magyar Református Egyház Zsinati Irodája, 1977.

Kukoricatánc

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

Gróza Péter emléke

Otthon jártam szűkebb hazámban, ahol nincsenek hegyek. Lapos vidék az, csak az láthat ilyet, aki nem restell pitymallatkor felkelni. Akkor is csak tiszta felhőtlen időben. Ilyenkor a keleti ég alján megpillanthatja a nagyváradi hegyek halovány, kékes rajzolatát. Lehetnek azok ötven-hatvan kilométernyi távolságra is. Jó messze a mi kisvárosunktól. Jó szem kell az ilyen távlatok áttekintéséhez.

A távlatokat nem csak nézik, hanem gondolkodnak is róluk mostanában az otthoniak. Romániában, a határmenti *Bors* nevű település, valamint az *alföldi Sárrét* itthoni oldalán fekvő körzet vezetői közös területfejlesztési terveket készítenek és együtt pályáznak az Európai Unió támogatásáért.

Egyelőre még ellenőrzik a személyigazolványt annak a bizonyos sengeri határnak az átlépésekor. Ám, mint tapasztalhattam, ez a mostani ellenőrzés jobbra udvarias formaság.

A határ két oldalán bontakozó kapcsolatok érdekességét fedeztem fel akkor is, amikor a kezembe adták a Szeghalmon szerkesztett *Körös-Sárréti Hírlap* című kétnyelvű újságot, melyben magyarul és románul közlik az információkat. Feltehetőleg azért, mert a túloldalon is olvassák azokat. Böngészésük közben azt is gondolhattam, hogy így könnyebb lenne nyelveket tanulni. Eszperantista létemre is sok-sok ismerős, latin eredetű szó jelentését tudom megfejtani, s rájövök, hogy a románban sokszor előforduló din szócska a birtokos jelzőt jelenti, ugyanúgy, mint az eszperantóban a *de*.

Kis lépések, de jó lépések ezek a mostaniak. Így válik lehetővé, hogy az ember minden nyugtalanság nélkül barangolhasson a túloldalon. Pláne, ha még annyi kis szókészlete is van, hogy az egy gombóc fagyit úgy kérje: *Una globul, s ha belekóstolva jónak találja, úgy dicsérheti meg, hogy bine*. Zavartalanul megállhat Csucsán egy udvarház előtt, amelyben *Ady Endre lakott Csinszkával*, mert akkor még a felesége apjáié volt az a kis épület a birtokkal együtt. Később vásárolta meg tőle *Oktavian Goga*, a nagy román irodalmár. Neki is ott van a végső nyughelye, mauzóleuma a ház szomszédságában, mintha a két jelesség egykori, kölcsönös szimpátiáját jelképezné holtukban is.

Oktavian Goga (1881-1938) kezdetben a haladó román értelmiség ügyét képviselte-olvasható az Új Magyar lexikonban. Munkását Ady Endre is méltatta. Goga Petőfi és Ady verseket is fordított románra, s ezekkel együtt *Madáchtól* Az ember tragédiáját.

Nagy kár, hogy később a nacionalista személet uralta tevékenységét. Volt miniszter, rövid ideig miniszterelnök 1937-ben a Nemzeti Keresztény Párt vezetője.

A *körösfüi főutca* felső végénél a *Sebeskörös* eredetét lehet megtekinteni, ami csupán egy csöpögő, szivárgó kis kutacska, ahonnan mint kis vizesárok kanyarog tovább a születő folyó. Az utazó már csak *Nagyváradnál* találkozik vele ismét, amint nagykorúként szeli át a várost, gyönyörű víztükrével.

Körösfün többnyire mindenki magyarul beszél és a végtelenül hosszú főutca mindkét oldala tulajdonképpen többkilométeres bazársor. A népi szötteket, varrottasokat báránybőr ruhanemüket kínáló pavilonok nagy részében magyar címeres nemzeti zászlók láthatók. Sőt, helyenként még a történelmi Magyarország térképe is ott függ a falon.

-Nem lesz ebből maguknak valami bajuk?-kérdeztem többektől is, mire magabiztosan kérdeztek vissza:- Mi lenne? Nem törődnek már ezzel.

Jó, hogy így alakulnak a dolgok a Kárpát-medence népei között. Bár tudjuk, vannak még döccenők is ezen az úton. Más választásunk azonban nincs, mint a testvéri összefogás, amelyről történelmi nagyjaink is álmodtak, s próbáltak tenni érte. Elég, ha csak *Kossuth* és a nagy román forradalmi demokrata *Balcesku* (*Balceszku. 1819-1852*) próbálkozásaira gondolok. Az 1848-i, havasalföldi forradalom vezetője és a magyar kormányzó között 1849. július 14-én román-magyar megbékélést szolgáló megállapodás jött létre.

-Lám-lám,-mennyi szükséges, különleges olvasásra készítő feladat bukkan elénk, ha lexikális tudás helyett, tisztán akarjuk látni múltunkat-gondolom a mindenféle források közt kutakodva. *Hunyadi János, Bethlen Gábor, II.Rákóczi Ferenc* neve bukkan elő, s a huszadik század számos gondolkodója közt *Balogh Edgáré*, akik bár különféle világnézettel, de egyformán azt látták, hogy a legbiztosabb szövetséget a szomszéd népekkel érdemes megkötni,. Minden évszázad korparancsa ez, egymás iránti bizalmatlanságaink és előítéleteink leküzdésével együtt.

Node, mekkora kerülőt teszek én most, miközben a békés és alkotó együttélés legnagyobb és cselekvő prófétájára akarok emlékezni. Szándékom eredője az, hogy évenként egyszer-kétszer mindig előveszek két kis könyvecskét, amely *Petru Grozáról*, magyarul Gróza Péterről szól. Arról a huszadik századi román erdélyi, dési, nagybirtokos ügyvédről, a Hunyad megyei Bácsi község görögkeleti vallású pap fiáról,(1884-1958) államférfiről, aki az erdélyi, szászvárosi középiskola után a tanulmányait Budapesten, a berlini és lipcsei egyetem jogtudományi karán folytatta. Magyarul tökéletesen beszélt. 1918-ban az erdélyi kormányzótanács tagja volt, Ady költészetének nagy tisztelője. Több szakaszban a román parlament tagja. 1933-ban a szélsőségesen nacionalista *Julio Maniu* Néppártjával szakítva, megalapította a demokratikus *Ekés Frontot*. Tiltakozott az ellen, hogy Románia Hitler szövetségese legyen. 1943-ban bebörtönözték.1944- augusztus 23. után részt vett a Románia demokratizálásáért folytatott küzdelemben. 1945.márciusától a kormány elnöke 1952-58 között a Nagy nemzetgyűlés elnöke.

A Groza Péter emlékére című kiskönyvet 1984-ben adta ki a Kossuth Könyvkiadó. Dokumentumait *Lipcsey Ildikó* gyűjtötte, *Sipos Attila* válogatta és szerkesztette. Ezt követte a Gondolat Kiadó, Közös dolgaink sorozatában, *Petru Groza, A börtön homályában* című, lényegében a börtönnapló műfajában született munkája 1986-ban, *Mária Magdolna* fordításában. Az előszót *E.Fehér Pál írta és Száraz György*, valamint *Szász Zoltán*. A jegyzeteket Szász Zoltán lektorálta.

Ez utóbbi könyv Magyar olvasóimhoz! című írásában említi meg Groza, hogy budapesti egyetemista korában a Menza egyik asztalánál vacsorázva a fejük fölé akasztott táblára lettek figyelmesek: ”*Itt oláhul beszélni tilos!*” Ebből összetűzés robbant ki. 1920-ban pedig Csíkszeredára vetődve a prefektusi főbejáró ajtajánál fedezte fel a táblát; „*Itt csak románul szabad beszélni...*”

Levétette azonnal a táblát, mire a prefektus dadogva magyarázta,hogy a székelyek tudnak, de nem akarnak románul beszélni, mert ellenségek..

Az üdvözlésére megjelent küldöttség élén a katolikus esperes papírlapról bagadozta a mondanivalóját románul. Groza félbeszakította a beszédet és kérte, hogy mondja magyarul, de a székely nem tágított.

-Hol a hiba prefektus úr?-kérdezte Groza.

-Kérem, higgyék el- mondta 1945-ben miniszterelnökként a kolozsvári egyetemen tartott beszédében- én pontosan tudom, hogy mi folyik le egy kisebbségi ember lelkében, hiszen én magam is voltam kisebbségi. Ezért is kell megszűnnie mindenkorra a kisebbség fogalmának.

Ugyanitt jelentette ki: -Azt akarjuk, hogy levegővé váljanak a határok, a Lajtától a Fekete tengerig.

Börtönnaplóinak egyikében említi azt a példázatnak szánt esetet, mikor a szigorú fegyelmet tartó szászvári középiskola egyik óráján elszenderedett. *Serestély Béla* az osztálytársa bökte oldalba ezekkel a szavakkal:

-Ébredj fel, ne aludj, mint egy güzü!

Groza, akkor még hiányos magyar tudásával sértésnek fogta fel a güzüt, s hirtelen pofonvágt a Serestélyt: Később persze kibékültek. s egyszer megkérdezte a barátjától: Mondd, mi az a güzü?

-Tudom is én - válaszolta Serestély.

Vagyis, két ember és két nép összeveszhet olyan dolgokon, melyeket egyikük sem ért.

Már 1938-ban világosan látta azt, amire a börtönnaplójában is visszatér;...”*tragikus biztonsággal látom előre azt, hogy sajnos nem is olyan messze a sovinizmus, faji gyűlölet, világuralmi törekvések és hogy egy néhány örült, történelmet csinálni akaró” vezér” háborús készülődései légkörében még egyszer össze fogunk pofozkodni.*”

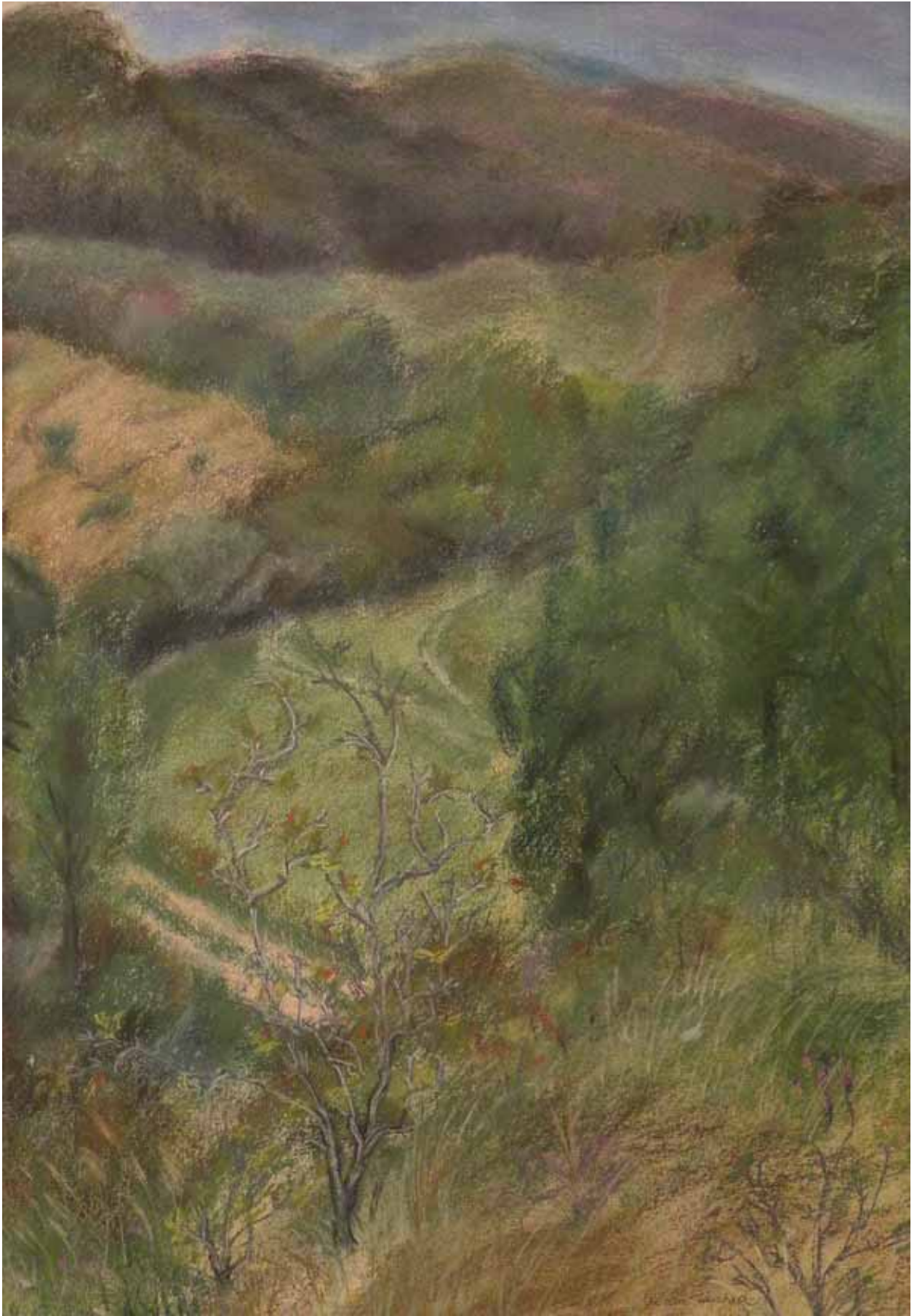
A Magyar Népi Szövetség Kolozsváron tartott első kongresszusán is kinyilvánította azt a szándékot,amivel mondhatni, a korát is megelőzte. Megvalósítandónak tekintette a két ország közötti vámunió létrehozását. Elhagyva az útlevelé használatát, biztosítani a szellemi termékek szabad forgalmát, különös műfordításokkal gazdagítani a szomszédok kultúráját.

Más alkalmakkal történt megszólalásaival is azt hangoztatta: *”Küzdeni fogunk országunkban minden nép elemi jogáért, hogy anyanyelvén sajátítsa el a művelődést.”*

A háború utáni első időszakban Észak-Erdélyben dúló hírhedt román *Vasgárda* megfékezése után Groza sokat ígért és küzdött a meghirdetett célok érdekében. Ám mindkét nép reményeit lehervasztotta az egyre erősödő Sztálinista diktatúra, a sovinizmus. Közép-keleti európai sors, amelyben a humanista politikus részesülhetett Petru Groza korában: Megsemmisítés, börtön, vagy ha nem ment másként, akkor háttérbe szorítás.

Álmai, szándékai megvalósításához a mi korunkban kell erőteljesebben hozzá látni:

Jó volna ezt a két kicsi könyvecskét is minden település könyvtárának a polcain megtalálni. Remélem, hogy meg is találhatók.

Somosi táj

BOZGOR ELIAN

Minimálok

**Különutak;
avagy:
Egyszerűek és tanultabbak**

*Legkedveltebb útjaink a kétirányú zsákutcák!
(O.)*

Akkor lépett - kapualjból - utcára: újságíró s csillagfizikus-barát.

S máris elkeskenyedett az ő ábrázatuknak; ugyanis Kossuth Lajos-i sugárúti s Pozsonyi-utcasarkin: férfi feküdt aszfaltúton, ún. Alvégi Felvégi Európai Nagy Sóbánya-úton... , mellette – sétabot; mármint: fekvőnek mellette...

Oldalukon: kamion-, tehergépkocsi- s buszvezetők s úri autómotorozók: értetlenül állnak-járkálnak a jelenség felett.

Viszont azok, akik itt élnek, azok már kevésbé értetlenül, mert gyülekeznek közeli házakból.

A szemközti útforgalom szokásosan, ballagva megy: torlódik a télies nyirokban, semmi-meggyőződéssel; remeg is föld, csilingel egy-egyszer valami ablaktábla, valamelyik sofőr dudál... izzadnak a lóerők, füst, bűdösség, lárma; amonnan “dub-dub-dub” hallatszik; ingyen zenecirkusz, valamelyiktől... mikéntha óvodában lennénk, homokozóban; csakhogy ez mégse *homokozó*... ez *kölcsön kapott út*; s kinti: innen – odáig... S hogy miféleket hordanak egybe gondolkodók, költők, ezt inkább hagyjuk: Eget, Földet, s bennünket... ez „utakban“!

Azok, akik itt laknak évtizede – de két éve legalább: azoknak biztosan beszámítják ilyen s amolyan rokkantéveiket, amikor már tovább-hosszabban nem senyvedtetik őket feletestvéreik; mondjuk azzal, hogy különféle mérgeket produkálnak számukra, amúgy is csupaboldogság-létükhöz így járulván; sajátosan: ilyen-olyan mono- és dioxidokkal, keringést zúzó mikroszemcsékkel, különféle vegyület-gőzökkel (éljen, lélegezzék a feketénél sötétebb, de mégse szilikózikus tüdőerdő!). Végére is: emberfia nem azért jön világba, hogy másiknak életét rongálja. Bár lennének rosszindulatú más nézetek.

Igaz, itt most kis gubanc lehet; “embertárs” az úton hever. Ugye? Mint eldobott frakk, vagy gubancos juhászbunda. “Biztos nincs ki nála minden kerék.” S milyen könnyű is ezt gondolni, mondani! Merthogy nálunk aztán “kilenne”.

Némelye rádiótelefonál, mása távolabb, vagy heverőnek közelében járkal: nézne-nézegetve azt; talán csak álmodik: konstatálva (netán?), hogy “hiszen nem szocializmus, hanem demokrácia épülnék már; noha erre, valahogy... még mindig nem fogva az, hogy lenne is “alapjain-se”; nemde? És sosevolton, nyilván.

A járőrök – most, kivételesen (ki érti...?) – három perc: s itt is volnának.

A renitenst óvatosan emelintik; beszélnek (neki? hozzá?), járnak az etetők: de az, ottan, lenn, nem felel.

Előbb útjára bocsátának, porolgatnák-tisztogatnák, jobb a békesség? (némely szemlélődő, elég villogó is...), de a Nagykabát (makacsul?) visszanyeklik: úgyhogy inkább “palyicáj”-i bádogszekerénybe gyömöszkölik, tuszkolják-szuszakolják...

Ezeket nem szeretik.

Szerintük legalább három oka ennek: legtöbbször van (1) valami vaj a füle mögött; mások (2) nem szeretnek “belekeveredni dolgokba”; s lenne (3) itt valami *hagyományféle*, amit nemcsak tisztelnek, hanem őriznek, ápolnak...

Az apa – mondjuk így - kicsit messzebb: kiskamasszal (fiúval?) szemléli a dolgokat.

Apa, mért nem fekszenek az emberek az autók elé: ti is, anyával mért nem...; hiszen ti is annyit beszéltek erről... ide a bácsi mellé. Te is mernéd ezt; apa?...

Nézi a férfit a gyerek; arcán hasonszer tanácsalanság.

Mondana valamit apu, puffadt-ütött arcát, fejét vakargatja, hiányzik egyik metszőfoga...; nyíratlan bajuszának simogatásával kínlódik. (Rajta is piros nájlondzseki, akár a gyereken, gyűrött nadrág mindkettőn.)

Hajadonfőtt állnak, apa kabátjának zsebeibe dugdossa kezeit a fiu: az meg ellenkezve...; rángatja magát.

Kicsit zömök (s nem fésülködött ma), apró mély malackaszemei... barnák és sárgák..., fülei rongyosak, szája felszakadhatott valamikor (kifordult ereszhomlokuk is majdnem ugyanolyan: alacsony, hátrafutó...): a bozontos szemöldökök alatt mintha szarvacskák indultak volna valaha; kétfelöli növekedésnek, de aztán megálltak a növésben.

Hangjuk is hasonló: a gyerek mintha mutálna, apu meg valahol legmagasabb tenorközel. S aluszékony, lagymatag.

Ne hülyéskedj mán, gyerek; te!... Mondja széjjelnézve, nem indulatos, de ő is meglepődik a hangon. Amolyan gyakorlott társalkodó-stílusban beszél. Ahogy a jóbeszélőkéjű piacozók. (“Ugyanolyan lennék, mint te lennél...!” “Egyformák vagyunk.”)

Erre tanítanak az iskolában?! Mi?

Még ő is tudja, csak te nem tudod! – csatlakozik-toppán eléjük az asszony. Egypár méterről; amerre tanakodott valami szomszédal? járókelővel.

Tutyimutyi alakok vagytok. Érted?... Ezt a szegény ördögöt meg elviszik. Óóó, isten-kééém!!...

Derekára rakja kezét, csak egy pillanatra (területi gyűlésen-ülésen volt is telepieknek küldött szószólója)

Cipője széttaposva, ruhája bő és rakott, rétegezett: csiricsárén terül köré, csupa szín és minta és... Virágpompa. (Világ-pompa?)

Fekete rongykendőt kapott vállára, a kendő is virágos, igaz, fakó, kopottas... Hatalmas rézsín-sörénye egészen derekáig vereslik. Nagyjából negyvenes, mint apa, de mozgása elég fáradt; a test terhétől. Fekete harisnyája lucskos-sárcsapott, és szalad néhol. Lukas. Az asszonyarc szabályos, kicsit lapos-széles, a szemek nagyok, barnák...

Tudatában is lehet cserfességének; tekinget maga köré, hogy hallják-látják-e... utcaiak, környékiek. Gurulókocsit húzott maga után, azt valamivel arrébb hagyta, azt nézi. A kocsin foltos kenderzsák, azon kisebb s nyítt csomagok.

És folytatja, nagy köröket írva maga elé.

Persze..., mi menjünk helyettetek!... Nem elég az, amit összerobotolunk, rátok!? Pfuuj!... Meg rájuk is. Elkényeztetett, szarházi hibbant népség!... a mi magyar-nyakunkra szabadítják Európa átmenő keleti, balkáni-ázsiai kamion- és teherforgalmát. Még én is tudom, pedig fogalmam sincs... útéptésről, közlekedésszervezésről. HOLAZAZ ÚT!?... Ezeket a tanácsmányzatiakat kéne iderakni... bársonyülésekből. Idetenni mindet; lakjatok itt, próbáljatok mozdulni, ha valami nem tetszik...! De nem sikerül nekik, mert az ingatlanok már lassan... szart se érnek. Ha valami érdeklődőnek utánadobnák, akkor se kéne... Bemutatni nekik, hogy mi a nép istene. Na, gyere kisfiam! Kézen ragadja a gyermeket; szinte eltépi a férfitől: Este találkozunk. Gyalázat! Szevasz –

A csillagfizikus ezt mondja újságíró- (mellesleg: költő-) barátjának: Ez botrány, te...! Nem gondolod?...

Egymásnak bólintanak, néznek a távolodó asszony után, mintha beton-tojásokból lenne rakva járda; a nő, közben, billeg cipőí felett, ringatva derekát... surrognak a göncök...

Ahogy mondod... Ingatja fejét az újságíró (mellesleg: költő...). És nem nagyon sajnálja, hogy épp most vetette ide cimboráját a hétvége; jobb hétvége dukált volna neki, de nem tragédia. Magyarázkodni pedig? Minek?

Beletalált. S hogy két éve még nem volt így?! (Folyton ez volt, folyvást így volt.)

Többet tud, mint én tudok. Két évtized alatt (szinte) – beszíppantotta a kevéske civilit is: a sivár-silány politika. Ugyanis beszípkázhatta... Ami kurázi maradt – s vékony középosztályin – arra feléhezt a nyáladzó-duruzsló falka, az újraosztás, a tolvajszokás szűköske egypár éve. Velük, persze.

S mások lettek a “prioritások”, perszehogy; a “létgondok”? Le is esett aztán gyorsan ez a „szegény ó magyar... s haza!...”. Mint zengedettek is hozzá jeligen; csak legalább feljebb mászhatni történéseiknek, s klubi-egyleti volt tanítóiknak, költőiknek, kevesebb, de ugyanily heves ifista *szocretíra* jogászaiknak, közgazdászaiknak; „Előre, nyomás-nyomódás a hatalom ritkádzó-ürülő polcainak!”. S parlamenter is lehet *ilyenből*; s azért meg már semmi se annyira drága, főleg, ha semmink sincs.

El is hullott, le is hullott, meg is rohadt, mind, ami csak felsóhajlott kétkedőn-derűvel is, ha, erre... Csak az a kis villámos fácska ne látszana! (Bárha nem is erőltetnék azt, hogy ez mit jelent... szimbolice?, metaforice?..)

S kit is hergelne életforma?; pl. egészségre... , mely nem is létezik (kórtanászoknak nem újdonság ez): s kit érdekelnének globális világgondok...? e környezetnek-környéknek, stb.-nek napi göcsörtös kólikája kit zavarhatna, s annyira...? Nemhogy bátorság nincsen, de igény sincs.

Mindenben az édes-mézes pénz, a mázas arany csurgása felé fordultunk (s milyen helyesen!), azokból pedig eddig se volt ország-kamrán. Szabad gazdálkodni?! De ugyan miből!?

A hétéves terveket meg kint készítik... s úgy látni, hogy a “befuccsolt szocialista építkezés” kalákai (-kloákai) három és ötéves terveire “kontra” (mégis csak) “léteznének” gazdasági képzelgések-reményletek: TERVEK. Miközben errefele már maga a “terv” szó is száműzetett, s tiltatik... , akár utcanév az a “Terv”, avagy lenne szórakozóhodálynak neve, pl. mozinév. Tilos! Mint Fazekas *Matyi*-jában a “lúd”, “liba” stb. szó használata. S hogy röhej?...

De nem egyedül-röhej ez, itten. (Így!) Szarakozás. Közös és egyetemesített szarakozás...

Na, és a... szórakozás-szarakodás?!: az unatkozás!, a mintha-hajszosnak pumpálása: a sikernek (az meg miféle asszony-tanoda! Nemde?...). Haszontalannak alapozásai...

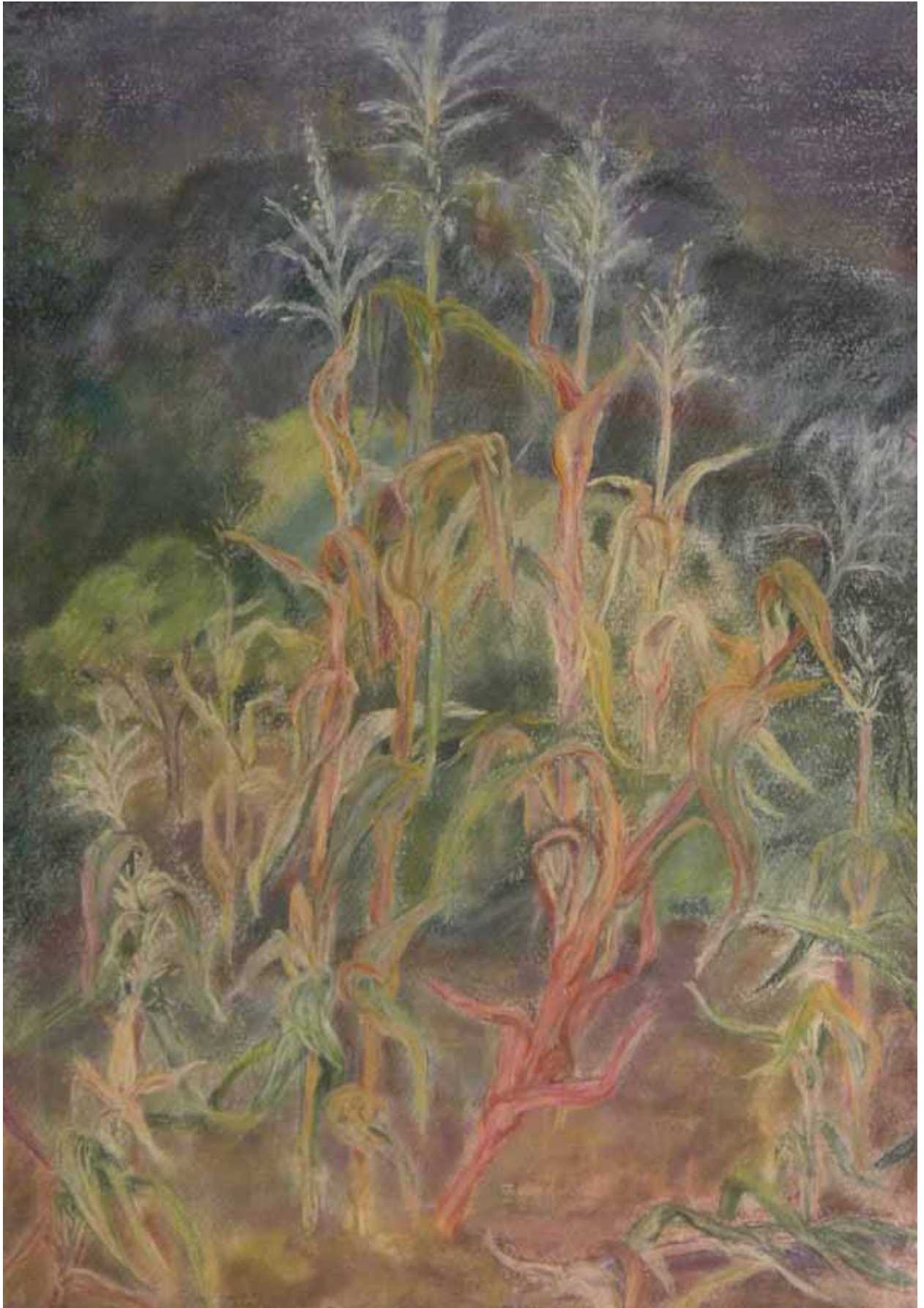
És az élet ott fekszik (fel)ravatalozva, tocsogón, balsamfolyadékban... s ez mindegyikünknek tetszheték; merthogy még nem mi fekszünk ottan (pedig ott fekszünk).

Vagy mégse így lenne?

Mindenki a maga kínálataiban? választásaiban?

Lehet, hogy akkor se mozdulnánk, ha itteniek lennénk? De így meg aligse-alapunk?

Itt lakunk (még): ez-utcai Nagy Megyeri Európai Autóműhely felett. Áldás és békesség ezen?! Átok? Itt lennénk, s ez elég valószínű: legszutykosabb nagyobb városunkban; itt, Ok. u.-i 17. eszte(le)ndőnek utolsóelőtti-előtti hava-napán.

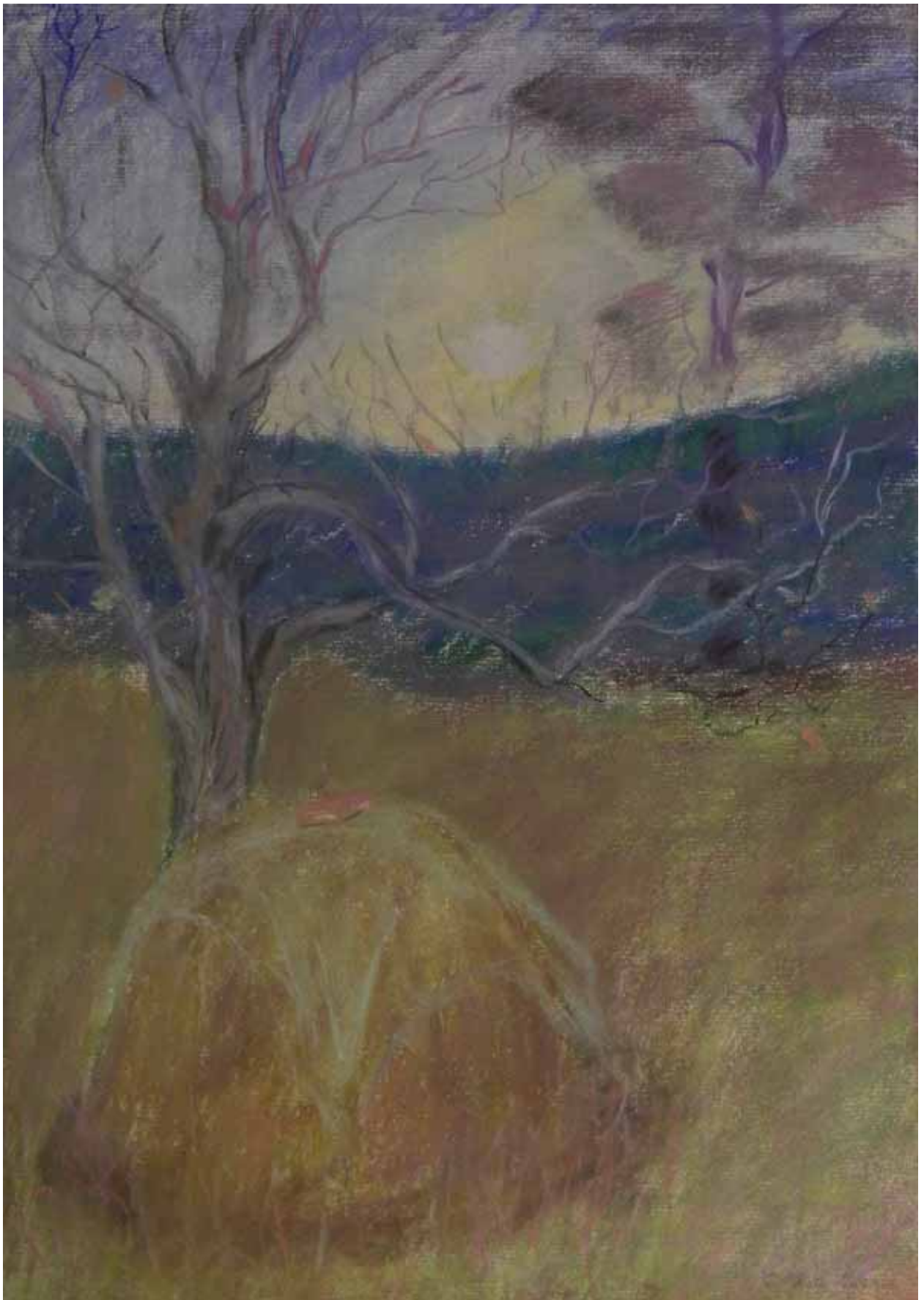

Kukoricás

H. TÚRI KLÁRA

Valuta

Buszok bőzsöngenek a széttaposott hóban, az M1-es hóeltakarítása megint késve indult- de hisz...holnapra lehet, hogy a hó el is olvad? A Penny-ben /még valaha, indulása idején ha Filléres-nek szerettem volna e nevezetet, mára már beláttam: ennek sincs sok köze a mi forintunkhoz; bárha mérföldekkel jár a Tesco előtt pl. egészségnek elfogadhatóbb áru, tekintetében másrészt!/- szóval... itt az egészségesebb árúk közt, ismeretlenül is ismerős kispénzüiek társaságában: ezúttal egy halkszavú szelíd férfihangra lettem figyelmes. Magamkorú öreg volt annak gazdája, kinek vidámsága megvidámított maga körül mindenkit. Pl. a pénztári sorban mögöttem álló idős asszonyismerősét, hogy egy „Hogy vagy”-gyal illette, s...az a szokásos formulával felelt volna, ő így előzte meg annak obligát feleletét: - 'S ha „jól vagy” – akkor hogy vagy !?’ Merthát nyilvánvaló, hogy országunkban egyetlen 70- es sem igen lehet igazán „jól”; már csak történelmi okokból sem: ha forradalmár” volt, hát azért, ha „ellenforradalmár” volt, hát azért! – S ha a tóvárosi újonnan nyílt ’magyarok boltjában’ veheti a zöldséget és húst: annak okáért, s...ki – ennek árait semmiképp megfizetni nem tudván – itt vásárol, hát azért! De ez a bácsika még tudott valamit az emberi lélek rejtelseiből, amit legtöbbször az embertpróbálón lélektelen s erőszakos iparosítások évtizedei mintha elhomályosítottak volna mára: a tél jege alatt, hogy ott a tavasz virága. Bennünk is! – És én – magam mögé nézve: a Penny-ben – megláthattam ma, milyen kicsi dolog is elég ahhoz, hogy földérítsen s megfiatalítson egy fáradt öreg arcot. Mert hát fene rossz idők járnak ugyan ránk, de hát...ha figyelmünkkel megtámogatjuk egymást, kevésbé lesz mindez elfogadhatatlan. – Amire leginkább s minden körülmények közt fogadóképes kell, hogy maradjunk: a Szeretet volna az. A mi közös jövőnknek aranyfedezete.

Szénaboglya

DOBROSI ANDREA

Napok

Sápadó a hajnal arca,
virrad. Jön az örökös hajsza,
a meglett civódás megint.
Köztünk a levegő meging,

rezzen, cirógatni próbál.
Ránézek, fordulok, s a váll
egy rántásnyit hátracsusszan.
Vár, mint fogkrém a tubusban.

A kávéskanalat ha majd
megfogom, tán előbbre hajt.
De addig még az éjszaka
dorombol rajtam, a laza

másnap itt, hogy megérkezett,
kezet rázna velem, kezet,
ám odúm, az ágy marasztal.
Tegnapot pereg rám a fal,

én hagyom. De int a reggel.
Hiába bújok, ő meglel.
Horoszkópom is megmondta,
eljön, piszkál Nap dorongja.

ELBERT ANITA

Vízöntő

A csillagok, mint őrlángok
Lüktetnek a fényégen, hol
A bolygók mozgó élőlények,
S az idő leperreg róluk, mint
A harmat, melyet vörös óriássá
Tesz a gondolat. Szelíden,
Mint a bárányok, haladnak
Pályájukon a planéták, nem
Zavarja őket a változás, csak
A jelenben vernek gyökeret,
S rezegnek a lét ősrítmusára.
Felkel majd helyéről egy
Csillag, s az eddigi tüzes
Világképet az élet vizévé
Alakítja. Egy lángos csillag
Áll felettem, fénycsóváit
Szívembe zártam. A neve
Vízöntő lett. Sokszor láttam,
Hogy az égboltról könnycseppeket
Fújt hozzám a szél, s egy korsó
Alak rajzolódott ki a csillagzaton,
Melyből élő víz csorgott le
Arcomra, melytől megelevenedtem.
A versben ugyanis csak szó
Vagyok, s egyedül a hangoltságban
Lakozok. Ám egy nagy titkot,
Mint terhet cipelnek vállaim,
Melyet csak az összó rejthet el
Magában. Hajdanán a csillag szent
És sérthetetlen volt, ma már csak
Látványosság és horoszkóp.
Ám mikor kivirul az éjvirág
Ormán a fény, halványan
Látom a Vízöntő csillaga mint
Önti ki az Élet Vizét a tüzes
Földre, s ezáltal kerül vissza
A kezdetekre. Az új kor már
A küszöbön vár, remélve, nem
A danaida lányok lyukas korsóit
Hozza le a Földre, hanem biztosítja
A reményt, a Vízöntő hajnalának kezdetét.

B. TÓTH KLÁRA

Portánc füstalagútban

Azt hiszed, ismered. Részeddé vált.
Megismerhető, letapogatható,
azt hiszed, felfedheti magát.
Arca van, hangja, kiterjedése.
Ízlése, gondolatai.
Bankszámlája huszonnégy jegyű,
nyakbősege évtizedek óta változatlan,
ajtáján házszám, jól olvasható.
Postaládájában békeidőben megrendelt
folyóiratok emléknymai.
Lehallgatási jegyzőkönyv,
poloskák minden szervizelés után
frissen felszerelve.
Nyomtatott név mögött szilárd körvonal.
Állandósult pillanatnyiség.

Aztán egyszer csak szétesik.
Elemeire bomlik.
Fényben sűrűsödő porszemcsomó,
akrilspray, átvilágított lakkszemcsék.
Füstalagút, vibráló porszemorgia.
Eloszlik, nincs tovább.
Beszívod, benned csapódnak le
a szemcsék. Belülről érzed.
Minden lélegzetvétel hasít.
Lerakódik a tüdőlebenyen,
belégzésnél végigkarcolja a szövetet,
mint korcsolya a friss pályát.
Nyomot hagy minden mozdulás.
Beszippantott lényé megszűri a levegőt.
Eztán csak rajta keresztül.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Évszakok

Elszállt a nyár, az élet. Túl hirtelen.
-És senki nem maradt velem.-
Úgy kell csinálni, mintha
minden jó lenne,
mosolyogni, hogy meg ne
háborodjon az elme.

Elszáll a tél is. Fölenged a fagy.
Kicsirázik, mi fagyban megmaradt.
Tavaszelében mosolyog a Föld,
ősi mosoly világít rád,
dermedt szíved dobogni kezd,
mert az élet valahogy örök.

És mi van, hogyha mégis? Nem örök?
Örökre fed enyészet és a "rög".
Nincs feltámadás, s...reinkarnáció...
Amiket kutat mai náció...

Az ablakon benéz a régi Krisztus...
várlak, öcsém, mondja. A dunaparton.
Tudod, bennem van mind a hajnal,
- mind az alkony.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A SZABÁLYTALAN IMA

A doktor bácsi papírszalvétába csomagolta az elhasznált injekciós fecskendőt és a kislányhoz fordult, aki ugrásra készen, nagy szemeket meresztve moccanatlan éberséggel figyelte az orvos minden rezdülését.

– Ugye, téged Erzsikének hívnak, kicsim? – kérdezte az orvos.

– Igen – felelte a csöppnyi lány lelkesen bólogatva. – A nevem Tóth Erzsike.

– Köszönöm! Gyere közel, és nagyon figyelj rám, Erzsike, komoly dolgokról szeretnék beszélgetni veled.

– Igen, doktor bácsi. Tessék mondani mit kell tennem, figyelek! – mondta a kislány az orvoshoz lépve

– Tudod, hány éves vagy most, Erzsike?

– Igen, doktor bácsi, tudom, négy éves vagyok, de jövő nyáron már öt leszek... És tessék elképzelni, tudok számolni tízig

– Nagyszerű! És az órát ismered-e már?

– Hát... – a kislány hangja elbizonytalanodott.

– Semmi baj! – nyugtatta az orvos – Hozzál nekem egy fehér törülközőt. De ne papírból legyen! Egy kéztörölő is jó lesz, vagy egy tiszta törülgető ruha a konyhából.

– Mindjárt hozom! –, s valóban, térült-fordult, kezében egy fehér vászon szalvétával érkezett vissza.

– Ez jó lesz, doktor bácsi? – kérdezte aggodalmasan. Mást, jobbat, szebbet hirtelenében nem találtam.

– Ez éppen a legkiválóbb. Most gyere velem, megmutatom, mit kell csinálnod. Hol találok hideg vizet?

– A konyhában

– Jó, akkor légy szíves, vezess oda.

A konyhában az orvos hideg vízzel öblítette le a vászon szalvétát. Jól kicsavarta és odamutatta a kislánynak.

– Láttad, mit csináltam?

– Igen, láttam.

– Nos, szívem, pontosan ezt kell tenni neked is, és rá kell tenned anyukád homlokára. Amikor úgy érzed, hogy átmelegedett, ismét bevizeded hideg vízzel. Képes leszel megcsinálni, ahogy elmondtam?

– Igen, doktor bácsi, Apunak is én cseréltem a borogatást, amikor lázas volt.

– Akkor nincs semmi probléma – nyugodott meg az orvos és orvosságos illatú kezeivel megsimogatta a kislány szőke kócos, fürtjeit – Mondták már neked, hogy olyan szép vagy mint egy kisangyal?

– Igen, anyuka szokta ezt mondani, amikor jókedve van, de ezt bizonyára csak tréfából mondja.

– Doktor bácsi, kérem, ugye anyuka nem fog meghalni, mint apuka?

Az orvos szíve meglágyult. Letérdelt a gyerekhez és magához ölelte.

– Ne félj, Erzsike, ha te segítesz neki a borogatással, Anyuka hamarosan jobban lesz.

– Akkor jó, mert én igazán segítek, mert én anyukámat nagyon szeretem, ő a legjobb anyuka a világon.

– Sajnos, nekem most el kell mennem, mert máshol is várnak rám betegek, sokan, de később még visszajövök hozzátok, jó?

– Jó – hagyta rá kellestlenül a kislány. Fogta a nedves szalvétát, átvitte a betegágyhoz és óvatosan, gyöngéden anyukája homlokára simította.

– Ne félj, édes anyukám, majd én meggyógyítalak. De ígérd meg, hogy nem fogsz meghalni!

Az anya kinyitotta láztól csillogó szemeit, és lassan, erőlködve a lányára nézett. Ajkán még egy halvány kis mosolyféle is megjelent.

– Ha te segítesz, angyalom, nem lesz semmi baj. A jó Isten és Szűz Mária velünk van! Imádkozz, kicsim! Ha ők segítenek, ő, meg az ő szent fia, Jézus, és az ő szent anyja, Szűz Mária, akkor nem lesz semmi baj. Imádkozzál, te is, kicsim!

A kislány átment a másik szobába, ahol egy kifakult Szűz Mária festmény reprodukció lógott a falon, karján ott ült az ő szent fia, a Kisjézus. Ezt különösen szerette, sőt büszke is volt rá, mert ajándékba kapa a tisztelendő bácsitól, amikor egy óvodás versenyen ő mondta el legszebben a tízparancsolatot.

Erzsike térdre borult a kép elé, és a maga zsenge kis lelke minden őszinteségével imádkozni kezdett:

– Kedves jó Szűz Mária néni! Kezicsókolom! Bocsánatot kérek, de én még nem tudok szabályosan imádkozni, mert kicsi vagyok, és az óvodában ilyet nem tanulunk, de azt tudom, hogy a jószágos Mária néni másik nevén a Szűz Mária, de erről nem tudom, mit jelent. Lehet, hogy olyan, mint a vezetéknev. Apu magyarázta nekem, hogy a mi vezetéknevünk Tóth, ebből gondolom, hogy a Mária nénié meg Szűz. Azt hiszem, attól, hogy kicsi vagyok, így is meg tetszik érteni a könyörgésemet, hiszen Szűz Mária néninek is volt kicsi gyermeke, a Jézuska, akit a karjában szokott tartani.

Kedves Szűz Mária néni, nagyon szépen kérlek, gyógyítsd meg az én jó anyukámat, mert ő a legjobb anyuka a világon, ne engedd őt meghalni, mert akkor nekem nagyapóékon kívül nem lesz senkim a világon, ám ők is betegesek és öregek, nem biztos, hogy örülnének egy kisgyereknek. Apukámat karácsony előtt hívta magához a Szűz Mária néni fia a Jézus bácsi, aki nagyon jó ember lehet, mert a nagyok mondták, hogy értünk, emberekért halt meg. De szerencsére az ő meghalása nem volt érvényes, mivel feltámadt, és most ott ül az apukája jobb oldalánál egy trónon, ketten uralkodnak a világ felett, mármint, a Jézus bácsi és az apukája. S arra is kérlek, ha találkozol az én apukámmal, mondd meg neki, hogy nagyon hiányzik nekünk, sokat sírunk, mert el kellett mennie. Én jól viselkedem, ahogy megígértem, az óvodában is elég jó vagyok, tegnap kaptam egy szép piros csillagot, mert kívülről tudtam a karácsonyi verset és én szavaltam el a legszebben. Ha segítesz anyukát meggyógyítani, neked is elszavalom majd. Jó lesz? Reméljük, apuka is jól érzi magát ott, a mennyországban és onnan vigyáz ránk.

Nem vagyok ám nagyon szomorú, mert nem lesz karácsonyfám – de nem akarok hazudni, - egy kicsit igen, szomorú vagyok, mivel arra vártam egész évben – de anyuka elmagyarázta, hogy most nem telik se erre, se ajándéokra. Azt tényleg nem nagyon bánom, hogy nem lesz ajándék, mindenről lemondok örömmel, csak anyukát segíts meggyógyítani, kedves jó Szűz Mária néni. A felnőttek mondták, hogy neked nagy hatalmad van az égben, én el is hiszem. Talán még azt is megtehetnéd, hogy beszélsz a fiaddal, Jézus bácsival, aki az apukája mellett ül, hogy segítsen ő is meggyógyítani az anyukámat. Kedves Mária néni, ennyit szerettem volna elmondani, ne tessék haragudni, hogy zavartam, de ez most mindennél fontosabb, és sürgősebb, legalábbis nekem. Jaj, bocsánat, most gyorsan szaladnom kell, kicserélni a borogatást!

Szűz Mária néni, kérem, ugye nem tetszik elfelejteni, amit kértem? Nagyon szépen köszönöm és ígérem, hogy jó kislány leszek és maradok mindig. Szeretettel üdvözlöli Tóth Erzsike, nagycsoportos.

Erzsike most óvatosan felnézett és könnyein át úgy látta, hogy a szépséges Szűz Mária néni mosolyog. Ettől nagyon felvidámódott és futott, kicserélni a vizesruhát anyuka forró homlokán.

– Anyuka, Anyuka, képzeld, meg fogsz gyógyulni! Most beszéltem a Szűz Mária néniel, és rám mosolygott. Ez ugye, azt jelenti, mintha igent mondott volna?

– Azt jelenti, kicsim, ha a Szűz Anya mosolygott, akkor bizonyosan meggyógyulok. Mintha kissé máris, jobban érezném magam. Valahogy könnyebben lélegzem, nem szúr annyira a mellem, a hátam.

Csöngettek. Erzsike sietett ajtót nyitni. Fel kellett állnia egy sámlira, hogy elérje a kulcsot. Végre az is sikerült. Az ajtóban a doktor bácsi állt.

– Mi újság, kicsi nővérke, kicsi angyal, hogy van a betegünk?

– Imádkoztam!

– De azért a vizesruhát is cserélgetted, ugye?

– Éppen most cseréltem, doktor bácsi. Egyébként a Szűz Mária néni megígérte, hogy segít anyukának gyorsan meggyógyulni.

– Igen? És hogyan ígérte meg neked, mit mondott?

– Nem szólt semmit, de elég volt az, hogy lemosolygott a képről. Tessék beljebb jönni, doktor bácsi, mert kiszökik a meleg. És akkor anyuka megfázik.

– Igazad van. Lám, milyen figyelmes vagy! Akkor hát menjünk anyukádhoz ne húzzuk az időt, nézzük meg, hogy van. Okos kislány vagy!

Az orvos az ágy mellé tette a táskáját, amiből mindenféle titokzatos tárgyakat szedett elő és sorba kirakta mind az éjjeli szekrénykére. Megfogta az asszony csuklóját, az óráját is figyelte, mindeközben hitetlenkedve

csóválta a fejét.

– Nem értem. . . lehetetlenség! Hihetetlen! Felülne egy pillanatra, asszonyom? Majd segítek. Kezét a beteg tarkója alá csúszttatta, úgy segítette a felülésben. Sztetoszkópját az asszony hátára, mellére téve behunyt szemmel homlokát ráncolva hallgatózott.

– Nem értem, ismételtette motyogva halkán maga elé. Ez képtelenség! Ilyen gyorsan nem hathatott a gyógyszer.

– Valami baj van, doktor úr? – szólalt meg ijedten a beteg asszony

– Ellenkezőleg, asszonyom! Hihetetlen javulást észlelek az állapotában, amit nem tudok mivel magyarázni. A pulzusa jó, megszűntek a szív és tüdő zörejei is. Ön, asszonyom, úgyszólván meggyógyult. Felfoghatatlan! Ilyen váratlan gyógyulással még nem találkoztam. A kislánya ápolta és imádkozott önért.

– Erzsike egy valóságos kis angyal, nem csak olyan szép, de olyan jó szíve és lelke is van. De attól tartok, hogy ő még nem tud szabályosan imádkozni.

– Én ugyan nem vagyok templomos ember – szabadkozott az orvos – de úgy vélem, egy ártatlan gyermek könyörgése kedvesebb az Úristennek, mint egy álszent, nem őszinte, átgondolt, szabályosan megfogalmazott, felnőtt ima. Már, ha feltételezzük, hogy Isten valóban létezik. Tudja, én a természettudomány talaján állok, s ez könnyen kételkedővé teszi az embert. Nem akartam Önt hitében megbántani. Ám az tény, hogy az Ön hirtelen gyógyulása valóságos csoda – ezt el kell ismernem, akár hívő vagyok, akár nem.

– Akkor felkelhetek, doktor úr?

– Kérem, néhány órát maradjon még, pihenjen az ágyban. De a borogatást abba lehet hagyni. A láza gyakorlatilag megszűnt, már csak enyhe hőemelkedése van, 37, 2. Celsius fok. Erzsike! Gyere ide, kisasszony – kiáltotta az orvos. A kislány lélekszakadva rohant a konyhából a betegszobába.

– Tessék, doktor bácsi! Ugye, nincs semmi baj?

– Nincs, nincs! Ne félj, jól imádkoztál, mert anyukád csodával határos módon túl van a nehezen, s majdnem teljesen meggyógyult. Lehet, hogy mégis van Isten? Az biztos, hogy ilyen hihetetlen gyógyulást még nem láttam. Ha más meséli, el sem hiszem.

– Erzsike átfutott a szomszéd szobába most, és térdre vetette magát a szentkép előtt és örömeiben sírva-nevetve hadarta:

- Köszönöm, Szűz Mária néni, és köszönöm, Jézus bácsi! Ez a legszebb karácsonyi ajándék, amit kaphatnék. Hogyan tudnám meghálálni? Kicsi vagyok, nekem nincs semmim, csak egy aranyos rongybabám, a Rozika, amit a Jézuskának adhatok, játsszon vele ő, hátha örül neki, ha elfogadja, szívesen idehozom és leteszem a képetek elé és ígérem, hogy jó gyerek leszek. Köszönöm a segítséget! Legyetek ti is olyan boldogok, mint amilyen most én vagyok. Csókolom! Később még visszajövök beszélgetni, elmesélni, anyuka gyógyulását. Ha lesz időm! – Felugrott, mert a bejárati csengő ismét megszólalt. Aztán eszébe jutott, hogy a utoljára a doktor bácsi ment el, ő pedig kívülről nem zárhatta be az ajtót, vagyis nyitva van; a kulcs belül lóg a zárban. Vajon ki jöhetett ilyenkor? Leszaladt megnézni, hátha nagyapa érkezett haza.

Megint felállt a sámlira, hogy elérje a kilincset Tessék bejönni! – tárta ki az ajtót. Az ajtóban valóban a nagyapó állt, hóna alatt hosszúkás, négyszögletű dobozzal. Piros kabátban volt, a csuklyát a fejére húzta, fehér szakállával, bajuszával egészen úgy nézett ki, mint egy élő, eleven Mikulás. Arca is piros volt a csípős hidegtől. Toporgott egy ideig, hogy cipőjéről, kabátjáról lerázza a havat.

– Nagyapó! – sikoltott fel örömeiben Erzsike – de jó, hogy eljöttél! Nagy újság van! Anyuka meggyógyul!

– Örülsz nekem, kisangyalkám? – guggolt le nagyapó az unokájához.

– Nagyon! Nagyon! – lelkesedett a kislány és nagyapó mellére vetette magát örömeiben.

– Hé, hé! Fel ne dönts már! – Nagyapó egy pillanatra hátrabicsaklott. – Anyukád hogy van?

– Még egy keveset feküdni kell, de már sokkal jobban van, hála a Jézus bácsinak és az ő anyukájának!

– Na gyere, látogassuk meg egy pillanatra anyukádat, mert ugye, tudod, neki meg én vagyok az apukája.

– Igen, tudom, nagyapó. Hiszen azért lehetsz az én kedves jó nagyapóm is.

Átmentek a betegszobába, ahol az anya már pongyolában ült az ágy szélén.

– Csókolom, apuka. Örülök, hogy látom. Anyuka jól van?

– Jól, jól, gyermekem, de most magadról beszélj. Hogy vagy? Nem kellene feküdnöd? Elfáradsz, megfázol.

– Igen, vissza is fekszem, csak üdvözölni akartam apukát. Mi az a nagy doboz, amit cipelni tetszik?

– Hiszen én sem tudom, magam is kíváncsi vagyok, mi van benne. Mindjárt elmesélem, milyen különös

dolog történt velem ma éjjel, csak megvárom a kisasszonyt, mert ezt neki is hallania kell. Erzsike! Gyere ide, kicsi lelkem!

– Jövök, nagyapó! Meséld el, kérlek, Te olyan szépen tudsz mesélni és mindig olyan szépeket.

– Anyuka, neked pihened kell, megmondta a doktor bácsi is – rendelkezett felnőtt komolysággal a kislány.

– Tetszik látni, milyen szigorú ápolóm van?! – mondta anyuka tréfás duzzogással, és engedelmesen visszafeküdt az ágyba. Gondosan betakarózott, de Erzsike még így is talált a paplanon igazítani valót.

– Hogy tetszik lenni, nagyapó? És Nagyanyó? Ő is jól van? – csacsogott a kislány izgatottan

– Gyere, te kis doktor néni, ülj az ölembe, mert olyan csodát mesélek, hogy el sem hiszitek. Tegnap este korán lefeküdtem. Hát, képzeljétek, álmomban megjelent – na ki? – kérdezte ravaszkan mosolyogva – Erzsike azonnal rávágta talán, a Szűz Mária néni?

– Igazad van, valóban ő, de hogyan találtad ki? – csodálkozott nagyapó

– Onnan, hogy én is beszélgettem vele és Jézus bácsival is. Imádkoztam anyukáért.

– És mit beszélgettél te a szűz Mária anyánkkal, meg Jézus urunkkal? Mert tanuld meg, kicsim, ők nem néni és bácsi, ilyet nem illik nekik mondani.

– Nem illik? – szomorodott el a kislány arca. – Érdekes, ők nem haragudtak, ellenkezőleg, a Szűz Mária néni még rám is mosolygott, úgy jelezte, hogy segít meggyógyulni anyukának. Meg is köszöntem neki, hogy ilyen aranyos, mert tetszik látni, tényleg segített. A rongybabámat odaajándékozom a Kisjézusának.

– Az orvos mit mondott? Találkoztam vele a lépcsőházban de nagyon rohant, nem mertem megállítani.

– Csodálkozott. Azt mondta, ha más mesélte volna neki, nem hinné el. Ő sem érti, hogy történhetett ez a váratlan, hihetetlenül gyors gyógyulás. Délben még 39,5 fokos a lázam volt.

– No, akkor folytatom a történetemet, mert az az érzésem, hogy pontosan ehhez tartozik. Szóval, ahogy kezdtem, megjelent álmomban a Szűzanya (keresztet vetett). De olyan tündöklően fényes volt, hogy még most is káprázik a szemem, pedig csak pillantani mertem feléje. Hófehér hosszú ruha volt rajta, a fején meg ragyogó arany korona, tele gyémántokkal, csak úgy szikráztak. Azt mondta – erre pontosan emlékszem – , hogy ember, holnap ne felejts el menni a beteg lányodhoz, meg a kis unokádhoz, mert nagyon várnak S vidd magaddal azt a nagy dobozt, amit az ajtó előtt találsz. A többi magadnak kell kitalálni. S mondd meg a kis unokádnak, hogy beszéltem az apukájával. Ő is üdvözlí őt, meg az anyukáját is. Ő nem szomorú, mert nálunk a mennyországban ilyesmi nem létezik, itt senki sem lehet szomorú, mi ilyen érzést nem ismerünk, itt mindenki egyfolytában boldog, s hogy már nőnek a szárnyai és ezt a kislányának köszönheti, mert amikor valami jót cselekszik, otthon, vagy az óvodában, mindig nő egy új toll a szárnyán. Hamarosan már repülni is fog tudni. Tehát ne sírjatok miatta, ne legyetek szomorúak, ezt kéri.

– Akkor jó! – tapsikolt boldogan Erzsike – Nagyapó, kérlek, megnézhetjük, mi van a dobozban?

– Hát persze, hogy megnézzük. Ki is bontom, csak felhozom ide, ha téged nem zavar – nézett a lányára.

– Dehogyan zavar, Papa, alig várom. Olyan izgatott vagyok! Egymás után történnék velünk. a csodák. Kiderült, hogy a dobozban egy gyönyörűen feldíszített karácsonyfa rejtőzik összehajtogatott – de meg nem tört – ágakkal, mellette egy nagyon szép rongybaba, nyakába akasztva egy fehér sál, azon egy név kihímezve: *Rozika*. Volt nagy öröm! Még anyuka is felkelt az ágyból, hiába veszekedett vele a szigorú ápoló, Erzsike. Anya és lánya összekapaszkodtak, közrefogták a nagyapót, úgy táncolták körbe a szobát. Anyuka egy pillanatra megszédült, ezért gyorsan visszabújt az ágyba.

– Hiába, muszáj még egy kicsit pihennem. Sajnálom! -Erzsike felkapta az ő régi Rozikáját és átszaladt vele a másik szobába. Ott térdre rogyott a kép előtt, maga elé állította a rongybabát és imádkozni kezdett:

– Drága jó szentséges Szűzanya! Nagyon kérem, ne tessék haragudni, hogy néniem szólítottam, nem tudtam, mi a szabály. Mégis segíteni tetszett. Köszönöm! Szűz Mária néni! Mert én nem tudom, miért, mégis jobban esik így mondani, ez olyan, mint a Jézus bácsi. Úgy érzem, ő sem haragszik ezért. Mert anyuka mesélte, hogy amikor a földön élt, nagyon szerette a gyerekeket. És köszönöm a szép karácsonyfát, a gyönyörű, új Rozika-babát – de úgy igazságos, ha ezt most ide leteszem és itt hagyom, mert két baba nem jár egy gyereknek, hátha valamelyik kisangyalnak megtetszik és játszani szeretne vele. De a legjobban, a leges - leges - legjobban anyuka gyógyulását köszönöm, mert az mindennél fontosabb! Kedves Szűz Mária néni, én is üdvözlöm apukámat! Köszönök szépen mindent Nagyon fogok igyekezni olyan jó gyerek lenni, hogy mielőbb szép nagy szárnyai legyenek apukámnak, hátha egyszer meglátogathat bennünket. Kezicsókolom Szűz Mária néni! Jó éjszakát, Jézus bácsi!

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Ártatlanság kora

Kanyarodjunk vissza abba a korba,
ahol minden nagyszerű volt. Kétséges
dolgok sosem történtek, a táj édes
hangoktól volt telis-tele. Cukorba

mártott finomságokat kóstolgattunk
egész álló nap, és egymást becéztük.
Zöldellt a fű, a kéklő tóban hattyúk
úsztak, sok virág volt. Ha körülnéztünk,

pazar színekkel örvendeztettek meg.
Ha kedvünk tartotta, órákig szedtük
őket csokorba, hogy egymást meglepjük.

A lányok koszorút fontak belőlük,
homlokunkra tették, s mert lassan est lett,
ujjongó lélekkel felkerekedtünk.

A kígyó fogságában

Ha hagyod, élvezettel tekerőzik
melledre, karjaidra, lábaidra.
Miután már kegyeidbe férkőzik,
feje ott lebeg, ide-oda ringva

közvetlenül arcoddal szemben, mintha
szemeivel álomba delejezne.
Lassan nem kapsz levegőt, úgy szorítja
testrészeid, s mikor már nem vagy messze

a végső perctől üveges szeméből
hamis értelem tüze tükröződik.
Jaj neked, ha megengeded, hogy hétről-

hétre visszatérően megkísértsen,
mert előbb-utóbb átéled, hogy éjjel
kényszerképzetek sokasága őrijt.

VASI FERENC ZOLTÁN

A FŐHADNAGY HALÁLA

(Ezredvégi Petőfi)

„Készülök édesanyámhoz”

Felkoncoltan fekszem a fűben.
Áttáncolnak testem fölött lovak.
Rám ereszkednek esték árnya,
az eddigvalók legkomorábbja.
Érző sebeim véredek marják,
mert eldurvult a játszma,
húsomba is bele-bele vájnak.
Átok szelében senyved a Lélek.
Tudom magamról – félek, félek!
A pokol lakóját ellene vélem

- talán nézi béna kezem Isten,
- szeretném Anyám óvó tekintetét,

ha megvédene tán,
ha megérintene erejével,

- vesszen törzsem, lábam, térdem,
- csak emelkedjem,
- emelkedjek halálomig

az Ég felé, magosba –
az Ég felé, földbe érve!

MEGEMLEKÉZÉS

Lapunk szerzőjének, Ács Bódognak írtam, írtam tavaly az emailokat, de nem kaptam választ egyikre sem. Utánakerestem hát a neten, és sajnálattal értesültem a hírről:

Megrendülten tudatjuk hogy Ács Bódog nyug. honvéd őrnagy életének 71. évében méltósággal viselt súlyos betegségben, váratlan hirtelenséggel 2012.június 5-én békében megpihent. Felejthetetlen halottunkat, 2012. június 14-én, csütörtökön, 12 órakor katonai tiszteletadás keretében kísérjük utolsó útjára. Kívánságának megfelelően a kőszegi temetőben. A gyászoló család

Szerzőnkre, az Obsitos főstrázsamesterre egy írásával emlékezünk.

Ács Bódog egy könyvbemutatón

A TÉL ÉS A SZÉL

Karácsony hetében jártunk már, de az idő csak nem akart a naptárhoz igazodni. Délelőttönként hétágra sütött a nap, a borok ágain, a mezőn elszáradt kórókon, zörgős kukoricaszáron még mindig ökörnyalat lengetett a langyos déli Szél, és az almafákon olyan hányaveti hangoskodással rebbentek ide – oda a cinegék, mintha teljesen megfélelkeztek volna az öreg Decemberről.

- Kicsit ér... kicsit ér – fitymálták le a kert szegényes kukackínálatát, és pergő szárnyakkal reppentek át a szomszéd kertbe, ahol több volt a fa.

A levelek már rég lehullottak, csak itt – ott maradt az ágakon egy – kettő, s a Szél közönyösen libegtette meg őket, mint az elmúlt nyár kései üzeneteit, melyeken a megfakult írást már elolvasni sem érdemes.

Az erdők alján, a déli oldalakon néhol hóvirág nyitogatta hófehér harangocskáját, s az orgona rügyei tavaszváróan megpocakosodtak. A mogyoróbokrokon elővakodtak a barkák, az erdőszéleken már a virágzáson tanakodtak a kökénybokrok, és a Gyöngyös partján a fűzfák vékony ágait halványzöld leheletként vonták be a gyorsan növekvő rügyek.

A kerek kút mellett, a diófán, verébhad tartotta éktelen csiripeléssel reggeli nagygyűlését, majd – prrrr – repültek át a tyúkudvarba, ahol anyósom éppen egy kis eleséget szórt ki tyúkjainak.

- Nehézség a hasatokba, nem nektek szórtam ki – lengette meg az üres szakajtót, és meglepő parancsszóval terelte arrébb a lába alatt okvetetlenkedő Bundást, a fekete házörzöt:

- Gyüszz ide... missz eccerre!

Gyuri, a baromfiudvar daliás termetű faj, és rendfenntartó kakasa, udvariasan félreállt tyúkjai útjából, aztán szárnyait megsuhogtatva, harsány kukorékolással adta tudtára minden kinek, ebben az udvarban kizárólag ő parancsol!

- Hát hogyne – vakarózott önfeledten házikója előtt Bundás – csak ne volna olyan nagy a szád! És bundáját megrázva készült bebújni házikójába, s közben láncát korrogva húzta végig a deszkán.

- Hadd mondja – sóhajtott a bokrok között a Szél – ámbár... időnként te is többet ugatsz, mint kellene...

- Az más! Akkor beszélgetek a távoli rokonsággal. – lengette meg zászlós farkát a kutya.

- Szegény Bundás – borzolta fel a kutya szőrét békítően a Szél - a téli bunda már kinőtt, a hideg meg sehol! Aztán elsuhant a nyárfák felé, melyek tetején varjak ültek fekete gombócokként és időnként panaszosan felkárogtak.

- Megnézem már... mit óbégatnak...

A kerítésen túl, az utakon és a szántásokon, no, meg ahol nyáron reggelente nyulak nőttek ki a lucernából, most varjúcsapatok ballagtak peckesen ezt, azt szedegetve. De egyre újabbak érkeztek szakadozott láncban, szinte vég nélkül, valahonnan az orosz sztyeppék felől, ahol elfogyott már az élelem, mert mindenre rátette jeges kezét a Tél szigorú szolgálója, a fagy!

Néha – néha azért felreppentek, és havat hirdetve, mint óriáskerék örvénylett a sok fekete madár, de aztán hamar leszálltak megint, mert nem voltak biztosak dolgukban.

- Nem tudom én... ez az idő is... mire végzi... - morgott apósom kibámulva a konyhaablakon a nagy ragyogásba, és jókora szalonnát, kenyeret tett szájába, ezzel is jelezve, az időjárásról többet nem kíván mondani.

- Pedig már a rózsafákat is bebugyolálta rendesen az Öreg, nehogy elfagyjanak, s még a díszgömböket is leszedte – nézek körbe az udvaron, de a télnek se híre, se hamva.

- Tán biza fekete karácsonyunk lesz – találgatom a tavaszinak tűnő párás ragyogásban, amelyben még a távoli dombtetőn álló kálvária fehér falai is alig látszóttak.

Magamban már azon tanakodtam, el kéne kerekézni a Gyöngyös patakhoz, hátha esznek még a halacskák ebben a tavaszias időben...

De hiába vártam biztatást, mert legfőbb tanácsadóm, a Szél, erre sem mondott semmit, csak forgott, kavargott céltalanul. Aztán elsuhant a város fölé, ahol a szűk utcácskákban sokáig hurcolta ide – oda a reggeli harangszó visszhangját, és az emberek bosszantására a kémények füstjét lenyomta a házak közé.

A fakókék égen elnyújtott ék alakban költöző vadlibák tűntek fel Észak felől, s csak nagy ritkán geggentettek egyet – egyet halkán beszélgetve egymás között.

- Aha – nézett arrafelé apósom - gyűnnek mán a rühesek... a hideg elől – jövendölte meg a karácsonyi időjárást bizonytalankodva.

De a vándorok biztosak voltak dolgukban, gyorsan lekiáltottak néhány figyelmeztetést az itt lakó népeknek, aztán egyenletes szárnycsapásokkal utaztak tovább – Dél felé!

- Ge, ge... gá, gá... jön már... itt van már... gi, gá, gá... a hideg... a hó... gá, gá...

Észrevétlenül megszorodtak a fátyolfelhők az égen, a nap egyre erőtlenebbül sütött át rajtuk, kevés tanakodás után a Szél északira fordult és sziszegve kezdett hidegebb nótákat muzsikálni a diófa kopasz ágai között:

- Siiiuuuiii – füttyörészett fülünkbe – csak nem felejtettétek el a telet... mert jön már... itt is van már...- suhogtatta meg a tuják ágait gonoszul. Aztán felvágott a tető fölé, lecsapta a kémény füstjét az udvarra, felborzolta a tyúkok tollait, és letépte az elszáradt leveleket az ágakról.

Szinte, egy csapásra eltűnt a délelőtti ködös ragyogás. A város körül sötétkékre változott a hegyek színe, a Kálvária templom fehér falai közelebb jöttek, s a levegő egyszerre keményen fagyos lett.

Az utakon panaszosan füttyögetve pipiskék szaladgáltak, és a pocsolyák sáros szélét hirtelen ráncosra markolta a fagy.

A váratlan hidegben meggémberedett ujjaimat huhukoltam, s a varjak örvénylő kavargását figyeltem, amint káromva kiáltották meg a havat:

- Kár... jön már... itt van már... kár... kár

Az ösvényen, a kerítés mellett öreg cigány ballagott a város felé, hátán jókora ágköteggel, és a Szél csodálkozva libegtette meg rongyait:

- Na, de ilyen időben?

- Biztosan tűzrevalót gyűjtögetett valahol szegény – gondoltam sajnálkozva.

Fáradtan megállt, köszönt, pár szót váltottunk a kutya időről, meglepő véleményt mondott róla és elballagott. Aztán észak felől szürke felhőket hurcolt elő a Szél viharos gyorsasággal, s már verte is arcunkba a szúrós, apró szemű hódarát, szinte rácsapva ujjaimra a kertajtót.

- No, lám, csak nem ette meg a kutya a telet – érvelt apósom a régi közmondás bölcsességével és a jeges hóvihár elől behúzódtunk a kis előszobába.

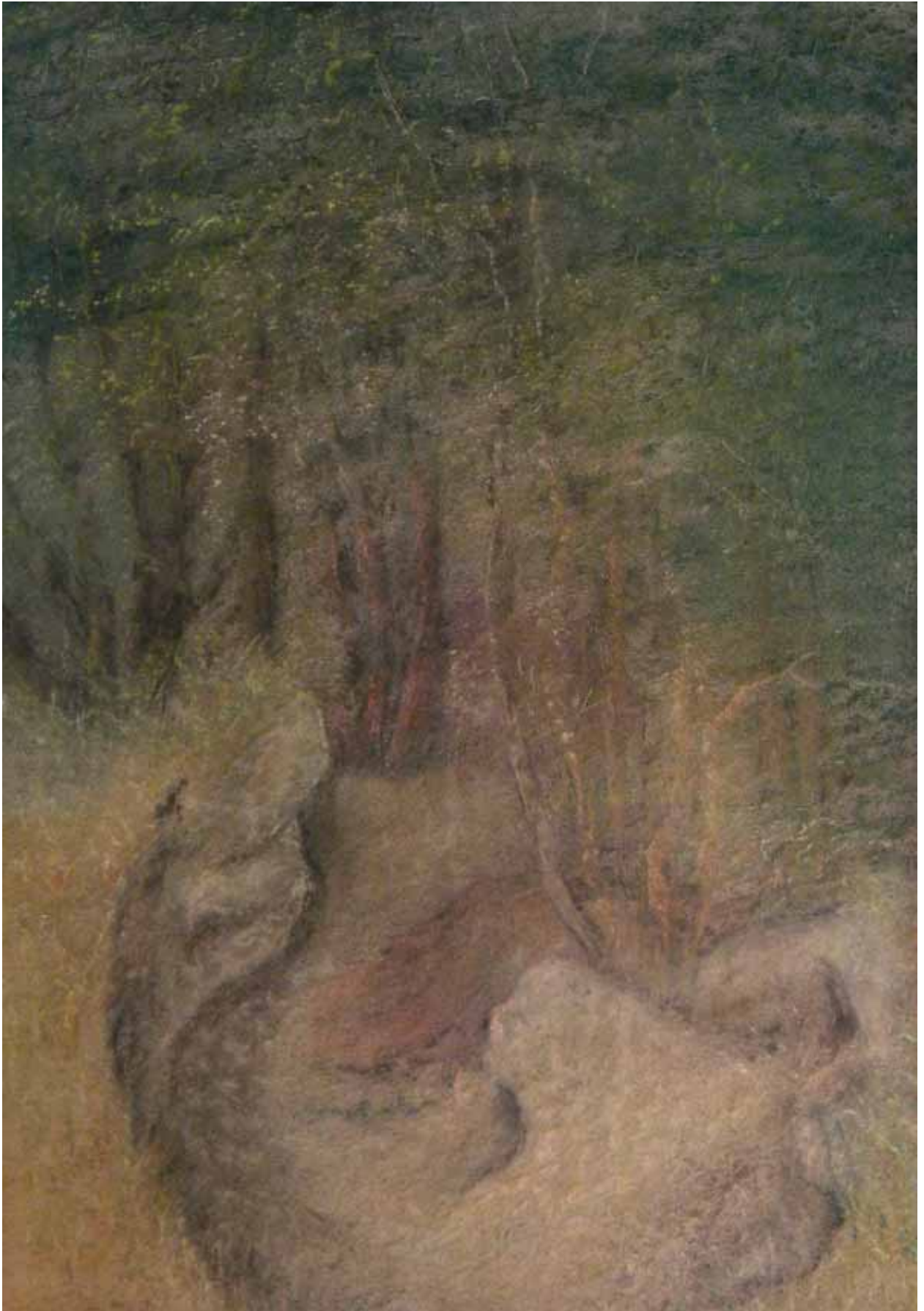
Az ablak előtt már vízszintesen sodorta a Szél a havat, pehelyként szórta szét a varjúcsapatokat, a hegyek eltűntek a fehér kavargásban, és a kályha büdös füstöt böffent vissza a konyhába.

- A rosseb ette vóna meg a hazájában – mérgelődött apósom a szelet szidva.

- Mahónap karácsony, legalább szép fehér lesz minden... aztán meg... majd csak kiássuk a házat valahogyan – bíztatott meglepő kilátásokkal a jövőt illetően.

- A hó már biztos karácsonyra – néztem az ablakon át a fehér fergeteget, és eszembe jutott az öreg cigány bölcs megállapítása:

- Jaaaááj... fiatalúr... nem a tél a tél... hanem a Szél a tél!

Erdő mélye

CSÁKY KÁROLY

A Pusztatemplom melletti Öregtemető Nagycsalomján

A nagycsalomjai Pusztatemplomnál végzett legutóbbi régészeti ásatások során *sírleletek* is előkerültek. A szentélytől keletre megnyitott szondában például 9 kelet-nyugati tájolású, soros temetkezésre utaló sírhelyet tártak fel. A sírok keletkezése a templomépítés előtti időbe (XII. század) tehető, de vannak köztük leletek a barok korból (XVII. század) is (Hanuliak, 2008). Úgyszintén vannak sírok a szakrális építmény falai alatt. Így feltételezhető, hogy a dombon már a templomépítés előtt temető volt, s a föld mélye *avarkori*, vagy még régebbi emlékeket is rejteget itt.

Temető volt a templomtól távolabb, délre, délkeletre eső, fákkal és bokrokkal benőtt részen is. Néhány évtizede ez bozótba burkolózott, így a sok-sok sírkőről alig lehetett tudomást szerezni. E sorok írója többször sürgette a kegyeleti hely megtisztítását, a gizgazok eltüntetését, a bokrok kiirtását. Mára a régi fa sírjelek elkorhadtak, s csak néhány kő síremlék vehető szemügyre. A területet azonban az önkormányzat kitisztította, s így legalább a maradék emlékek jól megközelíthetők.

A *Öregtemető*ben csak az előkelőbb polgárok, a nemesek sírjelei maradtak meg, s mindössze néhány darabot látni ezekből is. A sírjelek fehér vagy fekete márványból, gránitból vagy homokkőből készültek. Van köztük obeliszk, csúcsívben vagy félkörívben végződő sírmelek, s akad egy hatszög és két kereszt alakú sírjel is. Az evangélikus sírjeleket legtöbbször szomorúfüz díszíti. Egy kivételével valamennyi sírjel dedikációja, felirata olvasható. A legtöbb halottat (akiknek még áll síremlékük) a XIX. század közepén vagy a század második felében temették ide, de akad olyan személy is, aki a XX. század első felében került ebbe a temetőbe. Ekkor már a faluban lévő temető is megvolt természetesen, s a holtakat valószínűleg régebben elhunyt családtagjaik miatt helyezték ide.

A régi csalomjai nemesek közül a *Bolgár család* elhunyt tagjai a „legnépesebbek“. Valószínűleg egy családi sírboltban nyugszanak, mert egy magas téglalap alakú obeliszken, a keresztalakzat alatt több név is szerepel, s az obeliszk három oldalán is neveket találunk. Róluk az alábbiakat írják Hont megye monográfiájában: az *Inámi Bolgár család* „*ősregi székel család, melynek egyik ága ősi idők óta élvezett nemesi jogainak megerősítéséül 1539-ben Inámra, az egykori Szobi és Werbőczy-féle birtokra, nyert új adományt János királytól. A család tagjai már a XVII. században előkelő szerepet játszanak Hont vármegyében és általában mindig a nemzeti mozgalmakban tűntek ki. András és János 1705-ben jelen voltak a szécsényi országgyűlésen. /.../ András utódai Inámban élnek. Ezen ágból a csalomjai vonal sarjadzott. Az 1754-55. évi összeírásban József, András, Ferencz, György, László volt alispán, Mihály és István (1785-1849, herczeg Kóburg csábrágvári tisztartója) szerepelnek a hontvármegyebeli nemesek között.*“

István utóda **BOLGÁR GÁBOR** az 1842-47. években Hont vármegye szolgabírája, majd 1849-ben alispán, a honti lovas-nemzetőrség parancsnoka és csalomjai birtokos volt. Ugyanő 1861-től és a provizorium után 1870-ig főszolgabíró (Borovszky, é.n.:427). A nagycsalomjai öregtemetőben megmaradt gránit obeliszk első oldalára ezt a szöveget vésték: „**INÁMI/ BOLGÁR GÁBOR/ és/ családja/ nyughelye**“. Alatta pedig ez olvasható: „*Föltámadunk! /BOLGÁR GÁBOR (1817-1870)/ BOLGÁR GÁBORNÉ Borfői és Bori BORY MÁRIA/ 1822-1887*“.

Bolgár Gáborról még el kell mondanunk, hogy a váci és az egri liceumban osztálytársa volt Komjáthy Jenő híres magyar költő édesapjának, *Komjáthy Anzelmnak* (1818-1900), a kiváló szécsényi ügyvédnek, Nógrád megye királyi tanfelügyelőjének, aki több könyvet is kiadott. Megírta önéletrajzát is, melyben érdekes dolgokat mond el Bolgárról, s emlegeti lakóhelyét, Csalomját is. Kapcsolatban volt Bolgár Gábor egy másik jeles személyiséggel, *Kálnay Nándorral* (1842-1911), *Madáchék* csesztvei nevelőjével is, aki Bolgár gyermekeit korrepetálta nyaranta. Csalomjai házában találkozott Bolgár *Madách Károllyal* is. Ennek szintén van irodalmi emléke. Kálnay ír az elmondottakról részletesebben saját könyvében.

A családi sírjel egyik oldalán három további nevet találunk: Bolgár Jánosét, Bolgár Istvánét és Bolgár Máriaét. **BOLGÁR JÁNOS/** (1850-1928) Inámi Bolgár Gábor fia volt. A közéletben és

a gazdasági életben egyaránt szerepet vállalt. A Megyei Törvényhatósági Bizottság legtöbb adót fizető tagjai közt szerepelt. Nagycsalomján 500 magyar holdon gazdálkodott kitűnően. Mint **Czobor László** volt alispán, helytörténész írja: „*a csehek bejöveteleig elnöke volt a Hontvármegyei Gazdasági Egyesületnek*“. Szerkesztette annak kiadványait: az évkönyveit, 1883 és 1887 közt pedig a **Honti Gazdát**, az egyesület közlönyét. Szervezte a gazdasági kiállításokat, s testvéreivel, Endrével együtt rendes tagja volt a *Királyi Magyar Természettudományi Társulatnak* is. Gazdaságáról írnak a megyei monográfiában, csalomjai udvarházáról pedig **Czobor László** is megemlékezett 1927-ben. Bolgár Jánosról a csalomjai római katolikus plébánián található legrégebb halotti anyakönyvben is van bejegyzés. Ezt írták be róla: *Bolgár János földbirtokos, Salkovszky Melánia férje elhunyt 1928. IV. 24-én 78 éves korában szívszélhűdésben. Két nap múlva temette őt a régi temetőben Márton István drégelypalánki esperesplébános, Csalomja volt papja.*

BOLGÁR ISTVÁN (1897-1927) János gyermeke volt. Sajnos, egy évvel előbb elhunyt mint apja. Őt 1927. V. 27-én jegyezték be a halotti anyakönyvbe, így: *Bolgár István nyugalmazott vármegyei főjegyző, Bolgár János földbirtokos és Salkovszky Melánia fia. Elhunyt 48 éves korában agyszélhűdésben. Május 26-án temette őt Klasz Ágoston helybeli plébános a családi sírboltba.*

BOLGÁR MÁRIA (1881-1881) is Jánosék gyermeke volt. Ő a sírfelirat szerint csecsemőként hunyt el. Nem szerepel viszont a sírkövön a feleség, **SALKOVSZKY MELÁNIA** neve. Ő az előkelő Hont megyei Salkovszkyak lánya volt, s Nagycsalomján halt meg 1932. júl. 29-én 75 éves korában szívgyöngeségben. *Dr. Gürtler Dénes* kerületi eseperes temette el július 31-én ugyanitt.

A sírjel hátsó oldalán további négy nevet találunk: Bolgár Endréét, Bolgár Istvánét, Sipeki Balás Gézáét és Balás Ilonáét. **BOLGÁR ENDRE** (1852-1896.) a vármegye pénztárosa, majd főjegyzője, 1895-ben alispánja volt. Nagycsalomján született, ugyancsak Inámi Bolgár Gábor gyermekeként. A gimnáziumot Esztergomban, a jogot Budapesten végezte. Róla **Czobor László** önálló visszaemlékezést írt a **Honti Historiákban** (1927:7-9), méltatva kvalitásait, emberi erényeit. Fiatalon hunyt el alispánságának második évében Ipolyságon. Az ottani anyakönyvben találtam meg az erre vonatkozó bejegyzéseket. Megtudhatjuk, hogy halálakor, 1896. jan. 9-én 44 éves volt, s szívszélhűdés végzett vele

. A megjegyzések rovatban még ez is olvasható: „*A hulla Nagycsalomjára lett szállítva, hol Foltin János ipolysági plébános, Drozd Pál, Sáfár József segédlete mellett Kovács József balassagyarmati esperes és Tihanyi Endre ipolynyéki esperesplébános temette el*“. (Halottak Anyakönyve, 150.l.) A családi sírboltban nyugvó másik **BOLGÁR ISTVÁN** (1853-1875) Inámi Bolgár Gábor harmadik fiúgyermeke, Endre és János testvére volt. Ő is fiatalon, mint szolgabáró halt meg.

SYPEKI BALÁS GÉZA (1849-1883) valószínűleg a Nógrád megyében honos Sipekiek leszármazottja. Ő Bolgár Gábor leánygyermekének, Ilonának a férje volt. Harmincnégy évesen halt meg, s a Bolgár-sírboltba került örök nyugalomra. **BALÁS ILONA** (1874-1878) a lányuk volt, aki fiatal gyermekként halt meg. Az anya, **BALÁSNÉ BOLGÁR ILONA** (1854-1930) nevét viszont nem látjuk az obeliszken. Pedig megtalálható az az elhunytak anyakönyvében is. Ezt írták róla: *Balás Ilona, Balás Géza özvegye meghalt 76 éves korában szívgyöngeségben 1930. február 22-én. Eltemette Nagycsalomján Gürtler Dénes kerületi esperes (127.l.). Róla is megemlékezett Czobor László a többször említett könyvében, ezt írva: „Bolgár Ilona most is tevékeny részt vesz a budapesti gyermekvédelmi akciókban önfeláldozó munkásságával, melyért általános tiszteletnek és országos hírnévnek örvend*“ (1927:7). Számontartották őt az Országos Katolikus Növédő Egylet tagjaként is. Csalomjai birtokát pedig példásan irányította. Haláláról az Ipolyságon megjelent *A Hét* című lapban is közöltek hírt. Ezt írták többek közt: „*özv. Sipeki Balás Jánosné szül. inámi Bolgár Ilonát, magyar társadalmi életünk legtiszteltebb hölgytagjainak egyikét febr. 22-én kísérte el rokonainak és tisztelőinek óriási tömege utolsó útjára*“. A nekrológban kiemelik vallásosságát és emberszeretetét, s leszögezik, hogy „*neve, köztevékenysége nemcsak Hont megyében, de a megye határain túl is évtizedek óta ismeretes volt*“. Bolgár Ilona pártfogásába vette az eltévelyedetteket és a szerencsétleneket, s egyben „*ideális, nemes példaképe volt a magyar nagyasszonyoknak*“. (A Hét, 1930.III.l., II. évf. 9. sz.)

Látható Nagycsalomja régi temetőjében néhány **Plachy-síremlék** is. Ők evangélikusok voltak. Szürke gránit (márvány?) sírjeleiken a felső félköríves mezőben ott a szomorúfüzes díszítés. *Nagy Iván* családmonográfiájában részletesen olvashatunk róluk, láthatjuk családfatábláikat és címerüket, melyen

„a pajzs kék udvarában hármás zöld halom középsőjén vadgalamb (*palumbes*) áll, csőrében olajfagallyat tartva“ (Nagy, 1862:304-308). Nagy Iván szerint a **VARBÓI PLACHY** család „Hont vármegyéből származik, honnan idővel Nógrád, Zólyom, Pest, Pozsony, Heves és más vármegyékbe is átterjedt. Mátyás, János, Péter és Jakab 1699-ben kapnak I. Lipóttól címeres nemeslevelet, melyet 1700-ban Selmezbányán hirdettek ki. Tagjai közül **Lajos**, a múlt század hatvanas éveiben Selmezbánya sz. kir. város főispánja. - Tamás, (megh. 1890) orsz. képviselő, a Szent István rend kiskeresztése. - Bertalan, kir. tanácsos, jelenleg pozsonymegyei kir. tanfelügyelő. - Gyula, kir. tanácsos, jelenleg nagykárolyi pénzügyigazgató.“ Az 1754-55. évi összeírásban László, Márton, Mátyás, György, Mihály, Tamás és András „vannak Hont vármegye nemesi sorába felvéve“ (Borovszky, é.n.: 445).

A Plachyak természetesen Nagycsalomján is régtől és hosszabb időn át jelen voltak. **Varbó Plachy Antal** például nagycsalomjai nemesként használta 1828-ban címeres családi pecsétnyomóját. Az ő sírjele is megvan a temetőben, rajta ez a felirat olvasható: „**TETTES/PLACHY ANTAL ÚR/Hideg tetemei/Itt nyugsznak/ Meghalt május 21-én/ 1849/Életének 61. évében**“. Nagy Iván Plachy gyermekei közül négy lányát említi: **Amália Méhes József** nagycsalomjai birtokos felesége lett, Mária Laszly Pálé, Ágnes Kis Károlyé, Antónia pedig a nényei földesúré, Fekete Lászlóé. Megvan még a feleség, Kun Amália sírjele is. Rajta szintén ott a szomorúfüz, s az alábbi szöveg: „**TETTES PLACHY ANTALNŐ/ született/ KUN AMÁLIA asszony/ Tetemeji itt nyugsznak/ meghalt/ 1858-ik évi/ január 25-dikén/ életének 70-dik évében**“. Plachy Antalnét még birtokosként jegyzik Csalomja 1858. évi kataszteri térképén. A **Hosszak** nevű dűlőben volt földterülete. De szerepelnek ezen a térképen más Plachyak is, köztük **Plachy Augusztina grófnő** a **Kiscsalomja** felé nevű dűlőben, **Plachy Lajos** és **Plachy György** az **Országútra** járókban, **Plachy László** a **Hosszakok**ban.

Szintén látható még a temetőben Plachy Antal lányának, a már említett Amáliának a sírköve. A díszes síremlékén ez a szöveg olvasható: „**Itt nyugszik/ TETTES/ MÉHES JÓZSEFNÉ/ született/ PLACHY AMÁLIA asszony/ Meghalt Julius 22-én 1869/ élete 64. évében/ Áldás hamvaira**“.

A **MÉHES család** – mint a megyei monográfiában olvassuk – „*jászkún eredetű és Szabadszállásról származik, honnan előbb Pozsony vármegyébe telepedett és ott Nyék helysége nyert adományt. /.../ Később Bihar vármegyében telepedett le a család, a hol 1776-ban és 1815-ben hirdették ki a nemességét. 1836-ban Hont vármegyébe költözött JÓZSEF 1867-1872. években vármegyei tisztviselő, jelenleg vármegyei bizottsági tag és nagycsalomjai birtokos. Ennek testvére, Sándor, ez idő szerint Kőkeszin birtokos, kinek fia, Mózes, joghallgató. Sámuel (született 1785-ban, meghalt 1852-ben.) a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt*“.

Az említett Mózes, azaz **Nyéki Méhes Mózes** tehát unokája volt a temetőben nyugvó Amália asszonynak. (Akárcsak a falu neves szülőtte, **Fayl Friegy** zeneszerző.) A nagyapa, József 1879-ben Budapesten hunyt el, s nem tudjuk, hol nyugszik. Nyéki Méhes Mózes genealógus, egykori szolgabíró és számvevőszéki elnök rokona volt Vörösmarty Mihálynak és Mikszáth Kálmánéknak. *Palóchonban címmel* Mikszáth stílusában érdekes könyvecskét írt e vidékről, emlegetve a csalomjai **Méhes-kúriát** is. A Méhesek egyébként házassági kapcsolatban álltak a **Mauks**, a **Pongrácz** és a **Fayl** családokkal. A temetődombon megvan egy másik Méhes feleségének, Pongrácz Eszternek téglalap alakú, csúcsíves végződésű, szürkés-fehér márvány obeliszkje is. Ezt a szöveget vésték rá: „**Itt nyugszik/ BIHARI MÉHES JÓZSEFNÉ/ szül./ Óvári és Szentmiklósi PONGRÁCZ ESZTER/ 1856-1916/ Áldott emlékü/ feleségének/ állította/ szerető férje**“. A férj, Méhes József sírjáról nem tudunk. Ő és Pongrácz Eszter is jelentős szerepet játszott Méhes Mózes életében. Gyakran vendégeskedtek náluk a nagycsalomjai kúriában (amely még ma is áll) **Mikszáth Kálmán** fiai is. Eszterről pedig Mikszáthné **Mauks Ilona** is ír visszaemlékezésében (Horpács, 2002), melyhez még mi is visszatérünk. A Méhes családnak az 1858-as kataszteri térkép szerint Csalámján kiterjedt birtokai voltak, például a **Hernádi**, az **Öregszőlők** és az **Országútra járók** nevű dűlőkben.

Áll még a temetőben egy **Platthy-síremlék** is. A **Túróvidéki és Nagypalugyai PLATTHY család** a távolabbi megyék nemesi családainak egyike, de jelen voltak a szomszédos Nógrádban és Barsban is. Sőt, Hontban is felbukkantak. A Borovszky-monográfia említi, hogy az e családból származó II. Mihály (1585) utóda volt Antal (1750), akinek unokája, VII. Mihály (1788) Bars megye híres főjegyzője volt, 1836-ban pedig nádori ítélőmester lett. (Borovszky, é.n.:455)

A csalomjai temetőben látható Platthy-obeliszken ez a felirat olvasható: „*Itt nyugszik/ Nagypalugyai/ Túrótzvidéki/ PLATTHY LAJOS/ Meghalt életének 61-ik évében/ 1848/ A felejthetetlen kedves atyának/ hálás gyermekei*“. Gyermekeiről nem sokat tudunk. Talán az ő fia lehetett az a **Platthy László**, akinek a XIX. század közepén birtoka volt Csalomján, az Ipolyon túl, a *Homoktó* melletti dűlőben.

Van még néhány nőági **Gáspár-sírjel** is a temetőben. A **GÁSPÁR család**ról a megyemonográfiában az alábbiakat írják: „*Gáspár János 1657-ben nyert címeres nemeslevelet. A család Erdélyből származik, honnan a pozsonyvármegyei Galántára telepedett le, innen 1779-ben Hont vármegyébe költözött. Egyes családtagok azonban már előzőleg is laktak Hont vármegyében, mert az 1754-1755. évi összírásban László és Tamás neveivel találkozunk a vármegye nemesei közt. A család 1848. előtt Teszéken, Nagycsalomján, Udvarnokon, Ipolybalogon, továbbá Nógrád vármegyében Ribán és Mohorán bírt földesúri joggal. Tagjai közül András (született 1803., meghalt 1884.) 1848-49-es honvédtábornok, később (1868-75.) országgyűlési képviselő, György (Gáspár Imre költő, műfordító, újságíró apja - Cs.K. megj.) 1860-ban Hont vármegye főszolgabírája. (Borovszky, é.n.:431) Nagy Iván viszont azt írja, hogy a Gáspár család a „Hont megyei Cseri helységből veszi származását, és innen a Pozsony megyei Galánthára, Nyitra megyei Szeniczre stb. származtak. A XVII. században Gáspár Miklós Csery Ilonát vevén nőül, tőle több ágra szakadt a család./.../ Jelenleg e családból származottak a Hont megyei Csalomián, Cseriben, Ujfaluban, a Nógrád megyei Szirákon, a Pozsony megyei Galánthán élnek*“. (Nagy, 1858:335-336) A Gáspároknak katolikus és evangélikus családtagjai is voltak. Gáspár Imre költő és műfordító felmenői evangélikusok voltak. A két díszes sírjelet is evangélikusok emlékére állították. Az egyiket az alábbiakat olvashatjuk: „*Itt nyugszik tekintetes/ Horváthy Lajos úr hitvese született/ GÁSPÁR FAUSZTINA asszony/ Meghalt életének 60-dik évében/ 1844/*“

A **Disznósi HORVÁTHYak** szintén régi birtokosok voltak Csalomján, s kiterjedt földterülettel rendelkeztek. Az itteni kataszteri térképeken is felbukkan a nevük. **HORVÁTHY LAJOS**nak, mint nagycsalomjai illetőségű nemesembernek, fennmaradt címeres pecsétnyomója is a XVIII. századból. Ő szintén a Pusztatemplom melletti temetőben nyugszik. Szürke, téglalap alakú gránit sírkövén ez olvasható: „*Itt nyugszik Tekintetes/ HORVÁTHY LAJOS/ Több Megyék Tábla Bírája elhunyt/ életének 73dik évében 1844*“. Ipolyi Arnold katolikus püspök felmenői közt is találunk disznósi Horváthyakat, s maga a tudós főpap is Disznóson született.

A másik Gáspár-féle sírjelen ott a szomorúfüzes ábrázolás is, felirata pedig így szól: „*Itt nyugszik/ GÁSPÁR ÉVA/ asszony/ Férjezett VERES PÉTERNŐ/ született 1786-dik évi oct. 27./ Meghalt 1855. évi febr. Hó 8./ Földi életének 69. évében/ Jó anya örök emlékére/ Gyermekei/ Veres Zsigmond/ Lídia*“. A **VERES családot** is ott találjuk Csalomja egykori nemesei közt. Gáspár Éva egyébként keresztanyja volt az itt született **Gáspár Imre** költőnek.

A földön fekvő sírjelek közül kettő a **KISS családé**. Az egyik egy szürkésfekete csúcsívben végződő márvány obelesz, rajta egy szomorúfüzes ábrázolás alatt ezzel a felirattal: „*KISS GYULA (1858-1934)/ és neje/ LÁNYI ROZÁLIA/ sírhelye/ Áldás poraikra*“. Ő valószínűleg a csalomjai malom birtokosának, ifj. Kiss Gyulának az apja lehetett. Kiss Gyuláról tudják, hogy a község jónevű és előkelő malomtulajdonosa volt. Az idősebbek visszaemlékezése szerint az Ipoly mellett volt először malma, amit gépesített, később pedig felépítette a főút melletti emeletes gőzmalmát magas kéményével. Ebbe a malomba távolabbi helyekről is eljártak gabonát öröltetni, mert itt kiválól minőségű lisztet tudtak előállítani. A másik fehér márvány sírjeltöredéken ez a felirat olvasható: „*Boldogult/ KISS JÁNOS/ 1887-1917/ Temető helye/ Álomdjál a földön/ soha el nem ért/ örök boldogságról*“. Bizonyára a molnár testvéréről van szó.

A falu régi jobbágyacsaládjainak sírkövei mára eltűntek. Egyedül két sírkő maradt fenn: mindkettő téglalap alakú homokkő, felső része díszített, tetejükön pedig IHS feliratú csipkézett szárvégű keresztalakzat van. Az egyiket ezt olvashatjuk: „*Itt/nyugszik/ Istenben/ boldogult/ MAJER JÓZSEF / Meghalt élete 48. évében/ 23. sept. 1855*“. A másik sírjel **MAJER BORBÁLÁÉ**. Ő 40 évesen hunyt el 1855. szept. 15-én.

Irodalom

BOLGÁR JÁNOS

1910 Hontvármegye Gazdasági és Ipari Kiállítása Ipolyságon. In: Pályi, szerk. A Hontvármegyei Gazdasági Egyesület Évkönyve VI. kötet

BOROVSKY SAMU szerk.

é. n. (1906) Magyarország vármegyéi és városai. Hont megye és Selmecbánya sz. kir. város. Budapest

CZOBOR LÁSZLÓ

1927 Honti históriák. Budapest

CSÁKY KÁROLY

1985 Honti barangolások. Bratislava

1993 Isten házai és szolgálói. Dunaszerdahely

1999 A Dunától a Szitnyáig. Komárom

2006 Nagycsalomja szülötte, Gáspár Imre. Komárom

2009a Szakrális emlékeink nyomában II. Dunaszerdahely

2009b Falu az öregtemplom alatt. Nagycsalomjai falurajzok. In: Uő:

Pribéltől Garamsallóig. Komárom

2011a Nagycsalomja. A középkori egyházashely és a százéves Magyarok

Nagyasszonya templom. Nagycsalomja

2011b Aki Krúdyt felfedezte irodalmunknak s aki Sládkovičsal barátkozott.

(Gáspár Imre költő, műfordító, publicista élete és munkássága. In.:

Antolov, szerk.: 4-28. p.

HANULIAK, VÁCLAV

2007 Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu Veľká Čalomija – Pustý kostol. Terra antiqua, Rimavská Sobota. Kézirat

2008 Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu Veľká Čalomija – Pustý kostol. Terra antiqua. Rimavská Sobota. Kézirat plébániatemplom. Balassagyarmat

KÁLNAY NÁNDOR

2004 Csesztve község története és leírása. Csesztve – Budapest

KOMJÁTHY ANZELM

2000 Önéletírás. Budapest

NAGY IVÁN

1858-1963 Magyarország családi címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pest

NYÉKI MÉHES MÓZES

1933 A nyéki Méhes család és a rokon családok I. Budapest

1937 A nyéki Méhes család és a rokon családok II. Budapest

1941 Palóchonban. Hasonmás kiadás Csáky Károly utószavával, Pöhlös Vendel magánkiadásában. 2011

Bolgár János nyughelye (Csáky Károly felvétele)

Bolgár Endre és Sipeki Balázs Géza nyughelye (Csáky Károly felvétele)

Gáspár Fausztina sírjele (Csáky Károly felvétele)

Gáspár Éva sírjele (Pölhös V. felvétele)

Majer József sírkeresztje (Pölhös V. felvétele)

Majer Rozália (Pölhös V. felvétele)

Méhes Józsefné Plachy Amália (+1865) (Pölhös V. felvétele)

Méhes Józsefné Pongrácz Eszter (+1916) (Pölhös V. felvétele)

Platty Lajos sírköve (Csáky Károly felvétele)

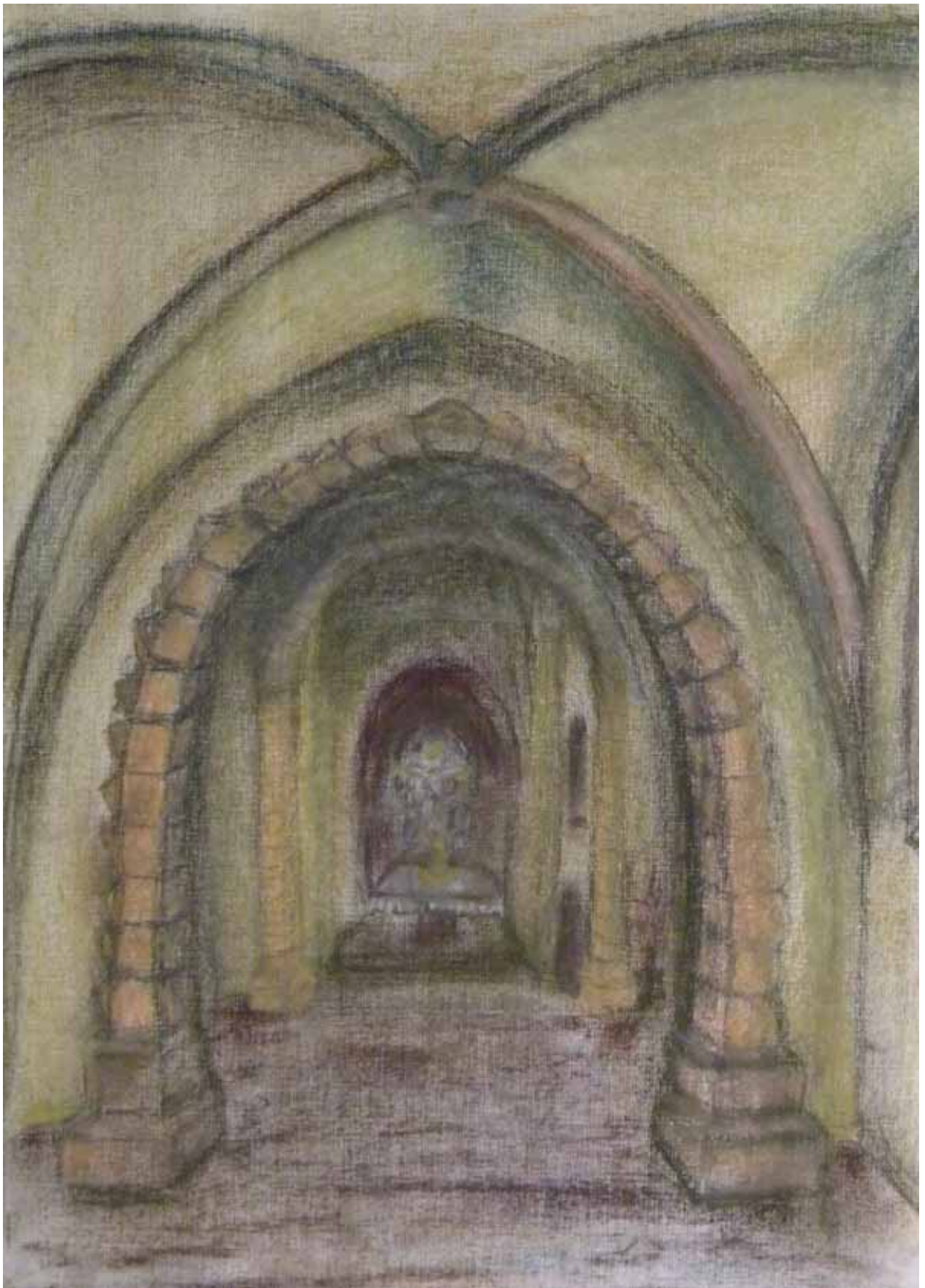

Plachy Antal síremléke (+1849) (Csáky Károly felvétele)

XIX. századi homokkő sírjel, felirata részben olvasható (Pölhös V.

felvétele)

Kápolna

HÍREK

Horváth-Hoitsy Edit Irodalmi-művészeti Díj alapításáról és kiadásáról

Babics Jenőné, aki Horváth-Hoitsy Edit író-költő, a Magyar Kultúra lovagja jogutódja és **dr. Bárdosné Fetykó Judit** az alábbi szerződést kötik: **Babics Jenőné hozzájárul ahhoz, hogy dr. Bárdosné Fetykó Judit megalapítsa és kiadja a Horváth-Hoitsy Edit Irodalmi-művészeti Díjat.**

Babics Jenőné ezúton visszavonja – a korábban szóban kiadásra engedélyezett – Horváth-Hoitsy Edit nevével jelzett irodalmi díj kiadását az AKIOSZ Egyesülettől; ugyanakkor az Egyesület által kiadott két díjat nem vonja vissza.

Ezentúl dr. Bárdosné Fetykó Judit a Horváth-Hoitsy Edit nevével jelzett díj kizárólagos kiadója.

A díj alapítója a díjat a következő szempontok szerint adja ki:

– a díjat olyan huzamos ideig magas színvonalon alkotó személy kaphatja meg, aki művészi munkájában és emberi magatartásában egyaránt méltó rá (valamint nem tagja bármely irányú szélsőséges csoportnak, művei, megnyilatkozásai sem utalnak ezekkel való egyetértésre – ha ez mégis előfordul, a díj visszavonható a díjazottól);

– a díjat kaphatja: író-költő; előadóművész; szervező-rendező; szerkesztő-kiadó; illetve olyan irodalommal foglalkozó személy, aki a felsoroltak szakmai, emberi fejlődését, bemutatkozását, sikerét támogatja.

A díj alapítója a díjat évente egy alkalommal adja ki, egy főnek. Kivételes esetben lehetséges több díj kiadása is egy évben (az arra egyébként érdemes művészek előrehaladott kora, egészségi állapota okán).

A díj kiadását megelőzően évente összehívott szakmai bizottsággal/kuratóriummal (min. 5 [öt] fő) a díj alapítója egyeztet, véleményét figyelembe veszi. Szakmai véleményt/javaslatot olyan személy tehet, aki már megkapta a díjat, vagy nem lesz számára a díj később sem kiadva. De: a díj alapítója saját véleménye alapján is kiadhatja a díjat.

A díjjal nem jár pénzjutalom. A díjat az alapító és fenntartó saját költségén adja ki, a díjazottaknak oklevelet és plakettet adományoz;

– az oklevélen aláíróként szerepel: a díj kiadója Fetykó Judit néven írja alá az oklevelet, (illetve ugyanezen a néven hirdeti meg a díjat); a költőnő jogörököse (bármely el nem érés esetén sk-zva), a kiadásban részt vevő bizottsági tagok aláírása;

– a plaketten Horváth-Hoitsy Edit arcképe szerepel, születési-halálozási év dátuma, valamint a plakett szélén körbe a kiadás éve és kategóriája, esetleg a díjazott neve. A plakett 10 cm átmérőjű, anyagminősége változó lehet, dísz-dobozban kerül át/kiadásra ünnepélyes körülmények között.

A Horváth-Hoitsy Edit Díj kiadását a díj kiadója naplóban rögzíti.

A Horváth-Hoitsy Edit díj alapításáról az interneten a díj alapítója tájékoztatást, illetve az évenkénti díjkiadáskor a szakmai véleményezők nevét is nyilvánosságra hozza.

FELHÍVÁS

TISZTELT VOLT IPOLYSÁGI GIMNAZISTA!

Az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium 2013 őszén ünnepli fennállásának 100. évfordulóját, amelyre rendezvényekkel, iskolatörténeti kiállítással és emlékkönyv megjelentetésével is készül.

Az intézmény kéri volt diákjait és tanárait, azok hozzátartozóit, hogy – legalább a kiállítás idejére – bocsássák rendelkezésre az iskolával kapcsolatos tárgyi és képi emlékeket, kéziratban maradt vagy megjelentetett visszaemlékezéseket. Ezek akár már most is leadhatók az iskola titkárságán, vagy postázhatók az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium címére: Gimnázium s VJM, Mláde•nícka 22, 936 01 Šahy (Ipolyság). A dokumentumok, képek, visszaemlékezések fénymásolatát elküldhetik a centenarium2013@gmail.com e-mail címre is. A kölcsönzést, adományozást illetően a jelzett e-mail címen, a 036/7411008-as vezetékes vagy a 0910/926165-ös mobiltelefonszámon (külföldről: 00421/36/7411008 vagy 00421/910926165) egyeztethet a gimnáziummal.

Kérjük, jelezze, miként tudná segíteni a centenáriumi ünnepek előkészületeit! Az előkészületekről gimnáziumunk honlapján (www.gimi.saag.sk) és Facebook-profilján (Gimnázium Ipolyság) is folyamatosan tájékoztatunk.

Mivel anyagi lehetőségeink korlátozottak, várjuk szíves hozzájárulását a méltóságteljes ünnepléshez és a jubileumi évkönyv kiadásához.

A felajánlásokat a 7708765/5200-as bankszámlára (OTP Banka Slovensko) küldhetik, külföldről történő utalás esetén: 7708765/5200, IBAN: SK85 5200 0000 0000 0770 8765, BIC/SWIFT: OTPV SKBX

Tisztelettel köszönünk minden segítséget!

Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium

PÁLYÁZAT

“Muzsikál az erdő”

Képzőművészeti pályázat

A **Muzsikál az Erdő Alapítvány** képzőművészeti pályázatot hirdet elsősorban festőművészek számára a **Muzsikál az Erdő – Mátrai Művészeti Napok** rendezvénysorozatának 2013 évi 10. évfordulója alkalmából.

Minden olyan magyarországi vagy határon túl élő magyar alkotó pályázatát várjuk, akinek az alkotásai összhangban vannak a rendezvénysorozat szellemiségével.

A Muzsikál az erdő alap gondolata a fenntarthatóság megvalósításának hitéből táplálkozik. Fenntartható emberi lét csak a természettel harmóniában képzelhető el. A fenntarthatóság csak úgy valósulhat meg, ha életünk négy legfontosabb dimenzióját – társadalom, gazdaság, környezet, művészetek – összehangoljuk, harmonizáljuk. Ez a jövő útja, ez a Muzsikál az Erdő jövőképe.

A *Muzsikál az Erdő- Mátrai Művészeti Napok* rendezvénysorozat **fő céljai** a környezettudatos életmód népszerűsítése, a fenntarthatóságra nevelés az erdő, a művészetek és a zene segítségével. A művészetek, a komolyzene, a kultúra támogatása, az egészséges életmód népszerűsítése, a helyi, természeti, kulturális értékek, az erdő védelme. Helyi közösségépítés a helyi közösségek összefogásával, az erdő és a zene összefonódásával.

A rendezvénysorozat 9 napos, minden nap más-más település köré szerveződik a rendezvény, ahol a céloknak megfelelő programok kapcsolódnak egymáshoz. Kivisszük az embereket az erdőbe.

„Az erdő nemcsak egy fontos megújuló nyersanyag és energiaforrás, hanem egy csodálatos életközösség, mely testi-lelki feltöltődésünk igaz forrása.”

Olyan - kiállításra kész - képzőművészeti alkotásokat várunk, amelyekben - a művészet eszközeivel kifejezve - tetten érhetőek, kézzel foghatóvá válnak a fenti gondolatok.

A képzőművészeti alkotások technikája, mérete szabadon választott.

A művek beadási határideje: 2013. május 15.

Cím: Muzsikál az erdő Alapítvány 3060 Pásztó, Tari u. 7.

Zsúri: Az alkotásokat neves képzőművészekből álló szakmai zsúri bírálja el.

Díjazás: Az arra érdemes alkotásokból a 10. jubileumi Muzsikál az Erdő rendezvénysorozatán kiállítást szervezünk.

I.hely: 100 000 HUF

II.– III. hely: értékes tárgyjutalmak

A helyezettnek a Muzsikál az Erdő rendezvénysorozat helyszínein a későbbiekben egyéni kiállítási lehetőséget is biztosítunk.

Bővebben: www.muzsikalazerdo.hu

Érdeklődni: Kontra Marika Szvita szvitaster@gmail.com vagy +36 20 / 918 50 70

Szabó Lajos muzsikal@gmail.com

Szabó Lajos
erdőmérnök,
az alapítvány elnöke

PROGRAMAJÁNLÓ

Pál József Alkotói Kör programja

2013. február 15. 16.30–17.30: *Verspillanat a tél jegyében*, a helyi szerzők tolmácsolásában, saját művek és egykor élt alkotók műveinek felolvasásával. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. március 15. 16.30–17.30: *Szepesi József, a köztünk élő*. Versek és prózák Szepesi Józseftől az emlékezés jegyében. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. április 19. 16.30–17.30: *Marschalkó Zsolt költészete*. Kortársai emlékezése egy drámaíróra, és vershagyatéka általuk való megszólaltatása. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. május 17. 16.30–17.30: *Ravasz István költő 75 éves lenne*. Az 1956-ban tragikus hirtelenséggel véget ért pálya felidézése visszaemlékezések és versei bevonásával. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. június 21. 16.30–17.30: *Verspillanat a nyár jegyében*, a helyi szerzők tolmácsolásában, saját művek és egykor élt alkotók műveinek felolvasásával. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. július 15–21.: *Irodalmi kerékpártúra Nógrád megye aprófalvaiba és azokon keresztül*. Az egyes állomáshelyeken előadás Nógrád megye irodalmi hagyományairól és jelenéről, valamint a jelenlévő alkotók műveinek fölolvastása a koraesti órákban.

2013. augusztus 17.: *Irodalmi kerti parti* az együttlét és az irodalom jegyében – fölolvastásokkal fűszerezve.

2013. szeptember 20. 16.30–17.30: *Magyar Dráma Napja – a drámaírás helyzete Nógrád megyében*. Kerekasztal-beszélgetés helyi szerzőkkel. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

E havi számunk szerzői:

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő
Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő
Handó Péter(Salgótarján, 1961) Sósartyán, író, költő
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő
dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író
Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor
H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő, író, előadó
Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő
Szűk Balázs (Eger, 1960) Debrecen, középiskolai tanár, író, költő
Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász
Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, művelődési ház igazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:

Karaffa Gyula

Helytörténet:

Végh József mkl.

Képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

+3630-383-5385

+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@ gmail.com

borzsonyihelikon@ gmail.hu

hgev@ freemail.hu

Weblapok:

[**www.karaffamese.freewb.hu**](http://www.karaffamese.freewb.hu)

[**www.karaffagy.freewb.hu**](http://www.karaffagy.freewb.hu)

[**www.karaffaboros.freewb.hu**](http://www.karaffaboros.freewb.hu)

[**www.retsag.net**](http://www.retsag.net)

Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Kővári Krisztina: A part alatt (részlet, pasztell)